

ENEXIS
HOLDING N.V.

ENERGIE OM TE **VERANDEREN**

JAARVERSLAG 2016

INHOUD VAN DIT VERSLAG

3 OVER ENEXIS

- 3 Profiel
- 8 Waarde creëren en delen
- 13 Onze omgeving

16 VERSLAG OVER 2016

- 16 Voorwoord Raad van Bestuur
- 18 Veiligheid
- 22 Betrouwbaarheid energievoorziening
- 27 Verduurzaming energievoorziening
- 30 Klanttevredenheid
- 33 Innovatie
- 36 Verandervermogen organisatie
- 39 Toegankelijke energievoorziening
- 41 Economische prestatie
- 45 Compliance met wet- en regelgeving
- 47 Impact eigen bedrijfsvoering

52 GOVERNANCE

- 52 Verslag Raad van Commissarissen
- 57 Personalia
- 60 Corporate governance
- 63 Strategische risico's
- 67 'In Control'-verklaring

68 JAARREKENING

- 70 Geconsolideerde jaarrekening 2016
- 127 Enkelvoudige jaarrekening 2016

139 VERKLARINGEN VAN DE ACCOUNTANT

- 139 Controleverklaring
- 148 Assurance-rapport

152 OVERIG

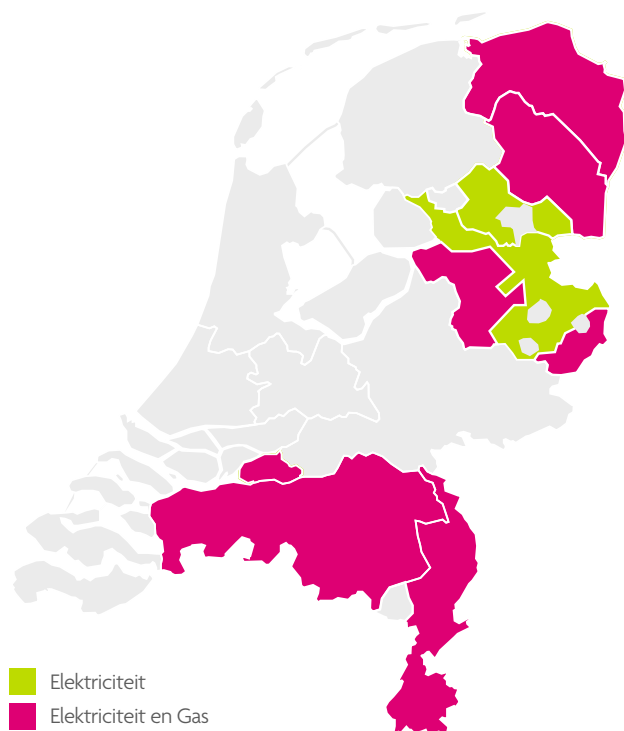
- 153 Over dit verslag
- 160 Feiten en cijfers
- 166 GRI-index
- 171 Begrippenlijst

PROFIEL

Enexis is een netwerkbedrijf in de energiebranche.

We brengen elektriciteit bij 2,8 miljoen klanten en gas bij 2,3 miljoen klanten in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg. Daarnaast helpen we bedrijven om hun energievoorziening te optimaliseren, stimuleren we energiebesparing en investeren we in het energiesysteem van de toekomst. Zo wordt de energievoorziening steeds duurzamer en leiden wij energie in goede banen.

VERZORGINGSGBIED 2016

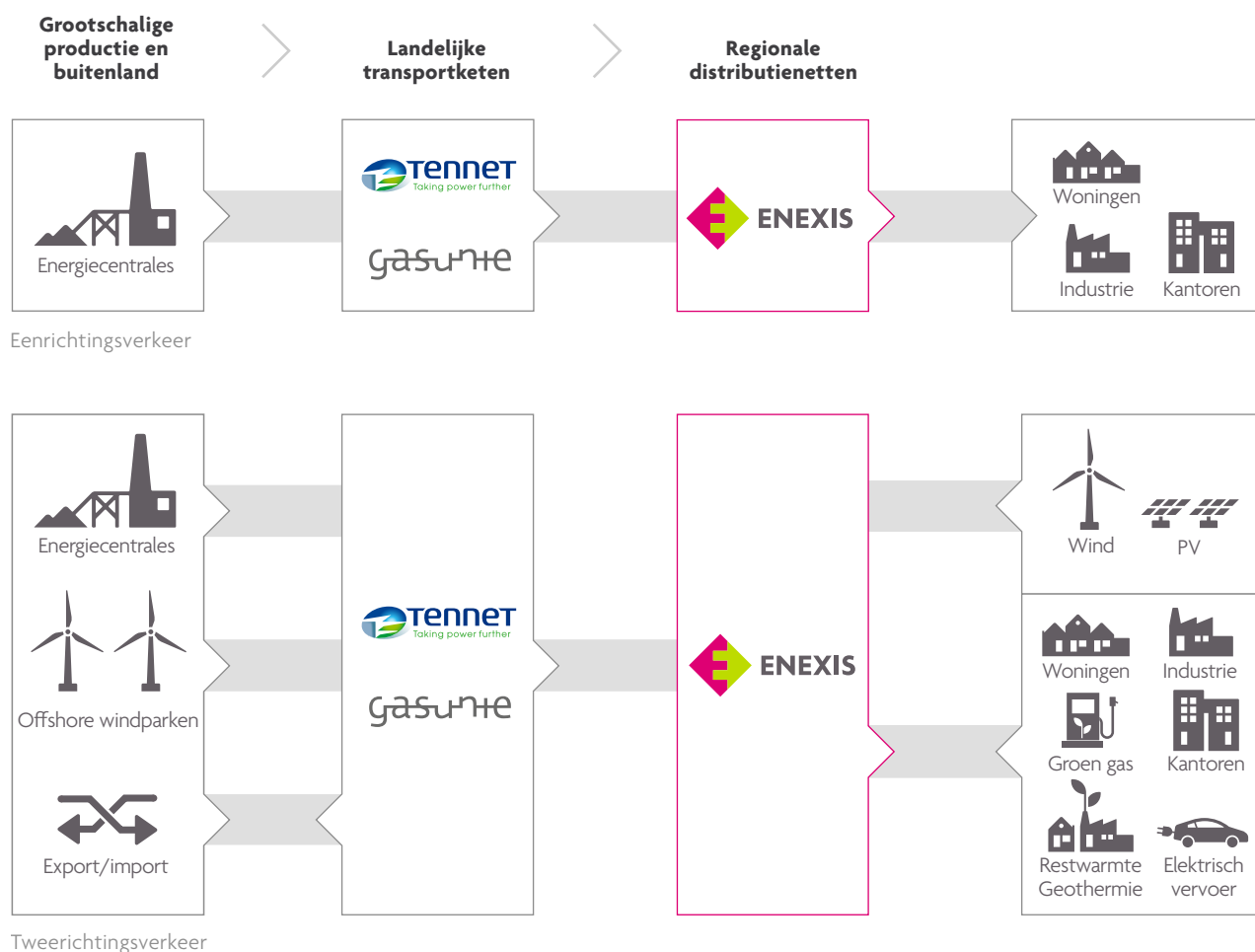

Met circa 4.500 medewerkers werkt Enexis aan het betrouwbaar houden van de energievoorziening, zodat klanten op elk moment van de dag energie kunnen gebruiken. We proberen storingen zoveel mogelijk te voorkomen en snel op te lossen.

VERBINDER IN DE ENERGIEKETEN

Wij zorgen ervoor dat onze netten nu en in de toekomst de vraag en het aanbod van energie aankunnen en dat energie zo efficiënt mogelijk wordt gedistribueerd. Ook faciliteren wij de energiemarkt, bijvoorbeeld door meetdata beschikbaar te stellen. Daarnaast zien wij het als onze rol om partijen in de energieketen te verbinden om samen doelstellingen van het Energieakkoord te realiseren. Door samen te werken met de overheid en marktpartijen kunnen we de energietransitie versnellen.

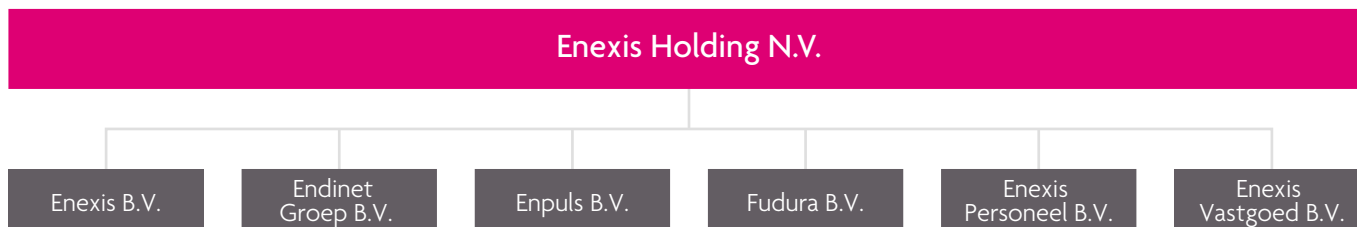
De markt waarin wij werken, wordt steeds dynamischer. In plaats van eenrichtingsverkeer bestaat er nu tweerichtingsverkeer in onze energienetten.

ONZE ORGANISATIE

Onze activiteiten zijn georganiseerd in Enexis Holding N.V.¹, een netwerkbedrijf dat bestaat uit diverse bedrijven met elk hun eigen specifieke aandachtsgebieden. In 2016 is Enexis uitgebreid met Endinet Groep B.V. en Enpuls B.V. Per 1 januari 2017 is de netbeheerder binnen de Endinet Groep, Endinet B.V., opgegaan in Enexis B.V.

ORGANOGRAM ENEXIS HOLDING N.V. (per 31 december 2016)

ENEXIS B.V.

De netbeheerder Enexis B.V. verzorgt gereguleerde activiteiten als de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en het beheer van haar elektriciteits- en gasnetwerk. De ACM ziet toe op de kwaliteit van de dienstverlening en bepaalt de tariefruimte voor de netbeheerders.

ENDINET GROEP B.V.

Per 1 januari 2016 hebben Alliander en Enexis energienetwerken uitgeruild om de gebieden langs provinciale grenzen logischer te verdelen. Enexis heeft energienetwerken in Friesland en de gemeenten Noordoostpolder en Urk uitgeruild met energienetwerken van Alliander in de regio Eindhoven en Zuidoost-Brabant (Endinet).

ENPULS B.V.

Het bedrijf Enpuls B.V. richt zich op energievergroening en -besparing en focust hierbij op vier thema's: duurzame gebiedsontwikkeling, flexibiliteit, energiebesparing en duurzame mobiliteit. Enpuls wil de diverse overheids- en marktpartijen met elkaar verbinden om samen schaalbare oplossingen te ontwikkelen voor de energietransitie.

FUDURA B.V.

Het bedrijf Fudura B.V. richt zich op de niet-gereguleerde zakelijke markt. Fudura zorgt ervoor dat bedrijven hun energievoorziening kunnen optimaliseren en biedt hiervoor diensten aan, zoals advies, het meten van energiestromen, ontwerp en realisatie van infrastructuur en verhuur en onderhoud van laadpalen, transformators en schakelinstallaties.

ENEXIS PERSONEEL B.V. EN ENEXIS VASTGOED B.V.

Enexis Personeel B.V. en Enexis Vastgoed B.V. ondersteunen de verschillende bedrijven van Enexis op het gebied van arbeid en (register)goederen.

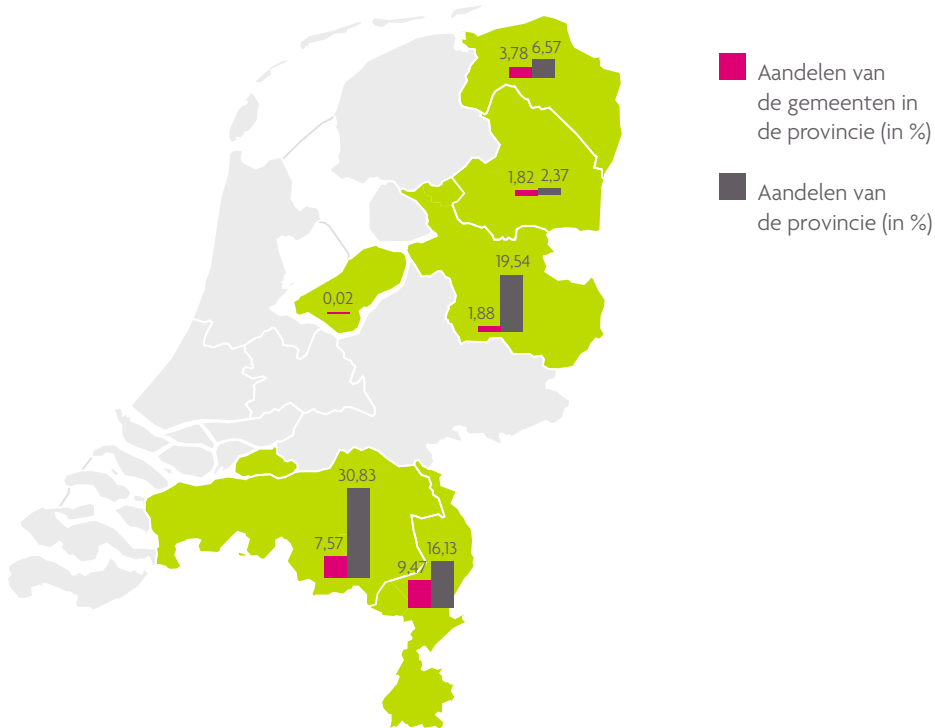
¹ Daar waar in dit verslag 'Enexis' wordt genoemd, wordt het geheel aan activiteiten bedoeld dat plaatsvindt binnen Enexis Holding N.V., tenzij expliciet anders gemeld.

AANDEELHOUDERS ENEXIS

De aandeelhouders van Enexis Holding N.V. zijn hoofdzakelijk provincies en gemeenten in de gebieden waar we actief zijn.

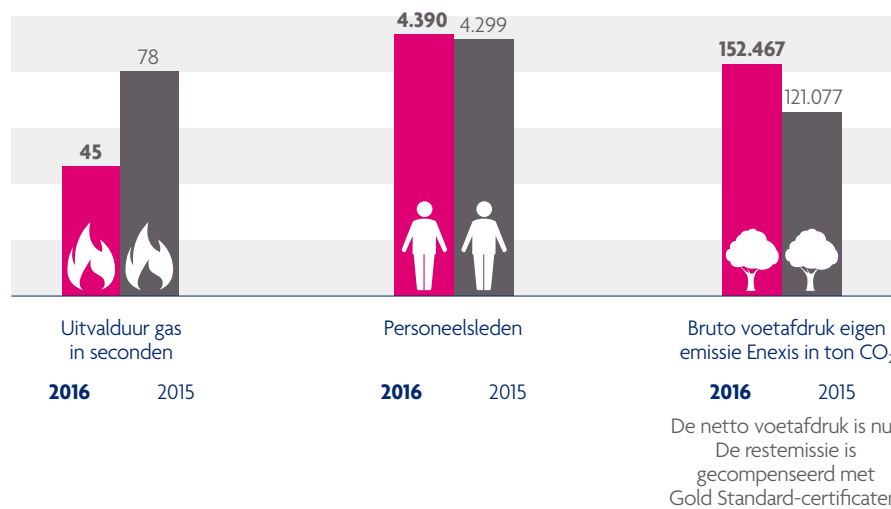
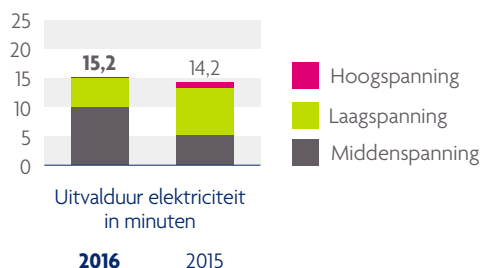
AANDELEN ENEXIS

(percentage aandelen van de provincies en de gemeenten in de provincies)

KERNGEGEVENS (per 31 december 2016)

UITVALDUUR

Netto-omzet

In miljoenen euro's

1.376

2015: 1.353

Resultaat na belastingen

In miljoenen euro's

207

2015: 223

Balanstotaal

In miljoenen euro's

7.284

2015: 7.079

Investerings in de netten

In miljoenen euro's

384

2015: 377

Dart-rate Enexis

Veiligheidsindex

0,17

2015: 0,33

Elektriciteitsnet

136.900 km

2.752.000 aansluitingen

34.453 GWh

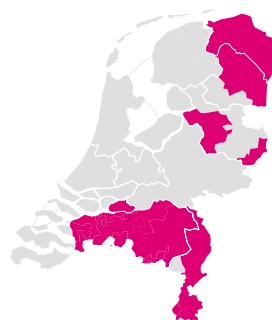

Gasnet

46.200 km

2.285.000 aansluitingen

6.075 Mm³

WAARDE CREËREN EN DELEN

Onze stakeholders hebben verschillende behoeften.

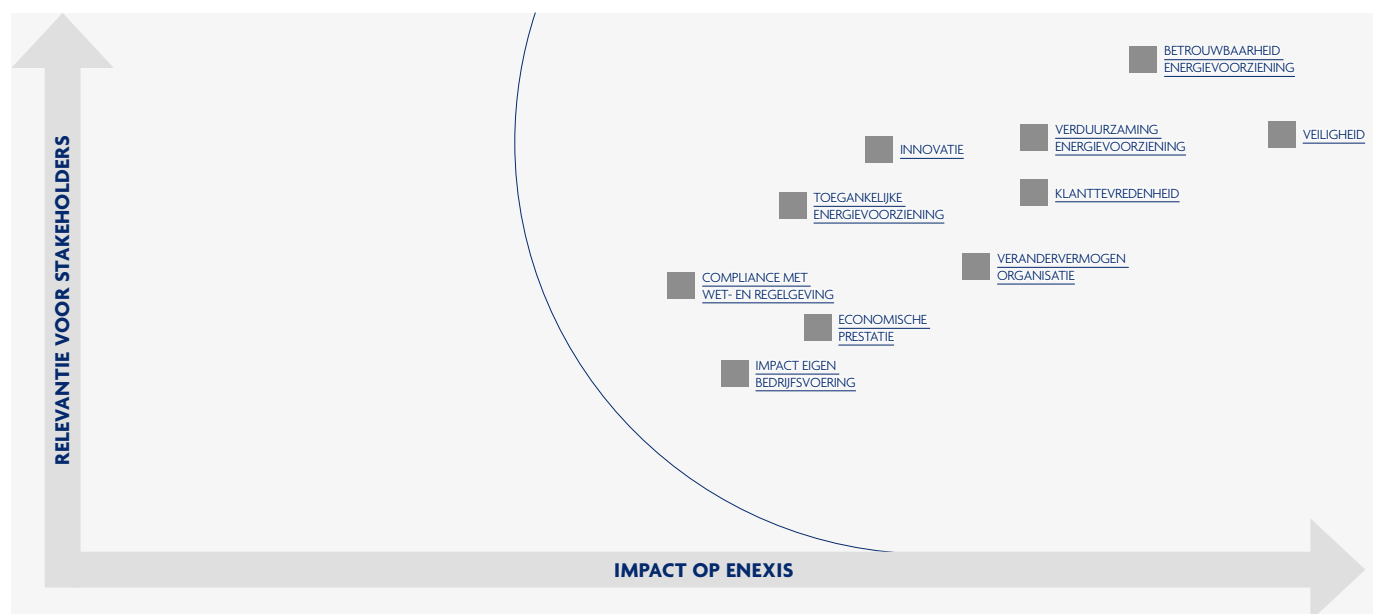
We verdiepen ons in wat ze nodig hebben en in de verwachtingen. Zo kunnen we waarde creëren. Samen hebben we materiële thema's bepaald als input voor onze strategie.

ONZE STAKEHOLDERS

MATERIALITEIT

Met stakeholders hebben wij materiële onderwerpen geselecteerd die voor hen relevant zijn en impact hebben op Enexis. Over de top 10 materiële onderwerpen leggen wij in dit jaarverslag verantwoording af.

MISSIE

Wij stellen alles in het werk voor een duurzame, betrouwbare en betaalbare energiedistributie.

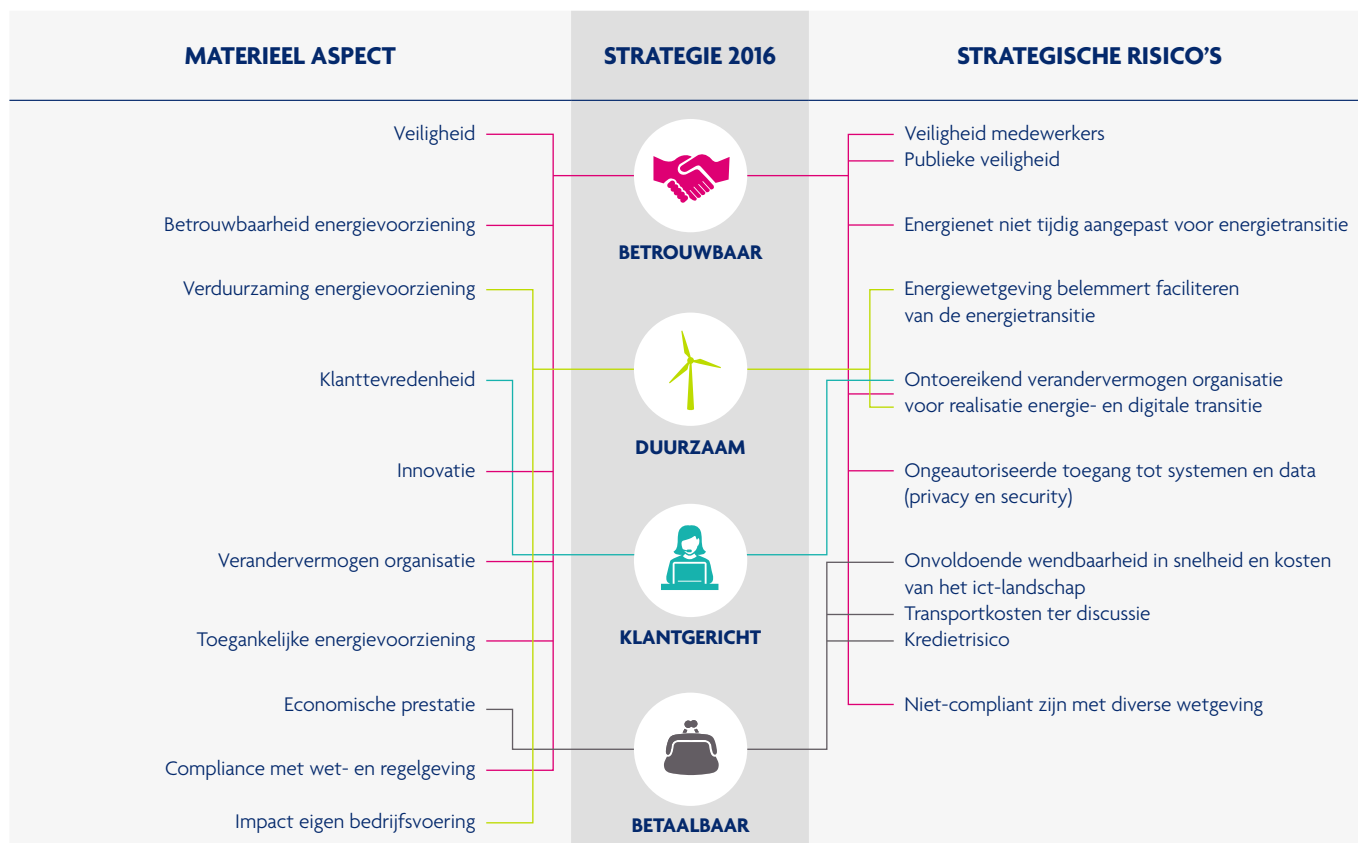
STRATEGIE

Onze strategie kent vier strategische pijlers: betrouwbaar, betaalbaar, klantgericht en duurzaam. Deze pijlers reflecteren het belang van onze verschillende stakeholders en geven invulling aan onze maatschappelijke taak.

SAMENHANG MET ONZE STRATEGIE

We vinden het belangrijk dat er een duidelijke link is tussen materiële aspecten en onze strategie. Tegelijkertijd willen we door actief risicomanagement ook de risico's beperken die hiermee samenhangen.

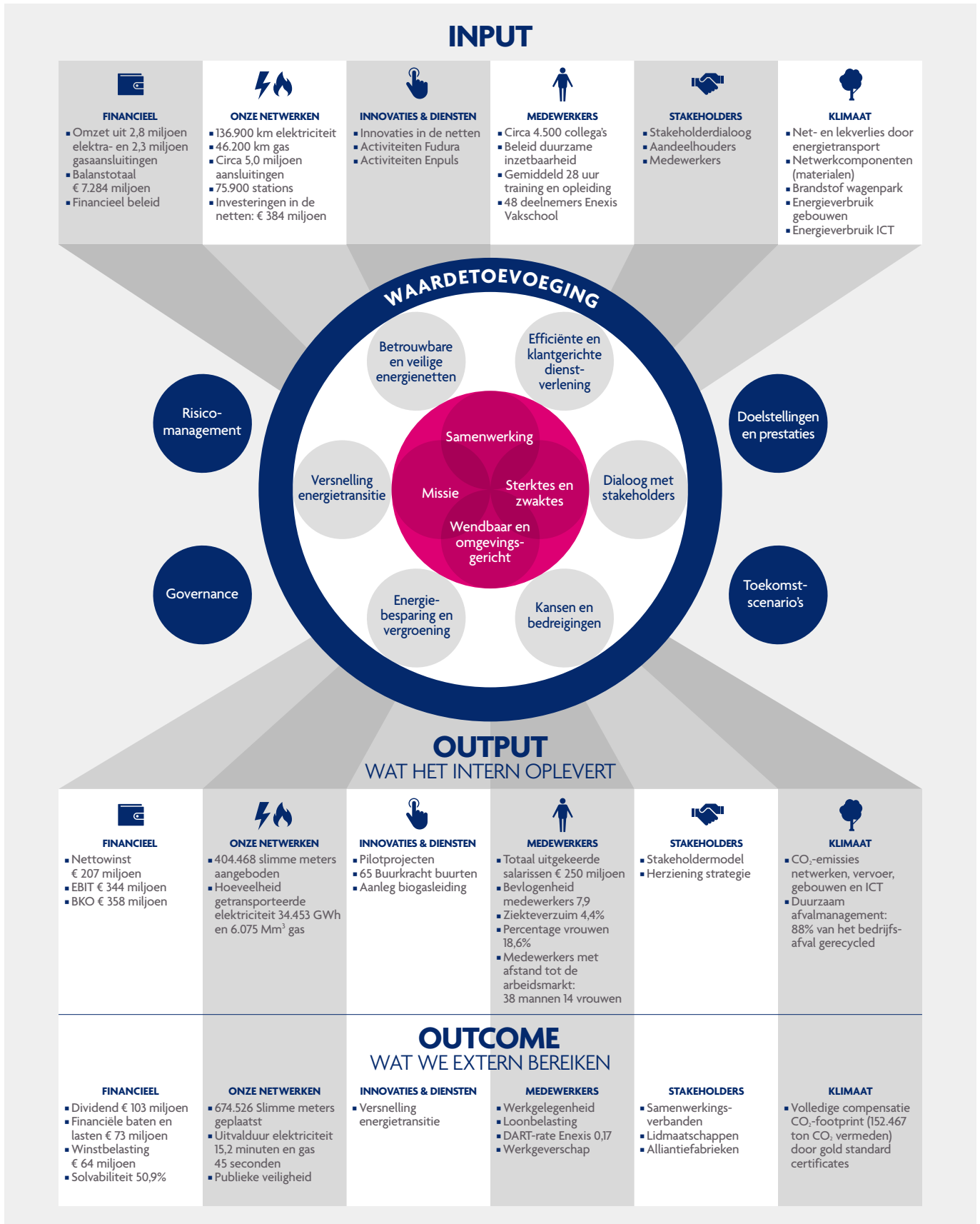
DOELSTELLINGEN EN PRESTATIES

KPI	DOELSTELLING 2016	REALISATIE 2016	DOELSTELLING 2017 ⁶
Bevlogenheid medewerkers (en Samenwerking) ^{1,2}	8,0	7,9	2 van de 2 in Q4 ≥ deeltarget
DART-rate Enexis	≤ 0,32	0,17	≤ 0,22
DART-rate derden ¹	≤ 0,67	0,86	≤ 0,67
BETROUWBAAR			
Jaarlijkse uitvalduur elektriciteit (JUD)	≤ 22,4 minuten	15,2 minuten	≤ 20,5 minuten
Het aantal stations dat in 2017 wordt voorzien van distributieautomatisering (DA) ⁷	-	-	≥ 350 stations
BETAALBAAR			
Beïnvloedbare kosten en opbrengsten ³	≤ EUR 368 mln	EUR 358 mln	≤ EUR 403 mln
KLANTGERICHT			
Customer effort scores (CES) ⁴	≥ 5 van de 6 customer effort scores Q4 2016 ≤ deeltarget	1 van de 6	≥ 4 van de 5 customer effort scores Q4 2017 ≤ deeltarget
Aanbieding Slimme Meters	≥ 392.500 adressen	404.468 adressen	≥ 459.000 adressen
Plaatsing Slimme Meters	≥ 90%	90,5%	≥ 90%
DUURZAAM			
Aantal nieuwe Buurkracht-buurtten ¹	≥ 65 buurten	65	≥ 60 buurten
CO ₂ -reductie leasewagens en gedeclareerde kilometers ^{1,5}	≥ 4% reductie t.o.v. score 2014	1,8%	≥ 6% reductie t.o.v. score 2014
De binnen Buurkracht geregistreerde CO ₂ -besparing door maatregelen bedraagt eind 2017 ≥ 3.000.000 kg CO ₂ (o.b.v. aantal maatregelen x gemiddelde besparing) ⁷	-	-	≥ 3,0 mln kg CO ₂ -reductie eind 2017
Stakeholder engagement (3 mijlpalen met als einddoel concrete energieplannen met stakeholders) ⁷	-	-	3 mijlpalen behaald

1. Cijfers zijn exclusief Endinet.
 2. Bevlogenheid: een van de vragen is veranderd van: "Ik lever met mijn werk een nuttige bijdrage aan de bedrijfsdoelstellingen van Enexis" naar "Ik lever met mijn werk een bijdrage aan de bedrijfsdoelstellingen van Enexis". Samenwerking vanaf 2017 gerapporteerd. Voor 2017: deeltarget Bevlogenheid ≥ 8,2; deeltarget Samenwerking ≥ 7,0.
 3. Enexis B.V. Voor 2017: Enexis Netbeheer (incl. staven).
 4. Standaardaansluitingen, maatwerk aansluitingen, klantenservice telefonie, enexis.nl, klachten & claims, storingen informatie.
 5. In vergelijking met 2015 wordt deze KPI in 2016 berekend exclusief stagiaires en WEP'ers en zijn voertuigen met een grijs kenteken uitgesloten van deze meting.
 6. Herijking van onze strategie leidt ook tot een verschuiving van onze focus en doelstellingen in 2017.
 7. De doelstellingen en prestaties in het verslagjaar 2016 zijn gebaseerd op de huidige missie en strategie; derhalve geen doelstelling 2016 en realisatie 2016 voor deze KPI's.

WAARDECREATIEMODEL

Het waardecreatiemodel laat zien welke bouwstenen we als input gebruiken en op welke manier we hier zelf waarde aan toevoegen om ervoor te zorgen dat het resultaat voor onze stakeholders zo veel mogelijk waarde oplevert. Elk onderdeel in dit model is klikbaar voor meer informatie.

STRATEGISCHE RICHTING

Vanuit onze kerntaak om te zorgen voor een betrouwbare en betaalbare energievoorziening willen we onze bijdrage aan de transitie naar een duurzame energievoorziening vergroten. Dit is nodig om, samen met partners, de doelen van het Energieakkoord te realiseren. Daarom zijn wij in gezamenlijkheid met stakeholders een proces gestart om onze huidige strategie te herijken.

Als eerste belangrijke stap hebben wij in 2015 een scenarioanalyse uitgevoerd rond de vraag 'Hoe kan de energievoorziening er in 2030 uitzien en wat is de rol van Enexis hierin?' Dit heeft geleid tot vier toekomstscenario's. In navolging van de scenarioanalyse hebben wij in 2016 veelvuldig en intensief met interne en externe stakeholders gesproken. De uitkomsten van deze stakeholderdialoog waren input voor het bepalen van de strategische richting, welke vraagt om aanpassing van onze missie en strategische doelen.

Missie:

We realiseren een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door de regie te nemen in innovatieve oplossingen.

Strategische doelen:

- Onze netten en dienstverlening zijn tijdig gereed voor de veranderingen in de energiewereld.
- Onze energievoorziening is betrouwbaar.
- Onze dienstverlening is excellent met als gevolg een hoge klanttevredenheid en verlaging van de kosten.
- We realiseren samen met lokale partners de Nederlandse doelen ten aanzien van duurzame opwek en energiebesparing.
- We realiseren innovatieve, schaalbare oplossingen die de transitie naar een duurzame energievoorziening versnellen.

We richten ons hierbij op twee hoofdtaken:

- **Excellent netbeheer** door onze netwerken zodanig in te richten dat deze volgens experts in de markt de verduurzaming van de energievoorziening aankunnen. We vereenvoudigen onze processen en systemen voor klanten en medewerkers, waardoor onze dienstverlening 20% efficiënter wordt in 2020 en aansluit bij de klantwensen. De veiligheid mag hier uiteraard niet onder lijden.
- **Versnellen van de energietransitie** door innovatieve, schaalbare oplossingen te realiseren gericht op energiebesparing en -vergroening.

Het Strategisch Plan wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders in april 2017. De doelstellingen en prestaties in het verslagjaar 2016 zijn gebaseerd op de huidige missie en strategie (2014-2016).

ONZE OMGEVING

De energiesector is sterk in beweging. De kanteling van fossiele naar hernieuwbare energie, de energietransitie, krijgt vaart.

Nederland heeft zich gecommitteerd aan het Energieakkoord en aan de klimaatafspraken die in december 2015 in Parijs zijn gemaakt. Deze afspraken hebben een grote impact op zowel het aanbod van energie als de vraag naar energie, en daarmee op de energienetten. Er is een warmtevoorziening zonder aardgas nodig om de beoogde CO₂-doelen te realiseren. Bijvoorbeeld door de bouw van energieneutrale woningen en een alternatieve warmtevoorziening, zoals warm water (met warmtenetten) en warmtepompen (met duurzaam opgewekte elektriciteit). Andere kansrijke ontwikkelingen zijn biogas, elektrisch vervoer en opslagsystemen voor elektriciteit.

Nederlanders raken meer en meer begaan met de energietransitie. Dat valt af te leiden uit het stijgend aantal energiecoöperaties, particuliere zonnepanelen en dienstenaanbieders. Ook het aantal huishoudens dat is overgestapt van energieleverancier is verder toegenomen. Het overstappen draagt bij aan lagere kosten voor energie voor huishoudens. Door de energietransitie zien we dat het energiesysteem verandert van éénweg energie naar tweeweg energie én data. Dit manifesteert zich onder andere in:

- decentralisatie: kleinschalige opwek (zon en wind), invoeding op vele plaatsen in het net;
- diversificatie: regionaal een optimale mix van elektriciteit, gas en warmte;
- democratisering: meer eigen keuzes maken, invloed verschuift naar eindgebruikers en opkomst van energiecoöperaties.

SWOT

Deze veranderingen in de energiemarkt hebben effect op Enexis. Waar liggen de kansen en welke ontwikkelingen beïnvloeden onze doelen?

+ STERKTES

- Betrouwbare netwerken
- Vakmanschap
- Aantrekkelijke werkgever (4^e plaats Beste Werkgevers 2016)
- Solide financiële positie

— ZWAKTES

- Zichtbaarheid van Enexis is beperkt
- Verandervermogen organisatie voor realisatie Energie- en Digitale transitie
- Wendbaarheid in snelheid en kosten van het ICT-landschap

👍 KANSEN

- Technologische ontwikkelingen
- Opkomst van warmte naast elektriciteit en gas
- Toenemende aandacht voor energiebesparing (Energieakkoord)
- Samenwerking met bestaande en nieuwe partijen op de energiemarkt
- Toename decentrale, duurzame energieproductie en elektrisch vervoer

⚠️ BEDREIGINGEN

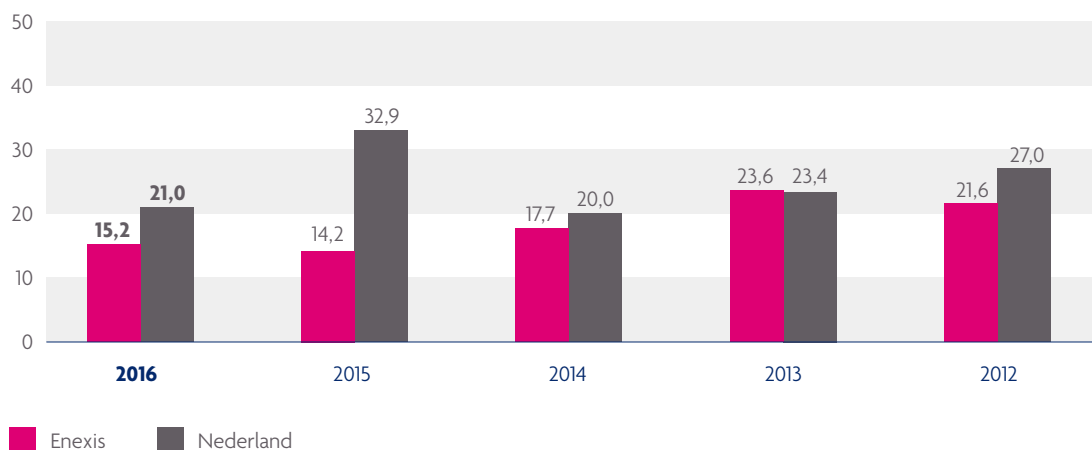
- Verandertempo energietransitie / Energienet moet tijdig aangepast zijn voor energietransitie
- Ongeautoriseerde toegang tot systemen en data (privacy & security)
- Energiewetgeving belemmert faciliteren energietransitie
- Kredietrisico (afhankelijkheid van energieleveranciers voor incasso)
- Publieke veiligheid door falende assets

BENCHMARK

De kwaliteit van ons werk vinden we belangrijk. Om de kwaliteit in te kunnen schatten, leggen wij onze prestaties naast die van vergelijkbare bedrijven.

UITVALDUUR ELEKTRICITEIT

De betrouwbaarheid van de energievoorziening is hoog in Nederland. Dit geldt voor zowel gas als elektriciteit. In de afgelopen jaren heeft met name de uitvalduur van elektriciteit van Enexis zich positief ontwikkeld ten opzichte van andere regionale netbeheerders. Onderstaande grafiek toont de jaarlijkse uitvalduur per elektriciteitsaansluiting (ten gevolge van HS-, MS- en LS-storingen) in minuten per aansluiting.

WERKGEVERSCHAP

Met alle veranderingen die de energietransitie met zich meebrengt, vragen we veel van onze medewerkers. We verwachten dat ze mee willen bouwen aan het nieuwe energiesysteem en initiatief nemen om zaken beter te gaan doen. Daarbij streven we ernaar dat medewerkers energie krijgen van hun werk, dat ze hun werk met passie en plezier doen en hun taken zo goed mogelijk uitvoeren. In hoeverre we hierin slagen, blijkt uit het Beste Werkgeversonderzoek.

In 2016 behaalde Enexis een vierde plaats op de lijst van Beste Werkgevers in de profitsector met meer dan 1.000 medewerkers. Daar zijn we trots op, want aan het onderzoek deden meer dan 300 organisaties mee.

ZIEKTEVERZUIM

Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage in Nederland was 3,9% in 2015. Bij Enexis lag het ziekteverzuim in het afgelopen jaar iets hoger, namelijk 4,4%. Dit verschil zien we ook terug in de ziekteverzuimcijfers van de branche nijverheid en energie dat in 2015 uitkwam op 4,5%. Het branchegemiddelde over 2016 was bij de publicatie van dit jaarverslag nog niet beschikbaar.

TRANSPARANTIE

In onze verslaglegging is transparantie over materiële thema's een belangrijk vertrekpunt. We zijn open over onze doelen en onze prestaties om hiervan te leren en stakeholders in staat te stellen om de voortgang te volgen. We meten onze mate van transparantie via de Transparantiebenchmark die ieder jaar wordt uitgevoerd in opdracht en onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Economische Zaken.

In onze score zien we in de afgelopen jaren een stijgende lijn. Met ons verslag over 2013 behaalden wij met 126 (van de 200) punten de 91e plaats. Een jaar later kregen wij 163 punten voor het jaarverslag 2014 en stonden we op plaats 45. En in ons voorgaande verslag over 2015 behaalden wij met 178 punten de 35e plaats.

TRANSPARANTIE BENCHMARK

“ DE ENERGIE OM TE VERANDEREN ”

Peter Vermaat CEO en Maarten Blacquière CFO

In Nederland is energie vanzelfsprekend. Onze medewerkers zijn 24 uur per dag beschikbaar voor een betrouwbare en veilige energievoorziening. Zeker nu deze steeds duurzamer wordt en de wensen van klanten veranderen. CEO Peter Vermaat en CFO Maarten Blacquière kijken terug op de initiatieven in 2016.

Onze belangrijkste taak is ervoor zorgen dat al onze klanten altijd energie krijgen. Want bedrijven rekenen op energie om hun productie op peil te houden, scholen geven les via het digibord en ook in ons huishouden maken we volop gebruik van elektrische apparaten. In 2016 hadden onze klanten gemiddeld 15,2 minuten geen stroom. Dat was minder dan we hadden voorspeld en lager dan de gemiddelde uitvalduur in Nederland.

Nu de afhankelijkheid van energie toeneemt, is het belangrijk dat we ons werk excellent uitvoeren. Tegelijkertijd zien we dat nieuwe ontwikkelingen ons vertrouwde energiesysteem compleet veranderen. Denk aan (decentrale) duurzame opwek door zonnepanelen, elektrisch vervoer en warmte uit alternatieve bronnen. In onze netten zien we dat vraag en aanbod van energie steeds meer fluctueren. Om de energievoorziening betrouwbaar en betaalbaar te houden, moeten we ons netwerk en onze dienstverlening dus aanpassen. We richten ons hierbij op twee hoofdtaken: excellent netbeheer en het versnellen van de energietransitie.

EXCELLENT NETBEHEER

In alles wat we doen is veiligheid het belangrijkste. Want excellent werken aan de energievoorziening kan alléén als dit veilig gebeurt. Niet voor niets zijn onze veiligheidsvereisten voor medewerkers en aannemers strikt. We willen dat elke medewerker iedere dag weer veilig thuiskomt. Met veiligheid als basis werkten we in 2016 aan vervanging en vernieuwing van het energienetwerk. Dit doen we sinds de samenvoeging met netbeheerder Endinet in 2016 ook in

de regio Eindhoven. We investeerden 384 miljoen euro in de aanleg en het onderhoud van onze netten. Enerzijds gaat dit om noodzakelijke vervanging, anderzijds maken we het net toekomstbestendig.

Onze traditionele energienetten worden smart grids, die we via automatisering op afstand kunnen bedienen en waarmee storingsduur verder kan worden verkort. Onderdeel van deze smart grids is de slimme meter, die inmiddels bij meer dan één miljoen huishoudens is geïnstalleerd. De meter vormt in de toekomst een belangrijke schakel in het balanceren van vraag en aanbod van energie.

HET VERSNELLEN VAN DE ENERGIETRANSITIE

Onze netwerken vormen een belangrijke basis om de energietransitie te realiseren. Wij zorgen ervoor dat het net klaar is om lokaal opgewekte energie te ontvangen en te distribueren. Dat is onze taak. Maar de snelheid van veranderingen en onzekerheden over hoe de energietoekomst eruit ziet, maken onze opdracht complex. Welke investeringskeuzes moeten we maken voor de energievoorziening in 2050? Hoe lang nog en in welke mate investeren we in nieuwe aardgasnetten nu steeds meer gemeenten alternatieven overwegen, zoals biogas of synthetisch gas? Wat wordt de precieze rol van warmte in de energiemix?

Over de toekomstscenario's, de energietransitie en de impact ervan op Enexis spraken we in 2016 met onze stakeholders. We zien volop nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan. Bijvoorbeeld tussen kennisinstellingen, marktpartijen, overheden en lokale energiecoöperaties. Samenwerken doen we ook via Enpuls, een nieuw bedrijf dat we in 2016 oprichtten. Samen met onder meer marktpartijen, onderzoeksinstituten en gemeenten werken we aan schaalbare oplossingen op het gebied van duurzame gebiedsontwikkeling, flexibiliteit, energiebesparing en duurzame mobiliteit. Zo maken we innovatie behapbaar en worden nieuwe toepassingen sneller gerealiseerd.

VOORBEREID ZIJN OP ONZEKERHEID

Het is belangrijk dat we als bedrijf leren omgaan met de onzekerheden die de energietransitie met zich meebrengt. In 2016 zijn we een traject gestart om onze huidige strategie te herijken, zodat we beter voorbereid zijn op toekomstige ontwikkelingen. We moeten wendbaarder worden en openstaan voor nieuwe concepten. Want het energiesysteem van de toekomst is flexibel en voor iedereen toegankelijk. We bewaken hierbij de balans tussen klanttarieven, bedrijfsresultaat en investeringen.

Voor het volbrengen van onze maatschappelijke opdrachten is de energie van medewerkers onmisbaar. Zij weten wat de energietransitie van ons vraagt en zijn bevlogen om klanten te helpen en processen te verbeteren. In 2017 zullen we de ingeslagen weg met onze medewerkers én met stakeholders vol energie vervolgen.

Peter Vermaat, CEO

Maarten Blacquièrè, CFO

“WAAR HET ÉCHT OM GAAT IS DE WERKCULTUUR”

“Nooit meer wil ik meemaken dat iemand verongelukt onder mijn verantwoordelijkheid. Ik heb het één keer meegemaakt en ik vergeet het nooit. Regelmatig vertel ik mijn persoonlijke verhaal aan medewerkers om te benadrukken hoe essentieel het is dat we veilig werken. Bij BAM hebben we tal van registraties, internationale veiligheidsdagen, apps, een meldnummer voor incidenten en noem maar op. Maar dit is geen garantie voor succes. Waar het echt om gaat is de werkcultuur. Voelen medewerkers zich vrij om elkaar aan te spreken? Durven ze in het werk keuzes te maken in het belang van de veiligheid? Dat levert dagelijks dilemma's op en die bespreken we. Serieus én op een speelse manier. In de afgelopen jaren hebben we onze instrumentele veiligheidsaanpak omgezet naar een aanpak vanuit het hart. We zijn dus ook heel trots op het winnen van de Enexis Contractor Safety Award 2016. Het valt blijkbaar op dat we op de goede weg zijn om de veiligheidscultuur opener en transparanter te maken. De prijs is een bevestiging voor onze medewerkers. Waar wij samen met Enexis naar streven is dat het gesprek over veiligheid niet wordt gevoerd vanuit macht, maar vanuit een persoonlijke relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, tussen aannemers onderling en vooral tussen medewerkers.”

BILJANA FRANJIC
DIRECTEUR BAM INFRA ENERGIE & WATER ZUID,
WINNAAR ENEXIS CONTRACTOR SAFETY AWARD 2016

“Elk incident is er één te veel, dat weet ik. Toch kunnen we de trend in onze veiligheidscijfers ‘bijzonder goed’ noemen. Het is het resultaat van structurele verbeteringen. Wat we vooral doen, is incidenten bespreekbaar maken. Hoe kon het gebeuren? We zijn daarbij sympathiek streng. We begrijpen dat veiligheidsmaatregelen soms vervelend zijn, maar accepteren het niet als ze niet worden toegepast. Op lange termijn kan het nóg beter. We zullen onze veiligheidsaanpak en de energie die we erin steken handhaven, met meer aandacht voor dialoog en discipline.”

LUCAS VAN DE WEIJER
MANAGER HSE ENEXIS

VEILIGHEID

Werken met gas of elektriciteit is nooit zonder risico. Daarom heeft veilig werken voor ons de hoogste prioriteit. We letten op de veiligheid van omstanders en willen dat elke medewerker iedere dag weer veilig thuiskomt. Het beschermen van data en privacy van klanten is een ander belangrijk aspect van veiligheid.

VEILIGHEID VAN MEDEWERKERS

In 2013 hebben wij stevige ambities geformuleerd voor de veiligheid van onze medewerkers. We willen dat het aantal ongevallen elk jaar daalt. We meten dit volgens de DART-rate, het aantal ongevallen met als gevolg verzuim per 200.000 gewerkte uren. In 2016 was onze doelstelling een DART-rate van $\leq 0,32$. Eind 2016 was onze score 0,17. Er vonden zeven ongevallen plaats met verzuim; in 2015 waren dit er nog 13.

	2016	2015	2014	2013 ³⁾	2012 ³⁾
Ongevallen en DART-rate¹⁾					
Dodelijk ongeluk	0	0	0	0	0
DART-rate Enexis	0,17	0,33	0,60	0,49	0,47
DART-rate derden ²⁾	0,86	0,78	0,90	1,11	0,85

1. DART-rate: de DART-rate staat voor het aantal ongevallen met als gevolg verzuim of aangepast werk per 200.000 gewerkte uren.
2. Cijfers zijn exclusief Endinet.
3. Vergelijkende cijfers 2012 en 2013 zijn aangepast gezien gewijzigde definitie in 2014, waarbij niet langer ongevallen met aangepast werk worden meegenomen.

De DART-rate Enexis laat een sterk dalende trend zien. Vooral de verscherpte aandacht en het veiligheidsbewustzijn spelen hierbij een belangrijke rol. Onze medewerkers moeten zich in hun werk altijd bewust zijn van de risico's en elkaar aanspreken op mogelijke gevaren. In 2016 voerden we een interne campagne die medewerkers deed stilstaan bij hun dagelijkse handelen én de gevaren.

De veiligheid van eigen medewerkers is voor ons net zo belangrijk als de veiligheid van medewerkers van aannemers die voor ons werken. Wij stellen ook aan hen hoge veiligheids-eisen en helpen om de veiligheid te verbeteren. In 2016 werd door onze externe partijen 14 keer een ongeval met verzuim gerapporteerd. De DART-rate derden was 0,86 en laat een iets grilliger verloop zien. Dit kan komen doordat we partijen stimuleren om incidenten beter te melden. Er werd vaker door hen gerapporteerd en de kwaliteit van de rapportage was beter, wat ons inzicht verhoogt. In 2017 is de veiligheid bij aannemers een van onze speerpunten. We gaan in dialoog, nemen vaker deel aan incidentonderzoeken en delen informatie over veiligheid.

Veiligheidsbewustzijn moet beloond worden. Daarom reiken wij jaarlijks, zowel intern als extern, onze HSE Awards uit. In 2016 ging de Enexis Contractor Safety Award naar BAM Zuid, de aannemer die het beste presteert op het gebied van veiligheid, gezondheid, welzijn en milieu. Intern ging de HSE Award naar collega Klaas Kleinman die samen met andere BHV-collega's zorgt voor een veiligere omgeving op onze werklocaties.

VEILIGHEID VAN ONZE OMGEVING

Ook incidenten in het gasnet worden nauwkeurig gevolgd, omdat deze een direct gevaar kunnen vormen voor de publieke veiligheid. In het eerste halfjaar 2016 constateerden we een toenemend aantal meldingen van gaslekken met een verwaarloosbaar of klein effect in gasmeteropstellingen. Om de oorzaak hiervan te kunnen vaststellen, is Enexis een detailonderzoek gestart waarvan de uitkomsten in 2017 worden verwacht. Om lekkage te voorkomen loopt tevens een meerjarenprogramma voor het vervangen van verouderde aansluitleidingen.

MIJLPALEN	STATUS ULTIMO 2016 ¹
Aantal gaslekken met een verwaarloosbaar of klein effect < 12.000	12.252
Aantal incidenten met een matig of behoorlijk effect < 10	6
Aantal incidenten met een ernstig effect < 3	0
Aantal incidenten met een desastreus effect < 1	0

- Verwaarloosbaar of klein effect: Gaslekken uit Nestor registraties 'gaslucht/-lekkage' voor netbeheerder.
- Matig of behoorlijk effect: Ongevallen met EHBO, letsel met verzuim of omgevingschade tussen EUR 10.000 en EUR 1 miljoen.
- Ernstig effect: Ongevallen met ernstig (blijvend) letsel of omgevingschade tussen EUR 1 miljoen en EUR 10 miljoen.
- Desastreus effect: Ongevallen met één of meerdere doden of omgevingschade van ten minste EUR 10 miljoen.

1. Exclusief Endinet.

PRIVACY

Een ander aspect van veiligheid is privacy. Met de snelgroeiende aandacht voor (open) data neemt het belang toe om de privacy ervan te beschermen. Daarom werken wij continu aan ons privacy- en securitybeleid. Transparantie en een adequate communicatie over het gebruik van data spelen hierbij een belangrijke rol. In 2016 hebben we een privacy officer benoemd om de interne organisatie te adviseren op privacy aangelegenheden en de implementatie van de Europese Privacy Verordening voor te bereiden. We werkten eraan om ons autorisatie-management te verbeteren, voerden periodiek penetratietesten en hackerstesten uit en deden security scanning. Ook het meldpunt Datalekken is in 2016 geformaliseerd.

In 2016 is er een belangrijk datalek in de energiebranche geconstateerd: de energiedata van 2 miljoen Nederlandse huishoudens was uit een centraal register gehaald voor commerciële doeleinden. Het datalek is direct gemeld bij de Autoriteit Consument en Markt en de Autoriteit Persoonsgegevens. Ook werken netbeheerders via brancheorganisatie Netbeheer Nederland aan een gezamenlijk actieplan om het risico op onrechtmatig gebruik van klantgegevens te verkleinen. De monitoring op het centrale register is geïntensiveerd en er wordt op dagbasis gecontroleerd of er geen opvallende uitvragingen worden gedaan.

CYBERSECURITY

Ook de security van automatisering in de energienetten, de slimme meter en onze informatiesystemen is een voortdurend aandachtspunt met hoge prioriteit. Als hackers ongeautoriseerd toegang krijgen tot onze systemen kan dit leiden tot verstoringen en/of datalekken. Samen met (externe) kennispartners en leveranciers ontwikkelen en implementeren we doorlopend verbeteringen. Bovendien werken we samen met het Nationaal Cyber Security Centrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie, andere netbeheerders en marktpartijen om tijdig maatregelen te nemen tegen externe signalen van aanvallen.

“In Nederland zijn we best verwend met een hoge betrouwbaarheid van energie. En veel klanten zijn zich waarschijnlijk niet bewust wat daar allemaal voor nodig is. Zeker nu er op steeds meer plaatsen energie wordt opgewekt, is het voor netbeheerders een uitdaging om de energievoorziening op lange termijn betrouwbaar te houden. Greenchoice stimuleert klanten om zelf elektriciteit op te wekken of zich aan te sluiten bij lokale energiecollectieven. We zetten in op de lokale energietransitie en werken daarin graag samen met netbeheerders. Bijvoorbeeld om op wijk- of stadsniveau te verduurzamen en de kosten in toom te houden. Beide partijen hebben daarin hun eigen rol en moeten die ook pakken. Hoewel de discussie over onze rolverdeling soms polariseert, pleit ik ervoor om in samenwerking tot de beste maatschappelijke oplossing te komen. Want uiteindelijk hebben we één gezamenlijk doel: verduurzamen van de energievoorziening mét eenzelfde hoge mate van betrouwbaarheid.”

EVERT DEN BOER
CEO GREENCHOICE

“Wij besteden veel tijd en geld aan het handhaven van het hoge betrouwbaarheidsniveau van onze elektriciteitsnetten. We zitten er echt bovenop en dat werpt zijn vruchten af. Maar aan de top blijven is moeilijker dan aan de top komen. Wij staan voor twee grote uitdagingen: het netwerk klaarmaken voor de toekomst en het waarborgen van de prestaties van verouderende netten. Daarom werken wij actief aan slimme oplossingen om de energietransitie te faciliteren op een kosteneffectieve manier. Om zwakke plekken in het net op te sporen voordat ze tot een storing leiden, passen wij het Smart Cable Guard systeem toe. Wij werken voortdurend aan het optimaliseren van onze onderhouds- en vervangingsprogramma's. En als zich een storing voordoet, proberen wij die zo snel mogelijk te verhelpen, bijvoorbeeld door het uitrollen van distributieautomatisering. Zo halen wij alles uit ons net wat erin zit!”

HAN SLOOTWEG
DIRECTEUR ASSET MANAGEMENT ENEXIS

**“WE ZIJN BEST VERWEND
IN NEDERLAND”**

BETROUWBAARHEID

ENERGIEVOORZIENING

Voor onze klanten is het belangrijk dat elektriciteit en gas op elk moment beschikbaar zijn. Een storing is hinderlijk en kost bedrijven soms ook geld. Gelukkig was energie in het afgelopen jaar 99,99% van de tijd beschikbaar.

Vergeleken met andere landen is de energievoorziening in Nederland zeer betrouwbaar. Maar soms gaat het tóch mis. In 2016 zaten onze klanten gemiddeld 15,2 minuten zonder elektriciteit en 45 seconden zonder gas. De uitval voor elektriciteit was lager dan onze doelstelling van maximaal 22,4 minuten, maar hoger dan in 2015. Toen was de storingsduur van 14,2 minuten historisch laag.

	Elektriciteit (in minuten)	Gas (in seconden)
Uitvalduur		
Groningen/Drenthe	22,2	61
Limburg	15,0	69
Overijssel/Flevoland	13,4	46
Noord-Brabant (Endinet)	2,5	14
Noord-Brabant Oost	11,1	30
Noord-Brabant West	14,6	39
Hoogspanning ¹⁾	0,2	–
Totaal	15,2	45

1. Niet geografisch toe te wijzen.

Een belangrijk deel van de elektriciteitsstoringen wordt veroorzaakt door graafwerkzaamheden. Sinds enkele jaren besteden wij daarom extra aandacht aan het voorkomen van graafschades. Beschadiging van gasleidingen kan namelijk desastreuze gevolgen hebben. Op basis van de informatie-aanvragen die wij ontvangen van grondroerders schatten wij in of hun graafwerkzaamheden risico's meebrengen voor onze kabels en leidingen. Als dat zo is, nemen wij telefonisch contact op om de grondroerder extra bewust te maken van de noodzaak om zorgvuldig te graven. Verder bezoeken onze medewerkers graaflocaties. Wanneer een grondroerder op een onverwachte situatie stuit en contact opneemt, zijn zij snel ter plaatse om samen een oplossing te zoeken. De manier waarop wij graafschades voorkomen, draagt bij aan onze hoge betrouwbaarheid.

INVESTEREN IN EEN BETROUWBAAR ENERGIENET

Om het netwerk betrouwbaar te houden, investeerden wij in 2016 384 miljoen euro in onderhoud, vervanging en vernieuwing van de netten. Om te bepalen welke investeringen we wel of niet doen, wegen we via Risk Based Asset Management alle verschillende belangen, namelijk: betrouwbaarheid, veiligheid, wettelijkheid, betaalbaarheid, klanttevredenheid en duurzaamheid. Het Asset Management-proces is ISO 55001-gecertificeerd.

bedragen in miljoenen euro's	Bruto-investering ¹⁾				
	2016	2015	2014	2013	2012
Elektriciteit					
Standaardaansluitingen	21	21	22	22	26
Maatwerkaansluitingen	19	20	19	22	23
Netuitbreidingen	93	93	89	95	123
Reconstructies	27	25	26	27	30
Vervangingen	46	40	37	40	34
Overig	15	16	14	11	18
Totaal Elektriciteit	221	215	207	217	254
Gas					
Standaardaansluitingen	7	7	7	8	9
Maatwerkaansluitingen	2	2	2	2	2
Netuitbreidingen	17	15	15	16	15
Reconstructies	19	19	20	17	19
Vervangingen	116	117	105	95	83
Overig	2	2	2	1	2
Totaal Gas	163	162	151	139	130
Totaal Elektriciteit en Gas	384	377	358	356	384

1. Cijfers zijn exclusief Endinet.

DILEMMA: INVESTEREN IN AARDGASNETTEN

Het terugdringen van het gebruik van aardgas is één van de uitgangspunten in de Energieagenda van het ministerie van Economische Zaken. In 2050 zal aardgas geen rol meer spelen in de warmtevoorziening. Maar in de transitie naar een volledig CO₂-neutrale energievoorziening blijft aardgas voorlopig nodig. Voor ons is het een dilemma voor hoe lang en in welke mate wij moeten investeren in nieuwe aardgasnetten. Het tempo van ontwikkelingen is onzeker en er is debat over de rol van warmte in de energiemix.

Tijdens de Nationale Klimaatop 2016 heeft Enexis, samen met diverse partijen waaronder gemeenten, de manifesten 'Aan de slag met wonen zonder aardgas' en 'Energietransitie bij huishoudens met lagere inkomens' getekend. We volgen de ontwikkelingen, werken mee aan pilots met duurzame alternatieven (waaronder biogas) en gaan in dialoog met stakeholders over de behoefte aan alternatieven voor aardgas. De onzekerheid van deze ontwikkelingen is nog groot. Niettemin zal in de komende jaren het maatschappelijk debat over het gebruik van aardgas richting geven aan onze activiteiten en zal wet- en regelgeving hier waar nodig op worden aangepast.

SMART GRIDS VERHOGEN BETROUWBAARHEID

Om de vraag en het aanbod van energie realtime te volgen en storingen snel te kunnen oplossen, voegen we ICT toe aan onze stations. We voorzien onze stations sinds 2015 van distributie automatisering. Hiermee kunnen we energienetten op afstand bedienen en storingen sneller oplossen. We hebben in 2016 circa 400 stations voorzien van distributieautomatisering en gaan hiermee nog door tot 2020.

In 2016 hebben we ook pilots gedaan met Distributie Automatisering Light. Dit is een goedkopere en compactere vorm van distributieautomatisering. Met behulp van kleine computers krijgen we actueel inzicht in energiestromen. We bereiden ons hiermee voor op een duurzame en decentrale energievoorziening met onder meer warmtepompen,

zonnecellen en elektrische auto's. In 2017 start de grootschalige uitrol van Distributie Automatisering Light en het is ons doel dat in 2026 circa 35.000 transformatorstations ermee zijn uitgerust.

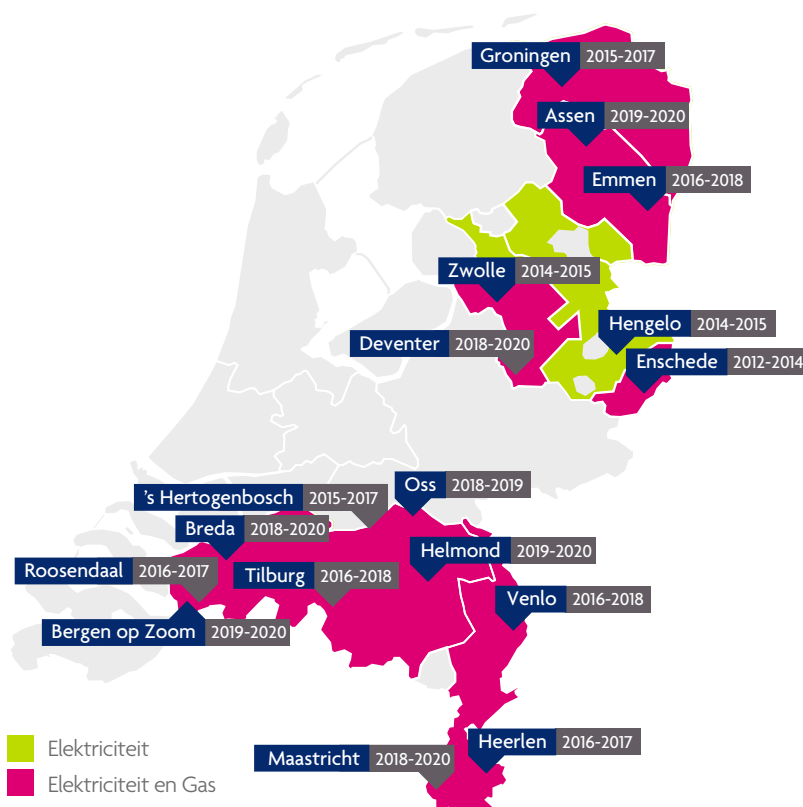
MAATSCHAPPELIJKE WAARDECREATIE DOOR DISTRIBUTIE AUTOMATISERING

In 2016 zijn wij aan de slag gegaan om onze maatschappelijke waardecreatie aantoonbaar te maken door middel van een pilotproject. Met dit inzicht zijn we in staat om beter te sturen en keuzes te maken die maatschappelijk optimaal effect hebben.

We zijn gestart om de maatschappelijke effecten van Distributie Automatisering in kaart te brengen in Enschede. In Enschede zijn de middenspanningstations uitgerust met een kleine computer die het mogelijk maakt problemen te detecteren en delen van het net op afstand aan- en af te schakelen. Bij een eventuele storing kunnen wij de (uitgevallen) eenheden die niet door de storing worden getroffen op afstand weer snel inschakelen, waardoor mensen in dat gebied minder lang last hebben van een storing. De maatschappelijke waardecreatie van het traject van Distributie Automatisering in Enschede wordt geraamd op 1,0 miljoen euro op basis van gemaakte kosten en geprojecteerde baten. Deze baten omvatten het vermeden verlies aan verbruikersminuten in de afgelopen en toekomstige jaren. De onderliggende aannames en uitgangspunten bij deze berekening vindt u op de [website van Enexis Groep](#).

Inzicht in de maatschappelijke baten en lasten kan gebruikt worden voor toekomstige investeringsbeslissingen. Deze eerste impactberekening is in die zin een verdere stap in het geïntegreerd denken binnen Enexis, waarbij wij streven naar het optimaliseren van maatschappelijke baten als basis voor investeringen in het Risk Based Asset Management beleid van Enexis.

DISTRIBUTIE AUTOMATISERING

KERNCIJFERS ENERGIENETTEN

	2016	2015	2014	2013	2012
De netten					
Trajectlengtes (x 1.000 km)					
Elektriciteitsnet	136,9	138,0	137,2	135,2	134,2
- Laagspanning	92,8	93,3	92,8	90,8	90,0
- Middenspanning	43,9	44,6	44,4	44,3	44,1
- Tussenspanning	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Gasnet	46,2	44,8	44,7	44,8	44,8
- Lage druk	37,4	35,8	35,7	35,8	35,8
- Hoge druk	8,9	9,0	9,0	9,0	9,0
Stations (x 1.000)					
E-stations	53,1	53,2	53,0	52,9	52,7
G-stations	22,8	24,4	24,5	24,6	24,6
Aantal aansluitingen (x 1.000)					
Elektriciteit	2.752	2.698	2.683	2.672	2.662
- Huishoudelijk (t/m 3x25 A)	2.549				
- Laagspanningsaansluitingen overig (klein zakelijk vanaf 3x25 A)	189				
- Middenspanningsaansluitingen	14				
Gas	2.285	2.091	2.083	2.079	2.074
- Huishoudelijk (G4 en G6)	2.213				
- Lagedruk overig (klein zakelijk vanaf G10)	69				
- Hogedrukaansluitingen	3				
Getransporteerde hoeveelheden					
Elektriciteit (GWh)	34.453	34.121	34.050	34.900	35.043
Gas (Mm ³)	6.075	5.530	5.111	6.510	6.350
Waarvan groen gas	45,0	41,0	37,0	34,0	21,1
Productkwaliteit					
Uitvalduur elektriciteit (in minuten)	15,2	14,2	17,7	23,6	21,6
- Hoogspanning	0,2	0,9	0,6	0,1	0,1
- Middenspanning	10,0	8,2	12,2	17,8	15,2
- Laagspanning	5,0	5,1	4,8	5,7	6,3
Uitvalduur gas (in seconden)	45	78	89,5	50	36

WERKPAKKET 2017

Ook in 2017 investeren wij in onze energienetten om de betrouwbaarheid van energie voor onze klanten hoog te houden. Het totale werkpakket in ons verzorgingsgebied vraagt om een investering van 780 miljoen euro.

bedragen in miljoenen euro's	Werkpakket 2017 totaal	Werkpakket elektriciteitsnetwerk	Werkpakket gasnetwerk	Werkpakket slimme meters
Provincie				
Drenthe	66	36	18	12
Groningen	104	54	34	16
Limburg	164	69	61	34
Noord-Brabant	318	153	90	75
Overijssel	128	72	30	26
Totaal	780	384	233	163

“ ZONNEWEIDES EN ZONNEDAKEN AANLEGGEN OP **SLIMME LOCATIES** ”

“Het lokaal opwekken van duurzame energie stimuleren wij. Daarom helpen wij dorpsverenigingen en energiecoöperaties bij hun plannen. Bijvoorbeeld in het aardbevingsgebied in Groningen waar diverse succesvolle initiatieven lopen. Onze verbinding met Enexis zorgt daarbij voor een krachtige versnelling. De lijntjes zijn kort en Enexis staat open voor allerlei ideeën. Door kennis te delen en het bewustzijn van inwoners te vergroten, zien we dat energie-initiatieven in de volgende fase van ontwikkeling terecht komen. En het mooie: het slaat ook over in het niet-bevingsgebied in Groningen. De hoge aansluitkosten op het net zijn voor coöperaties nog wel eens een struikelblok. Het maakt de businesscase in sommige gevallen flinterdun. Wat ons helpt, is als Enexis meezoekt naar locaties met een goedkopere aansluiting. Als we Enexis in een nog eerder stadium betrekken bij opwekprojecten, kunnen zonneweides en zonnedaken op slimme locaties worden aangelegd en wordt het net evenwichtig gebruikt. En wij kunnen Enexis dan weer helpen om hun programma Buurkracht kracht bij zetten. Opwekken en besparingsprojecten gaan tenslotte hand in hand.”

ADA KRUITER
GRONINGER ENERGIE KOEPEL

“Enpuls richt zich onder meer op lokale verduurzaming van vraag en aanbod. Daarom gaan we in dialoog met provincies, gemeenten én private partijen. We spreken over de verduurzamingsambities en delen onze kennis over het energiesysteem. En dan begint het: we ontwikkelen samen schaalbare oplossingen die bijdragen aan het Energieakkoord. In 2016 is onder meer een biogasleiding aangelegd tussen Heineken en waterzuivering Aa en Maas en openen we het eerste slimme warmtenet in Hengelo.”

DAVE DE LANG
THEMA-EIGENAAR DUURZAME GEBIEDSONTWIKKELING ENPULS

VERDUURZAMING

ENERGIEVOORZIENING

De wens om te verduurzamen zien we terug bij alle stakeholders: van consument en lokaal energiebedrijf tot gemeente.

Wij staan graag klaar om hen hierbij te helpen. Zo nemen we onze maatschappelijke verantwoordelijkheid en dragen we bij aan de realisatie van het Energieakkoord en de internationale klimaatafspraken die in Parijs werden gemaakt.

Steeds meer klanten leveren energie terug aan Enexis die zij zelf opwekken uit zon en wind. Het aandeel duurzame energie dat we transporteren wordt hiermee steeds groter.

KLANTEN HELPEN BIJ ENERGIEBESPARING EN VERDUURZAMING

Nederland wil 1,5% energie besparen per jaar. Enpuls helpt om deze afspraak uit het Energieakkoord te realiseren door klanten te stimuleren om zelf energie te besparen. Bijvoorbeeld via ons programma Buurkracht. Samen met lokale energiecoöperaties stellen we teams samen van gemotiveerde buurtbewoners. Het buurtteam gaat met bewoners in gesprek over dubbel glas, isolatie, zonnepanelen. Inmiddels hebben 165 buurkracht-buurtten samen ruim 1,3 miljoen kWh stroom en ruim 450 duizend m³ gas bespaard. Dit is vergelijkbaar met het energieverbruik van circa 300 huishoudens per jaar.

In 2016 zijn 65 nieuwe wijken gestart om samen energie te besparen, waarmee we onze doelstelling voor 2016 hebben behaald. De betrokkenheid van vrijwilligers en eigen medewerkers is essentieel om ook in 2017 bewoners te stimuleren om projecten in de buurt te starten. In het komende jaar leggen we meer focus op het starten van nieuwe initiatieven in deelnemende buurten, dan op het aantrekken van nieuwe buurten.

ENERGIETRANSITIE VERSNELLEN

Onze impact om de doelen uit het Energieakkoord te realiseren, willen we verder vergroten. Daarom stellen we onszelf het doel vanaf 2017 energieplannen te maken met provincies, gemeenten en woningbouwcorporaties. Samen maken we een (wijkgerichte) aanpak voor de toekomstige infrastructuur voor de komende tien jaar met concrete initiatieven voor verduurzaming en energiebesparing.

DUURZAME GEBIEDSONTWIKKELING

Provincies en gemeenten hebben hun eigen duurzaamheidsambities en behoeften. Via Enpuls willen wij in samenspraak met gemeenten, provincies, woningbouwverenigingen en lokale energielieve tot nieuwe oplossingen komen. Samen met elektronicabedrijf Thales en de provincie Overijssel ontwikkelde Enpuls in 2016 een slim warmtenet op bedrijventerrein 'High Tech Science Park'.

FLEXIBILITEIT

Energiekeuzes van bedrijven en consumenten worden steeds belangrijker voor het energiesysteem. Enpuls stimuleert marktpartijen om lokaal opgewekte energie direct te gebruiken of, als er te veel energie beschikbaar is, op te slaan. Om dit aantrekkelijk te maken, ontwikkelt Enpuls nieuwe marktmodellen en zet het pilots op. Zoals in de pilot 'Jouw Energiemoment 2.0', waarbij vanaf 2016 wordt onderzocht of duurzaam opgewekte energie uit accu's in woningen door klanten verhandeld kan worden. Met slimme innovaties willen we de verwachte verandering in energievraag en -aanbod opvangen, zodat verzwarende van het elektriciteitsnet wordt voorkomen.

DUURZAME MOBILITEIT

In Nederland rijden nu meer dan 100.000 elektrische auto's en in de komende jaren verwachten we een verdere toename. Voor de markt levert dit economische kansen op. Maar het brengt ook ingrijpende consequenties voor het elektriciteitsnet met zich mee. Er kunnen onder meer pieken in de vraag ontstaan wanneer te veel klanten tegelijk hun accu willen opladen. In het nationale Living Lab Smart Charging onderzoeken we samen met onderzoeksinstituten, universiteiten, overheden, netbeheerders en marktpartijen aspecten van Smart Charging. Via slimme laadpalen kan het aanbod aan duurzame stroom worden gematcht met de behoefte van de bestuurder. Nederland heeft hierover veel kennis en werkt zo mee aan de internationale standaard.

We werken ook aan toepassingen die het opladen van elektrische auto's regelen op het meest duurzame moment; als de zon schijnt en de wind waait. Hierdoor wordt maximaal gebruik gemaakt van de duurzame energie. Die toepassingen kunnen alleen gerealiseerd worden als er ook gebruik wordt gemaakt van een slimme laadinfrastructuur. Met de provincies Noord-Brabant en Limburg realiseren we bijna 2.500 slimme laadpunten.

“EEN STROOMSTORING
ONDERBREEKT HET SPROOKJE”

“In 2020 willen we minimaal 5 miljoen bezoekers per jaar ontvangen in de Efteling. We openen daarom regelmatig nieuwe attracties en ons bungalowpark Bosrijk is uitgebreid. Elke dag bouwen we op de leveringszekerheid van Enexis. Want ga maar na: een stroomstoring onderbreekt het sprookje dat we onze gasten willen bieden. Toen we aanliepen tegen de grenzen van de stroomcapaciteit, gingen we in gesprek met Enexis. Onze vraag voor uitbreiding was niet standaard, we hebben Enexis wat uit de comfortzone gehaald. Maar het bedrijf heeft laten zien niet zozeer in producten te denken, maar vooral vanuit onze behoefte. En uiteindelijk gaat het daar ook om: Enexis heeft de kennis. Hoe het bedrijf die voor ons inzet, maakt niet zoveel uit. Zolang wij maar kunnen uitgaan van voldoende stroom voor de toekomst. We overwegen ook oplossingen voor duurzame energie, maar die komen qua volume en opwekking nog niet overeen met onze behoeftes. De beleving door onze gasten staat voorop, daaraan doen we geen concessies. Je zult echt geen zonnepaneel op het dak van het huisje van Roodkapje zien.”

PIM VAN KILSDONK

ADJUNCT-DIRECTEUR TECHNIEK & PROJECTEN BIJ DE EFTELING

“Zitten klanten zonder stroom of gas, dan weten ze ons snel te vinden via social media. Ons webcare-team zit er klaar voor. Op werkdagen zijn we bereikbaar tussen 8 en 21 uur en vanaf het najaar van 2016 zijn we er ook overdag in het weekend. Dat is belangrijk, want online verwachten klanten dezelfde snelheid als van een webwinkel. Wij proberen binnen het uur te reageren op een vraag via Twitter of Facebook. Het oplossen van een technische storing duurt soms wat langer, maar we houden klanten tussentijds wel op de hoogte en soms doen we wat extra's... Toen een teleurgesteld gezin op pakjesavond lang in het donker zat, hebben we als verrassing twee bioscoopbonnen gestuurd.”

RUTH WESTERA

ENEXIS WEBCARE

KLANTTEVREDENHEID

Bij veel bedrijven geldt: vandaag besteld = morgen in huis.

Ook onze klanten stellen steeds hogere eisen aan onze dienstverlening en zij verwachten snelheid en gemak. Het is onze uitdaging om klantprocessen zo in te richten dat onze service voor klanten eenvoudig, snel en goed traceerbaar is.

Om onze service te vereenvoudigen en knelpunten te identificeren, vragen we klanten hoeveel moeite zij hebben ervaren om goed geholpen te worden. We meten hun ervaringen in de belangrijkste klantprocessen. Voor de meting gebruiken we de Customer Effort Score (CES). Voor de score CES geldt daarmee het principe van 'hoe lager hoe beter'.

	Target Q4 2016	Q4 2016	Q3 2016	Q2 2016	Q1 2016
Customer Effort Scores¹⁾					
Standaardaansluitingen	≤ 20%	36%	33%	32%	27%
Maatwerkaansluitingen ²⁾	≤ 20%	24%	24%	28%	31%
Klantenservice telefonie ²⁾	≤ 17%	20%	18%	18%	19%
Enexis.nl	≤ 15%	20%	18%	15%	15%
Klachten & Claims	≤ 40%	29%	35%	31%	30%
Storingen informatie	≤ 10%	11%	12%	16%	12%

1. Scores zijn exclusief Endinet.

2. Scores zijn cumulatieve scores.

Als het gaat om klachten en claims scores we in 2016 beter dan onze doelstelling. De medewerkers van de klantenservice scoren hoog op klantvriendelijkheid en deskundigheid. Maar op onze website ervaren klanten nog te veel moeite om informatie te vinden, bijvoorbeeld over storingen. We werken aan verbetering van de actualiteit en snelheid van de informatie én de bekendheid van het nationale storingsnummer.

De doelstelling op de Customer Effort Scores hebben wij in 2016 helaas niet behaald. Daarom worden de inspanningen verder opgevoerd om de doelen wel te behalen. Om belangrijke werkwijzen binnen Enexis structureel te verbeteren, zijn we een traject gestart voor het herontwerp van processen en een ketenoverstijgende aanpak. We richten ons hierbij op het beheer van aansluitingen, de aanleg van de primaire infrastructuur, onderhoud, storingen en marktfacilitering. Deze processen worden opnieuw ontworpen om klantgerichter en efficiënter (samen) te werken.

SLIMME METER

Klanten krijgen van hun netbeheerder een nieuwe energiemeter aangeboden: de slimme meter. Met de slimme meter kunnen klanten eenvoudig inzicht krijgen in hun energieverbruik, wat de eerste stap kan zijn naar energiebesparing. Energieleveranciers dragen hieraan bij door klanten – naar verwachting vanaf 2017 – een energiecontract aan te bieden met flexibele energietarieven, waarvoor een slimme meter vereiste is. Bovendien is de slimme meter nodig om de vraag en het aanbod van elektriciteit in balans te kunnen houden nu steeds meer energie wordt opgewekt door wind en zon. Voor netbeheerders is de slimme meter een belangrijk onderdeel van smart grids.

Begin 2015 is de grootschalige aanbieding van slimme meters van start gegaan. Een logistieke operatie van formaat. Op de topsnelheid in 2016 plaatste Enexis elke minuut acht slimme meters. Eind 2016 was de meter al geïnstalleerd bij ruim één miljoen huishoudens. En in 2017 is het ons doel om de slimme meter te plaatsen op nog eens 459.000 adressen.

Maar, snelheid is niet het belangrijkste. We willen graag dat klanten tevreden zijn over het plaatsingsproces. Bij ruim 90% van het aantal aanbiedingen kwam het direct tot een succesvolle installatie van de meter. In de overige gevallen was de klant bijvoorbeeld niet thuis, was het technisch niet mogelijk om de meter te installeren of weigerde de klant de meter. Klanten hebben ook het recht om af te zien van de slimme meter. In 2016 maakte 3,6% van de klanten die de meter aangeboden kreeg hiervan gebruik (2015: 5,0%). Het sectorgemiddelde is 5,4%.

	2016	
Slimme meters		
Totaal aantal adressen gerealiseerd	366.010	90,5%
Niet gerealiseerd:		
Geweigerd door klant	14.740	3,6%
Nu geen medewerking klant	19.868	4,9%
Technisch niet uitvoerbaar	3.239	0,8%
Overig	611	0,2%
Totaal aantal adressen aangeboden	404.468	100%

	t/m 2016	2016	2015	2014	2013	2012
Slimme meters						
Elektriciteitsmeters	1.027.163	366.010	233.247	174.165	128.795	90.105
Gasmeters	811.104	308.516	149.204	149.494	96.291	63.533
Totaal	1.838.267	674.526	382.451	323.659	225.086	153.638

“Op het High Tech Systems Park draait het om technologie en innovatie. Bedrijven willen hier werken om samen en sneller te innoveren. Een traditioneel energienetwerk past daar niet bij. Bij de ontwikkeling van het bedrijvenpark stond daarom vast dat er een duurzaam energienetwerk moest komen. Samen met eigenaar Thales, adviesbureau DWA en Enpuls hebben we de mogelijkheden onderzocht. Nu ligt er een smart grid en delen bedrijven hun industriële restwarmte en -koude. Als er in het ene gebouw warmte of koude over is, wordt dit slim uitgewisseld met een ander gebouw waar dat juist nodig is. Op deze schaal is dat uniek en écht vooruitstrevend. Enexis heeft in dit project laten zien dat zij vooruitdenken. Dat heeft me verrast, maar is tegelijk wat ik van een netbeheerder verwacht. Laat zien dat je de beste oplossing wilt voor ons bedrijvenpark en traditionele methodes en technologie los kunt laten. Ons smart grid is nu eenmaal geen ‘one-size-fits-all’-oplossing. De samenwerking verliep goed, omdat we dezelfde mentaliteit hebben: gewoon doen! Elkaar inspireren en gaandeweg de beste oplossingen bedenken. Het High Tech Systems Park is nu een blauwdruk voor industriële restwarmtesystemen waar anderen ook van kunnen profiteren.”

VINCENT TEN THIJ
DIRECTEUR HIGH TECH SYSTEMS PARK

“Enexis wordt steeds meer betrokken bij energievraagstukken van regionale en lokale overheden. In 2016 zijn daarom Enexis-brede gebiedsteams samengesteld om hen beter te ondersteunen bij verduurzamingsvraagstukken. We zijn actief betrokken bij grote (Europese) innovatieprojecten, zoals het Smart Grid project Interflex. Bij deze pilot in Eindhoven worden veel innovatieve ontwikkelingen gecombineerd: van opslag tot smart charging van elektrische auto's. We zien dat data voor ons als regionale netbeheerder een steeds belangrijkere rol gaat spelen. Het draait in ons werk straks niet meer alleen om kabels en leidingen, maar ook om data.”

PIETER JANSSEN
MANAGER REGIE OP VERNIEUWING ENEXIS

“ONS SMART GRID
IS NU EENMAAL GEEN
‘ONE-SIZE-FITS-ALL’-
OPLOSSING”

INNOVATIE

Juist nu de energiewereld zich snel ontwikkelt, is innovatie voor ons essentieel. We willen nieuwe technieken benutten in onze netwerken en onze klanten ondersteunen bij hun (toekomstige) energiebehoeften. We kijken vooruit, maken prototypes en testen innovaties in de praktijk. Enexis kiest voor schaalbare oplossingen die de energietransitie versnellen.

Innoveren doen we zoveel mogelijk samen. Met klanten, marktpartijen, coöperaties, gemeenten, provincies. Een oplossing moet namelijk niet alleen technisch kloppen, maar moet aansluiten bij de behoeften van onze stakeholders. Bovendien kunnen we elkaars denkkraft benutten om te versnellen. Om deze ambitie kracht bij te zetten, hebben wij voor stakeholder engagement een concrete doelstelling opgenomen voor 2017.

In 2016 zijn hiertoe de eerste stappen gezet. We organiseerden 'Alliantiefabrieken' waar we in dialoog gingen over de bijdrage die we kunnen leveren aan onder meer zonne-energie. Een voorbeeld van zo'n Alliantiefabriek is Ruimte voor Zon in Groningen, waarin Enexis samenwerkt met de provincie Groningen. In dit project komen circa 90 partners samen om meer zonneparken in Groningen te realiseren. Een ander voorbeeld is het Enexis Huis Limburg dat we ontwikkelen in samenwerking met de provincie Limburg en de gemeente Maastricht. Dit educatie- en voorlichtingscentrum voor duurzaam wonen opent in het tweede kwartaal van 2017 de deuren.

INNOVATIE IN ONZE NETWERKEN

Een groot deel van onze innovaties houdt verband met digitalisering. Een digitale meettechniek die wij installeren is Smart Cable Guard. Hiermee meet Enexis minuscule verstoringen in een kabel en kunnen we voorspellen of er binnen enkele weken een kortsluiting gaat ontstaan. Het systeem geeft dan tijdig een waarschuwing, zodat de kabelverbinding kan worden gerepareerd, voordat de stroomstoring daadwerkelijk optreedt.

Met slimme innovaties proberen we ook de verwachte verandering in energievraag en -aanbod op te vangen zonder het elektriciteitsnet te hoeven verzwaren. Een interessant voorbeeld is de pilot 'Jouw Energie Moment 2.0' die eind 2016 van start ging in woonwijken in Breda. In de pilot werkt Fudura samen met Senfal, Shifft, Technolution en TNO. We testen hoe energie kan worden gebruikt, verdeeld en verrekend over de verschillende huishoudens. Er wordt onderzoek gedaan naar een voor alle betrokkenen rendabel businessmodel voor flexibiliteitsdiensten, zoals slimme apparatuur en een elektrische auto. Onderdeel van de pilot is het opslaan van energie met behulp van een 'thuisaccu'. Hiermee kunnen klanten zelfopgewekte energie opslaan of aanbieden in de omgeving.

OPEN DATA

Een belangrijke voorwaarde voor innovatie is de beschikbaarheid van data. Binnen de wettelijke kaders stellen wij onze data zoveel mogelijk beschikbaar voor algemeen gebruik. We bieden onder meer kleinverbruikgegevens op geaggregeerd niveau, asset data en geografische informatie aan. Hiermee ondersteunen we gemeenten en marktpartijen om toepassingen te ontwikkelen. In 2016 introduceerden wij op de website van Enexis een nieuwe [kengetallen-app](#). Hierin is per provincie, gemeente en plaats alle belangrijke informatie beschikbaar over het gas- en elektriciteitsnetwerk. Bijvoorbeeld het aantal laadpalen, slimme meters en gebouwen met zonnepanelen.

“**VERANDEREN IS VOOR DE ÉÉN GEMAKKELIJKER DAN VOOR DE ANDER**”

“Enexis investeert volop in digitalisering, innovatie en efficiëntere werkprocessen om een krachtige bijdrage te kunnen leveren aan de energietransitie. Maar hierdoor verandert ook het werk van veel collega's. Wij vinden het essentieel dat Enexis alle medewerkers vroegtijdig betreft bij de reis die we gaan maken. De organisatie doet een beroep op het verandervermogen. Veranderen is echter voor de één nu eenmaal gemakkelijker dan voor de ander. Als Ondernemingsraad benadrukken we oog te hebben voor collega's die verandering moeilijk vinden. Bijvoorbeeld door medewerkers tijdig mee te nemen in het nut en de noodzaak van strategische plannen en de gevolgen voor hun functies helder te maken, zodat ze hierop kunnen anticiperen. Als we van medewerkers verwachten dat ze in beweging komen, moeten ze wel zicht hebben op de toekomstplannen van het bedrijf en voor zichzelf goede kansen en toekomst zien. In 2016 hebben we hierover regelmatig gesproken met de bestuurder. Ook in het kader van de herplaatsing van onze 'nieuwe' Endinet-collega's. Zij verdienden een helder perspectief. De Ondernemingsraad heeft zich sterk gemaakt om Endinet-collega's van werk naar werk te begeleiden. En dat is voor het grootste deel gelukt. Daar zijn we blij mee. Zeker in tijden van verandering is het een voorrecht dat we onze stem kunnen laten horen. In 2017 zijn er nieuwe OR-verkiezingen en verwachten we dat meer medewerkers – hopelijk ook jong talent en leidinggevendenden – hun frisse blik willen werpen op de toekomst van de organisatie én onze collega's.”

EEF VERHOEVEN

VOORZITTER ONDERNEMINGSRAAD ENEXIS

VERANDERVERMOGEN ORGANISATIE

**De energietransitie doet een beroep op het verander-
vermogen van Enexis.** We willen inspelen op veranderende
wensen van onze klanten, nieuwe technologie begrijpen en
die goed kunnen toepassen. En we moeten er tegelijkertijd
voor blijven zorgen dat klanten 24/7 energie hebben.

Van onze medewerkers verwachten we dat ze initiatief nemen om processen te verbeteren en mee willen bouwen aan het nieuwe energiesysteem. We willen het talent in de organisatie benutten om de duurzame energievoorziening dichterbij te brengen. We streven er daarom naar dat medewerkers energie krijgen van hun werk, hun werk met passie en plezier doen en hun taken zo goed mogelijk uitvoeren.

Om de bevoegenheid te meten doen we elk kwartaal een steekproef onder medewerkers. In het laatste kwartaal van 2016 scoorden we gemiddeld een 7,9. Deze score ligt ruim boven het landelijke gemiddelde, maar onder de doelstelling die wij onszelf in 2016 hadden opgelegd.

DILEMMA: WENDBAARHEID VERGROTEN

Wendbaarheid is een veelbesproken thema in 2016 en stelt ons voor een dilemma. We willen de organisatie voorbereiden op een rol in de toekomstige energievoorziening, zonder precies te weten hoe deze eruitziet. Het vergroten van de wendbaarheid sluit aan bij de dynamiek van de huidige tijd waarin de ontwikkelingen heel snel gaan. Verdergaande digitalisering betekent voor Enexis dat administratieve processen versimpeld kunnen worden. Naast kostenbesparing heeft dit tot gevolg dat er in de toekomst banen verloren zullen gaan, met name in de administratieve en ondersteunende functies.

DUURZAME INZETBAARHEID (DI)

Over een aantal jaren zal Enexis met substantieel minder mensen werken, omdat er werk gaat verdwijnen. Het is een trend die in de hele samenleving zichtbaar is. Er verdwijnen taken, omdat deze worden geautomatiseerd. Aan de andere kant komt er ook nieuw werk bij door de vernieuwde rol van het netwerkbedrijf. Bijvoorbeeld door de nieuwe taken van Enpuls en de toenemende aandacht voor energiebesparing. Hoewel deze verschuiving deels wordt opgevangen met natuurlijk verloop, is het belangrijk om te blijven werken aan duurzame inzetbaarheid van medewerkers binnen en buiten Enexis.

Om zelf te werken aan hun inzetbaarheid hebben medewerkers van Enexis recht op een persoonlijk DI-budget van 500 euro per kalenderjaar. Zij kunnen dit budget gebruiken om kosten vergoed te krijgen voor activiteiten en middelen gericht op kennis en vaardigheden óf om vitaal, fit en gemotiveerd te blijven om het werk goed uit te voeren. Ten opzichte van 2015 hebben in 2016 meer medewerkers hun budget benut. Gemiddeld werd per medewerker circa 250 euro uitgegeven. Terugkerende bestedingsdoelen waren gerelateerd aan sport, training en opleiding.

Bij reorganisaties is de DI+-regeling van toepassing. Uitgangspunt hierbij is dat er voorafgaand aan een reorganisatie gestart wordt aan een traject waarbij we samen met de medewerkers werken aan het vinden van een nieuwe baan. Medewerkers worden dan begeleid van werk naar werk.

INTEGRATIE ENDINET

Vanaf 1 januari 2016 maakt Endinet Groep B.V. onderdeel uit van Enexis Holding N.V. Er kwamen 241 medewerkers van Endinet over naar onze organisatie, waarvan er 230 in 2016 een nieuwe functie hebben aanvaard binnen of buiten Enexis. We doen er alles aan om ook de overige 11 medewerkers voor het einde van 2017 van werk naar werk te begeleiden. Naast personele wijzigingen en aandacht voor opleidingen voor collega's van Endinet is er in 2016 hard gewerkt aan de integratie van processen, infrastructuren en ICT. Per 1 januari 2017 zijn Endinet B.V. en Enexis B.V. samengevoegd.

TRAINING EN OPLEIDING

We stimuleren het ontwikkelen van vakmanschap door educatieprogramma's aan te bieden, waaronder een technisch professional programma en het leiderschapscollege. Via de Enexis Vakschool helpen wij jongeren tussen 18 en 25 jaar om een erkend mbo 3 diploma te halen voor Monteur Gas of Monteur Elektra. We werken hierbij samen met Regionaal Opleidingscentrum Koning Willem I in Den Bosch en het Deltion College in Zwolle. Ook andere organisaties maken gebruik van onze trainingsfaciliteiten.

Bijzonder in 2016 was ook de samenwerking met het UWV WERKbedrijf regio Zwolle en uitzendbureau Adecco, waarmee wij voor de montage van de slimme meter 55+'ers met een afstand tot de arbeidsmarkt hebben geworven. Na een gedegen training zijn acht kandidaten bij Adecco in dienst getreden en gedetacheerd bij Enexis.

	2016	2015	2014	2013
Training en opleiding				
Gemiddeld aantal opleidingsuren ¹⁾	28	30	32	36
waarvan:				
- man	32,6	-	-	-
- vrouw	7,2	-	-	-
Deelnemers vakschool ²⁾	48	29	20	26

1. Berekening gemiddeld aantal opleidingsuren is in voorgaande jaren onjuist uitgevoerd; cijfers kunnen niet met terugwerkende kracht worden aangepast.
2. Aantal is exclusief Endinet.

	2016	2015	2014	2013	2012
Personeel					
Personeelsleden ultimo jaar (eigen personeel)	4.390	4.299	4.316	4.294	4.229
Fte's ultimo jaar (eigen personeel)	4.229	4.148	4.161	4.141	4.072
Vrouwen in personeelsbestand (%)	18,6	18,2	17,5	17,2	17,7
Ziekteverzuim (%)	4,4	4,3	4,2	3,8	4,0

“Onze vereniging rust niet voordat 100% van Nederland toegang heeft tot duurzame energie. Een forse ambitie die we alleen kunnen realiseren met een stabiele, betrouwbare energievoorziening als basis. Want mensen durven pas te kiezen voor zonnepanelen, warmtepompen of een elektrische auto als ze weten dat de infrastructuur betrouwbaar is. Enexis moet consumenten, bedrijven en lokale energiecoöperaties dat vertrouwen onverminderd geven. En daar komt nog iets bij: Enexis kan ook de aanjager zijn van alternatieve energieoplossingen. Het bedrijf heeft de kennis, data en inzichten om gemeenten en marktpartijen bijeen te brengen en gezamenlijk een duurzame marsroute uit te zetten. In welke wijken is het energienet binnenkort aan vervanging toe en welke oplossingen van onze leden zijn daarvoor potentieel interessant? Op dit moment zit de wetgeving netbeheerders nog wel eens in de weg om de slimste oplossing aan te bieden, maar daar komt hopelijk snel verandering in. Want de energietransitie gaat verder dan techniek. We moeten de krachten bundelen om Nederland te inspireren en enthousiast te maken voor duurzame energie.”

OLOF VAN DER GAAG

DIRECTEUR NEDERLANDSE VERENIGING DUURZAME ENERGIE

“Als netbeheerder hebben we een maatschappelijke rol en daar zijn we ons zeer bewust van. Energie moet er voor iedereen zijn en moet betaalbaar blijven. Het zit in onze cultuur om verantwoorde keuzes te maken en daar helpen we klanten ook bij. In 2016 maakten we het in onze systemen mogelijk om energie per kwartier af te rekenen via de slimme meter. Energieleveranciers kunnen nu een kwartiertarief aan hun klanten aanbieden en softwarebouwers kunnen aan de slag met slimme verbruiksmanagers. Zo faciliteren wij de markt én helpen we klanten om energie te gebruiken wanneer dit het goedkoopst is.”

LOTTE BREUNESSE

MANAGER MARKTFACILITERING ENEXIS

“**DE ENERGIETRANSITIE
VRAAGT MEER
DAN HET FACILITEREN
VAN TECHNIEK**”

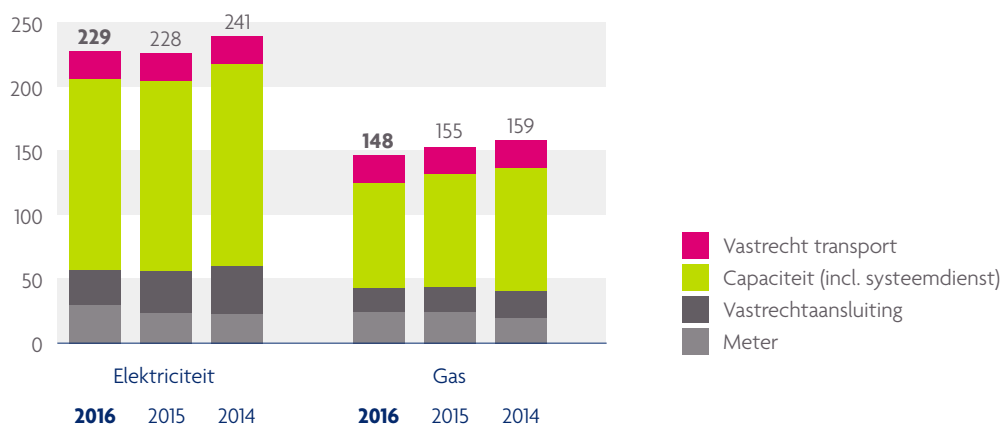
TOEGANKELIJKE ENERGIEVOORZIENING

Ons energienetwerk is voor iedereen beschikbaar onder gelijke voorwaarden. Enexis Netbeheer streeft naar een betaalbare en toegankelijke energievoorziening en bevordert daarbij marktwerking.

Enexis wil voor het netbeheer zo laag mogelijke tarieven rekenen. Zo houden we de energievoorziening voor iedereen toegankelijk. De Autoriteit Consument & Markt (ACM) stelt maximumtarieven voor transport van gas en elektriciteit vast. Enexis Netbeheer streeft naar zo laag mogelijke tarieven. In 2016 hebben we onze tarieven verlaagd met gemiddeld 0,7%, in lijn met de tariefbesluiten van de ACM.

GEMIDDELDE NOTA VOOR HUISHOUDELIJK GEBRUIK

(kosten op jaarbasis in euro's)

De Autoriteit Consument & Markt (ACM) heeft in september 2016 de methodebesluiten gepubliceerd voor landelijke en regionale energienetbeheerders voor de periode 2017-2021. Deze methodebesluiten geven aan hoe ACM de maximumtarieven vaststelt.

MARKTFACILITERING

In het Nederlandse marktmodel is het faciliteren van de markt een taak van de netbeheerders. Klanten en overheden verwachten dat netbeheerders, naast te zorgen voor een betrouwbaar transport van energie tegen zo laag mogelijke kosten, ook bijdragen aan de werking van de markt. Wij zorgen er bijvoorbeeld voor dat klanten vrij van energieleverancier kunnen wisselen en we organiseren de uitwisseling van benodigde data. Dit doen we gezamenlijk met andere netbeheerders in centrale systemen. Samen met brancheverenigingen hebben we een roadmap gemaakt voor de nabije toekomst van marktfacilitering. Een belangrijk aspect hierin is de rolverdeling helder te maken tussen bestaande en nieuwe marktpartijen, zoals energiecoöperaties en onafhankelijke dienstenaanbieders.

**“ IN BEWEGING
OM STANDPUNTEN
IN TE NEMEN ”**

“Aandeelhouders kijken met een brede blik naar Enexis. Enerzijds hebben we een financieel belang bij een solide toekomst van het bedrijf. Anderzijds kijken we naar het belang voor onze inwoners als het gaat om leveringszekerheid, prijs en de hulp bij het realiseren van de energietransitie. Vanuit de aandeelhouderscommissie maken we hierin gebalanceerde keuzes. Over het resultaat in 2016 zijn we in alle opzichten tevreden. Het financieel resultaat is conform wat we hadden afgesproken en die voorspelbaarheid vinden we belangrijk. Ook over de samenwerking in diverse projecten zijn we content. Enexis vindt aansluiting bij de verschillende accenten die provincies en gemeenten leggen, zoals een slimme laadinfrastructuur in Limburg of zonne-energie in Groningen. In 2016 spraken we intensief over herijking van de strategie; een proces dat door de dynamiek in de energiesector is versneld. Enexis bracht ons letterlijk in beweging om standpunten in te nemen en met elkaar in dialoog te gaan over toekomstscenario's. Als aandeelhouderscommissie vinden wij het cruciaal om nu nieuwe projecten te starten die helpen om de energietransitie te versnellen. Wij zien dan ook graag dat het Rijk, zoals afgesproken in het nationale Energieakkoord, aanvullende ruimte geeft aan bedrijf en aandeelhouders om de juiste afwegingen te kunnen blijven maken.”

ANNE-MARIE SPIERINGS

GEDEPUTEERDE PROVINCIE NOORD-BRABANT EN VOORZITTER VAN
DE AANDEELHOUDERSCOMMISSIE VAN ENEXIS

ECONOMISCHE PRESTATIE

Het door Enexis gerealiseerde nettoresultaat komt nagenoeg overeen met het geplande jaarresultaat. Het resultaat is in positieve zin beïnvloed door de aankoop van Endinet en de overdracht van de netwerkgebieden Friesland en Noordoostpolder. Daartegenover hadden we ook te maken met enkele incidentele kostenposten.

NETTOWINST

In 2016 realiseerden we een nettowinst van 207 miljoen euro. Dit is 16 miljoen euro lager dan in 2015. Deze daling is het gevolg van stijgende kosten. De kostenstijging door de aankoop van Endinet en de uitruil van de voorzieningsgebieden in Friesland en de Noordoostpolder wordt gecompenseerd door een stijging van de omzet als gevolg van deze uitruil. De daling van de nettowinst is daarom vooral het resultaat van incidentele kostenposten.

In Nederland wordt door gemeenten in toenemende mate precario in rekening gebracht bij de netbeheerders. Tot op heden is dit in ons verzorgingsgebied nagenoeg niet het geval. Wij waarderen deze keuze van gemeenten die hiermee het belang van onze klanten en hun burgers dienen.

NETTO-OMZET EN OVERIGE BEDRIJFSOPBRENGSTEN

Onze netto-omzet in 2016 bedroeg 1.376 miljoen euro, een stijging van 1,7% (23 miljoen euro) ten opzichte van 2015 (1.353 miljoen euro). De stijging komt per saldo door:

- 22 miljoen euro meer omzet uit meetdiensten, die voornamelijk veroorzaakt wordt door een gemiddelde tariefstijging van 14,6%. Daarnaast is de omzet gestegen, omdat het aantal aansluitingen per saldo toenam door de aankoop van Endinet en de overdracht van netwerkgebieden in Friesland en de Noordoostpolder aan Alliander.
- 8 miljoen euro meer omzet uit transport- en aansluitvergoedingen van gas. Door de uitruil is de omzet circa 22 miljoen euro hoger. Een daling van zowel de transporttarieven (4,7%) als de aansluittarieven (5,4%) veroorzaken 14 miljoen euro lagere omzet.
- 7 miljoen euro minder omzet uit transport- en aansluitvergoedingen van elektriciteit. De tarieven voor transportvergoedingen zijn gemiddeld met 0,3% gestegen. Daar staat een verlaging van de aansluitvergoedingen met 12,1% tegenover. Ook zijn de opbrengsten lager door minder incidentele correcties op voorgaande jaren. De hiervoor genoemde uitruil leidt tot een toename van betreffende omzet.

De overige bedrijfsopbrengsten zijn in 2016 12 miljoen euro hoger dan in 2015. Deze toename is vooral het gevolg van de verkoop van Aktivabedrijf Friesland B.V., waarmee een transactie-resultaat van 13 miljoen euro is gerealiseerd. Het voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo is daarmee 38 miljoen euro hoger dan in 2015. Dit komt over 2016 uit op 1.179 miljoen euro (2015: 1.141 miljoen euro).

BEDRIJFSKOSTEN

De totale bedrijfskosten zijn in 2016 met 89 miljoen euro gestegen tot 836 miljoen euro (2015: 747 miljoen euro). Deze kostenstijging is met name het gevolg van hogere afschrijvingskosten en waardeverminderingen, hogere personeelskosten en hogere kosten voor uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten. De cijfers op hoofdlijnen:

- 43 miljoen euro meer afschrijvingskosten en waardeverminderingen. De toename wordt voor 32 miljoen euro verklaard door de acquisitie van Endinet en voor 11 miljoen euro door desinvestering van eerste generatie slimme gas- en elektriciteitsmeters.
- 29 miljoen euro meer personeelskosten. Dit is onder andere het gevolg van de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd, waardoor er in 2016 voor 12 miljoen euro meer gedoteerd is aan personeelsvoorzieningen. Verder is de bezetting per saldo gestegen door de aankoop van Endinet en de uitruil van de netwerkgebieden in Friesland en de Noordoostpolder. In combinatie met een cao-stijging van 1,5%, leidt dit tot een kostenstijging van circa 9 miljoen euro.
- 17 miljoen euro meer kosten voor uitbesteed werk, materialen, andere externe kosten en overige bedrijfskosten. Naast de effecten van de uitruil van netwerkgebieden en meer onderhoudswerkzaamheden (13 miljoen euro) wordt de toename voor 7 miljoen euro verklaard door de vorming van een voorziening voor geschillen. Daar staat een lagere dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren van 2 miljoen euro tegenover.

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

Het saldo van de financiële baten en lasten is in 2016 uitgekomen op 73 miljoen euro. Dit is 20 miljoen euro lager dan in 2015. Het voornemen om de perpetuele lening in 2016 af te lossen, heeft in 2015 tot 21 miljoen euro meer lasten geleid dan in 2016. Het vervroegd aflossen van een van de aandeelhoudersleningen heeft in 2016 een voordeel opgeleverd van 4 miljoen euro. De in de loop van 2015 uitgegeven derde obligatielening van 500 miljoen euro en de in 2016 uitgegeven lening van eveneens 500 miljoen euro hebben in 2016 8 miljoen euro meer rentelasten veroorzaakt dan in 2015.

CREDIT RATING

De lange termijn credit rating van Enexis Holding N.V. en Enexis B.V. zijn in 2016 herbevestigd door beide rating agencies. De credit rating, afgegeven door Moody's, bleef ongewijzigd op Aa3 met stable outlook. De rating afgegeven door Standard & Poor's (S&P) werd gehandhaafd op A+ met een stable outlook. Genoemde credit ratings voldoen ruimschoots aan de eisen van Enexis voor het behoud van een lange termijn A rating profiel.

Eind 2016 is er een korte termijn credit rating aangevraagd en afgegeven voor Enexis Holding N.V. Dit omdat in december 2016 een Euro Commercial Paper (ECP) programma is ingericht, met als doel het kunnen aantrekken van kortlopende financiering vanaf 2017. De korte termijn credit rating van Enexis Holding N.V. is P-1 (Moody's) en A-1 (Standard and Poor's).

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015	2014	2013	2012	
Resultaat						
Netto-omzet	1.376	1.353	1.399	1.386	1.367	
Kosten van transport- en systeemdiensten en van distributieverliezen	228	231	243	230	236	
Overige bedrijfsopbrengsten	31	19	20	18	14	
Voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo	1.179	1.141	1.177	1.174	1.145	
Bedrijfslasten exclusief afschrijvingen en buitengebruikstellingen	492	447	433	452	465	
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	344	301	310	299	286	
Bedrijfsresultaat	343	393	433	422	394	
Resultaat deelnemingen en joint ventures	1	1	1	1	-10	
EBIT ¹⁾	344	395	435	424	384	
Financiële baten en lasten	-73	-93	-79	-109	-91	
Resultaat voor belastingen	271	302	356	315	292	
Resultaat na belastingen	207	223	266	239	224	
Balans (voor winstbestemming)						
Netto werkkapitaal ^{1) 2) 3)}	-53	-80	-73	-49	-109	
Vaste activa ²⁾	6.884	5.862	6.015	5.865	5.684	
Geïnvesteerd vermogen ¹⁾	6.150	5.477	5.340	5.266	5.085	
Eigen vermogen	3.704	3.607	3.517	3.370	3.245	
Netto rentedragende schulden ^{1) 4)}	2.078	1.777	1.619	1.682	1.864	
Balanstotaal	7.284	7.079	6.417	6.265	7.024	
Ratio's						
Solvabiliteit ¹⁾	%	50,9	51,0	54,8	53,8	46,2
ROIC ¹⁾	%	5,6	7,2	8,1	8,0	7,5
Return on equity ¹⁾	%	5,6	6,2	7,6	7,1	6,9
Kasstroom						
Kasstroom uit operationele activiteiten ²⁾	528	535	578	487	541	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten ²⁾	-813	-457	-419	134	-786	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-217	376	-124	-615	218	
Kasstroom	-502	454	35	6	-27	

1. Zie definities in hoofdstuk Begrippenlijst.

2. Met ingang van 2016 worden de slimme meters in voorraad van voorraden naar materiële vaste activa gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 16 miljoen plaatsgevonden.

3. Met ingang van 2016 wordt het langlopend gedeelte van de verlofreserveringen van kortlopende naar langlopende verplichtingen gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 3 miljoen plaatsgevonden.

4. Tot 2016 werd de netto rentedragende schuld als volgt berekend: totaal rentedragende verplichtingen – 75%*(liquide middelen + deposito's + overige vrij ter beschikking staande kasmiddelen). Vanaf ultimo 2016 wordt 100% van de liquide middelen, deposito's en overige vrij ter beschikking staande kasmiddelen in mindering gebracht op het totaal van de rentedragende verplichtingen.

“HET GASNETWERK MOET
TOT DE LAATSTE DAG VEILIG ZIJN”

“Netbeheerders moeten ervoor zorgen dat de kwaliteit van het net op peil blijft om de veiligheid daarvan nu en voor de toekomst te waarborgen. Als toezichthouder voeren wij risicoanalyse gebaseerde themainspecties uit om dit doel zeker te stellen. In de komende jaren richten we ons daarbij steeds meer op maatwerk, zodat de zaken die specifiek aandacht verdienen bij Enexis ook bij een inspectie nadrukkelijker aan bod komen. We gaan regelmatig in overleg met gasnetbeheerders, onder meer over het voorkomen van graafschade. Het is belangrijk dat netbeheerders doen wat ze kunnen om graafschades te voorkomen, zoals het hebben van een graafschade preventieafdeling. Alle risicovolle graafwerkzaamheden moeten hier gevolgd worden, ook werkzaamheden van de netbeheerder zelf. Wij zien dat bij incidenten steeds eerder de brandweer wordt ingeschakeld. Een positieve ontwikkeling die de veiligheid ten goede komt. In het kader van de energietransitie is in 2016 het afschaffen van gas voor particulieren op de politieke agenda geplaatst, zowel landelijk als lokaal. Voor SodM is van belang dat het gasnetwerk veilig blijft tot de laatste dag dat het gebruikt wordt. Dat betekent dat er in veiligheid moet blijven worden geïnvesteerd. Ik heb er vol vertrouwen in dat Enexis haar rol hierin proactief zal oppakken.”

ANNABELLE VAN ROOSMALEN

AFDELINGSHOOFD NETBEHEER STAATSTOEZICHT OP DE MIJNEN

“Onze compliance-ambitie is dat we ons houden aan wet- en regelgeving én dat relatief eenvoudig kunnen aantonen. Bijvoorbeeld in onze producten/diensten en processen. Niet door een oeverloze regelcultuur te ontwikkelen, maar door te faciliteren dat medewerkers zich kunnen houden aan regelgeving passend bij hun taak. We maken compliance bekend en bespreekbaar. Ook bij veranderende wetten of regelgeving zijn we in een vroeg stadium betrokken en denken we via consultatierondes mee over de uitvoerbaarheid.”

FRANK SCHONEWILLE

COMPLIANCE OFFICER ENEXIS

COMPLIANCE MET WET- EN REGELGEVING

Nieuwe ontwikkelingen in wet- en regelgeving volgen we doorlopend. Zo kunnen we tijdig maatregelen en een juiste naleving borgen in onze processen. In 2016 hebben wij onze organisatiestructuur aangepast. Hiermee zijn we voorbereid op wettelijke veranderingen en willen we mogelijke verwarring voorkomen tussen onze gereguleerde en niet-gereguleerde bedrijfsactiviteiten.

ACTIVITEITEN NAAR FUDURA B.V.

Ons bedrijf Fudura B.V. richt zich op niet-gereguleerde activiteiten en helpt bedrijven in het verbeteren en verduurzamen van hun energieprestaties. In het kader van compliance zijn alle meterdiensten en de verhuur van bedrijfsmiddelen voor zakelijke klanten ondergebracht bij Fudura.

OPRICHTING ENPULS B.V.

Om een bijdrage te leveren aan de versnelling van de energietransitie introduceerden we in 2016 het nieuwe bedrijf Enpuls. Samen met interne en externe partners ontwikkelt Enpuls schaalbare oplossingen voor energievergroening en -besparing. Daarbij richt Enpuls zich op vier thema's: duurzame gebiedsontwikkeling, flexibiliteit, energiebesparing en duurzame mobiliteit. Hiermee leveren wij een bijdrage aan het behalen van de energiedoelstellingen uit het Energieakkoord.

ENEXIS GROEP EN OPRICHTING ENEXIS PERSONEEL B.V.

Vanaf 2017 communiceren wij over het geheel van onze activiteiten vanuit Enexis Groep. Hiermee anticiperen wij op wetgeving in ontwikkeling (Wet Voortgang Energietransitie). Enexis Groep is géén juridische entiteit, maar de aanduiding van de groep ondernemingen binnen Enexis en heeft een verbindende functie met een merkuitstraling naar de onderliggende bedrijven.

In 2016 is ook de Enexis Personeel B.V. opgericht. Deze entiteit is de juridische werkgever van alle medewerkers (met uitzondering van Fudura B.V.), die te werk worden gesteld bij de verschillende entiteiten van Enexis.

“Kinderen stellen de ‘waarom’-vraag als geen ander. Ze kijken op een andere manier naar problemen en zijn daardoor misschien wel de meest zuivere stakeholder en eerlijke adviseur die je als bedrijf kunt wensen. Wij zijn heel blij dat Enexis een van de 75 organisaties is die zo slim is de denkracht van kinderen serieus te nemen en te benutten. Twee basisschoolklassen van De IJsselhof in Zwolle vormden het afgelopen jaar de Raad van Kinderen van Enexis en adviseerden over het dilemma: Hoe kan Enexis ervoor zorgen dat mensen zo duurzaam mogelijk met energie omgaan? De Raad van Kinderen deed een diepteonderzoek, stelden haar adviezen op en ging in januari in gesprek met de Raad van de Bestuur. Het was voor mij als altijd een voorrecht om dit gesprek te faciliteren. Hun boodschap was duidelijk: ‘We hebben maar één aarde en daar moeten we zuinig op zijn en dus is Enexis daar ook net als wij allemaal verantwoordelijk voor’. Kinderen zijn een volwaardige stakeholder van iedere organisatie, ook Enexis. Dat Enexis dit zo serieus neemt is voor mij een indicatie van de openheid van Enexis bij het definiëren van hun nieuwe rol in de energietransitie.”

PRINSES LAURENTIEN
OPRICHTER MISSING CHAPTER FOUNDATION

“We willen dat onze bijdrage aan de maatschappij positief is. Toch brengt ons werk ook milieueffecten met zich mee, zoals CO2-uitstoot of afval. We werken er hard aan om die impact te verkleinen. Bijvoorbeeld door efficiënt energietransport om zoveel mogelijk netverlies en daarmee CO2 te voorkomen. Ook recyclen wij energiemeters, kabels en leidingen. Daarnaast zetten we in op onze mobiliteit. Met circa 4.500 medewerkers maken we veel reisbewegingen die een aanzienlijke CO2-uitstoot opleveren. In 2016 werkten we aan een duurzamer leasebeleid, dat in 2017 is ingevoerd. We stimuleren elektrische, groen gas en hybride auto's en openbaar vervoer met de ambitie om onze uitstoot in 2020 met 50% te reduceren. Alle maatregelen die we nemen, vragen om een onbevangen blik. Ik ben er trots op dat de Raad van Kinderen ons helpt om complexe vraagstukken te ontrafelen.”

COR BROCKHOVEN
DIRECTEUR COMMUNICATIE ENEXIS

**“WE HEBBEN MAAR ÉÉN
AARDE EN DAAR MOETEN
WE ZUINIG OP ZIJN”**

IMPACT EIGEN BEDRIJFSVOERING

Wij zijn ons bewust van de impact van onze bedrijfsvoering op het milieu. Verduurzamen begint dus bij onszelf. Wij willen het goede voorbeeld geven door als bedrijf en als medewerkers ons eigen energieverbruik te reduceren, te verduurzamen en dit actief uit te dragen.

Naast onze taak om de energievoorziening te verduurzamen willen wij als bedrijf ook zuiniger omgaan met energie en het milieu. In 2016 namen we maatregelen om onze CO₂-uitstoot te beperken, afval nog meer te recyclen en hierover afspraken te maken met leveranciers.

REDUCTIE CO₂-FOOTPRINT

Vanaf verslagjaar 2016 splitsen wij onze totale CO₂-voetafdruk op in drie categorieën om duidelijk te maken voor welke uitstoot van broeikasgassen wij zelf verantwoordelijk zijn. Deze indeling in drie “scopes” volgens het internationale GreenHouseGas protocol maakt het bovendien gemakkelijker om onze emissies te benchmarken met sectorgenoten en reductiemaatregelen te initiëren.

In 2016 was onze uitstoot met 152.467 ton CO₂ hoger dan in 2015. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door een toename van het lekverlies uit het gasnet. Ook de netwerkcomponenten door leveranciers, die vanaf 2016 onderdeel zijn van onze voetafdruk, zijn gestegen. In 2016 zijn meer materialen door leveranciers toegepast voor de vervanging en uitbreiding van leidingen, kabels, transformatoren, stations en installaties.

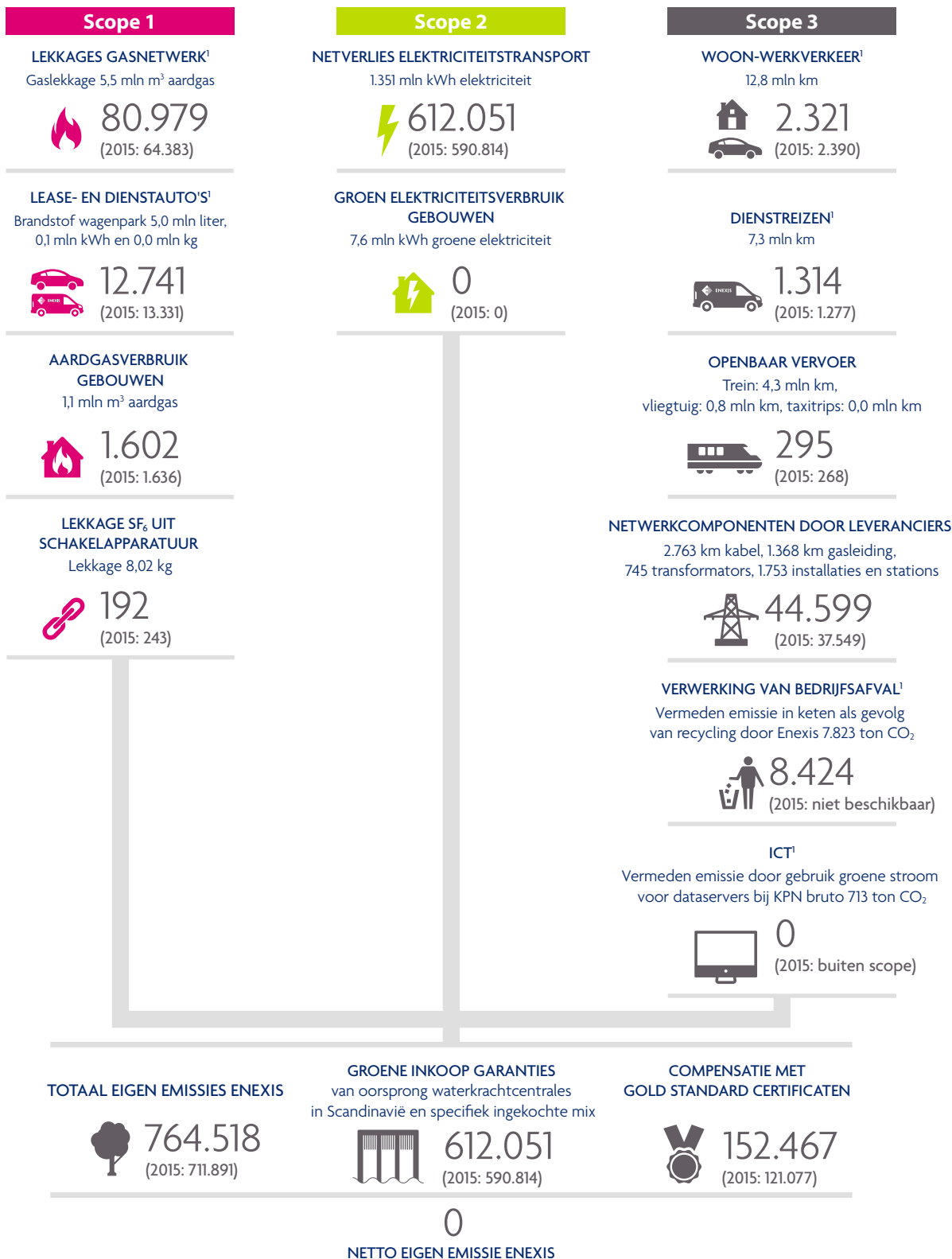
De uitstoot werd in 2016 positief beïnvloed door minder gebruik van onze bedrijfswagens en minder woon-werkverkeer. Medewerkers worden gestimuleerd om vaker te kiezen voor het openbaar vervoer. Dit had effect en leidde in 2016 tot 10% meer treinreizen. Ook de verduurzaming van onze kantoorgebouwen had een positief effect op onze CO₂-uitstoot. In 2016 is voor de verwarming van onze kantoren minder gas verbruikt.

In de [toelichting op de CO₂-voetafdruk](#) vindt u de maatregelen die wij in 2016 namen om de CO₂-uitstoot te verminderen. De komende jaren streven wij naar verdere transparantie over de emissies en zullen wij hier blijvend over rapporteren.

CO₂-VOETAFDruk ENEXIS

CO₂-uitstoot (in ton CO₂-equivalent)

Scope: Emissie scopes GHG (Green House Gasprotocol)
 Scope 1: Directe emissies: Dit zijn emissies van broeikasgassen van eigendommen of door geleasede apparatuur die tot direct gevolg zijn van de kernactiviteiten.
 Scope 2: Indirecte emissies: Alle uitstoot van broeikasgassen bij het opwekken van elektriciteit gebruikt door het bedrijf, maar opgewekt door derden.
 Scope 3: Andere indirecte emissies: uitstoot broeikasgassen door energie en brandstofgebruik vanuit vervoer, winning, energieproductie (excl. elektriciteitsopwek) en emissies bij derden, die het gevolg zijn van de activiteiten van de netbeheerder.

1. Voetafdruk exclusief Endinet.

DUURZAME MOBILITEIT

Een van de belangrijkste CO₂-reductiemaatregelen is het duurzame mobiliteitsbeleid van Enexis. We zetten hiermee in op het verminderen en vergroenen van reisbewegingen van medewerkers. In 2016 is de CO₂-uitstoot van het wagenpark met 1,8% gedaald ten opzichte van 2014. De realisatie ligt ruim onder onze doelstelling van 4,0%. De reductie van de uitstoot bij gedeclareerde kilometers (3,4%) is groter dan bij leasekilometers (0,7%).

Ook in 2017 is CO₂-reductie van het wagenpark een doelstelling van Enexis. We motiveren medewerkers om vaker te kiezen voor het openbaar vervoer, de fiets, elektrisch rijden, thuis te werken of op afstand te vergaderen.

	2016	2015	2014	2013	2012
Duurzaam wagenpark					
100% elektrische personenauto's	37	16	28	48	48
Personenauto's op biogas/aardgas	12	17	24	31	30
Personenauto's elektrisch met range-extender	49	25	15	5	-

DUURZAAM AFVALMANAGEMENT

Onze materialen en grondstoffen willen wij zoveel als mogelijk hergebruiken. Dit jaar werd 88% van de afvalstoffen van Enexis gerecycled en met 6% van het afval is energie teruggewonnen. In totaal heeft daarmee 94% van het afval een nuttige bestemming gekregen. Toch komt ons gemiddelde recyclingpercentage lager uit dan 2015. Dit komt vooral door de hoeveelheden asbest die vrijkwamen bij werkzaamheden. Van het afval van Endinet is 73% gerecycled en 10% gebruikt voor energieteerugwinning. De totale hoeveelheid afvalstoffen is in het afgelopen jaar gedaald ten opzichte van 2015.

	2016	2015	2014	2013	2012
Hoeveelheid afval (in ton)^{1) 2)}					
Hergebruikt afval ³⁾	16.115	22.383	13.291	11.673	9.673
Verbrand afval	1.129	1.238	1.203	1.189	1.426
Gestort afval	1.173	1.018	927	513	315
Totaal	18.417	24.639	15.421	13.375	11.414
Waarvan gevaarlijk afval (%)	0,7	0,7	1,0	1,3	3,6

1. Cijfers zijn exclusief Endinet.

2. Classificatiemethode SUEZ wordt gehanteerd (ladder van Lansink).

3. Sinds 2015 wordt de afvoer van grond (12 KT) geregistreerd als afval. Dit verklaart grotendeels de stijging ten opzichte van 2014. In 2016 bedroeg deze 5,5 KT.

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD INKOPEN (MVI)

Bij de selectie van leveranciers wegen wij hun bijdrage aan duurzaamheid en innovatie mee. Wij maken onder meer afspraken met leveranciers over hun energieverbruik en het verminderen van de CO₂-uitstoot. Ook zijn de eerste stappen gezet op het gebied van circulariteit.

In 2016 volgden we een intensief traject om ons kabelpakket te optimaliseren en zo het netverlies en de CO₂-uitstoot te verminderen. Dit kwam in 2016 tot een aanbesteding voor alle midden- en laagspanningskabels. Er zijn drie leveranciers gecontracteerd. Door de optimalisatie van middenspanningskabels wordt nu jaarlijks circa 21 ton extra aan CO₂-uitstoot voorkomen (-3,1%) in vergelijking met ons oude kabelpakket.

De contracten bieden voldoende ruimte om nader onderzoek te doen naar duurzamere kabels. Er wordt onder meer gekeken naar het gebruik van gerecycled materiaal, de recyclebaarheid aan het eind van de levensduur en de reductie van de CO₂-uitstoot tijdens de productie en gebruiksfase. Inmiddels zijn de eerste kilometers kabel met een hoger percentage aan hergebruik van grondstoffen de grond in gegaan.

GEDRAGSCODE LEVERANCIERS

Met de Gedragscode Leveranciers verklaren leveranciers zich bewust te zijn van hun verantwoordelijkheid en zich te houden aan geldende standaarden op het gebied van People, Planet en Profit. Bij aanbestedingen wordt de code standaard meegenomen en worden, afhankelijk van de product- of dienstesoort, additionele criteria toegevoegd die meewegen bij de gunning. In onze contacten met strategische leveranciers komen verantwoordelijkheden uit deze gedragscode aan de orde. In voorkomende gevallen toetsen wij of leveranciers aan de eisen voldoen. Deze aanpak heeft eerder geleid tot de beëindiging van de samenwerking met een leverancier. In 2016 was dit gelukkig niet aan de orde.

HERIJKING VAN HET INKOOPBELEID

In 2016 zijn wij gestart om het MVI-beleid te herijken aan de strategie van Enexis. Het beleid is gebaseerd op de principes mens, milieu en materiaal en gaat uit van optimale samenwerking en ontwikkeling met onze leveranciers. Naar verwachting wordt het MVI-beleid begin 2017 bekrachtigd. Dat we MVI een vaste plek geven in het inkoopproces draagt bij aan onze strategische doelstelling om in 2020 een voorbeeld te zijn op het gebied van duurzaamheid.

“ HET BEDRIJF GEEFT
**TOPPRIORITEIT AAN
VEILIGHEID** EN DAT
ONDSCHRIJVEN WIJ ”

Piet Moerland voorzitter van de Raad van Commissarissen

HOE KIJKT U TERUG OP 2016?

“Met tevredenheid. Om te beginnen zijn we tevreden over de veiligheid. In een bedrijf waar wordt gewerkt met stroomkabels en gasbuizen is veiligheid essentieel. Voor medewerkers én evengoed voor de omgeving. Het bedrijf geeft topprioriteit aan de veiligheid, zowel voor eigen personeel als dat van aannemers, en dat onderschrijven wij vanuit de Raad van Commissarissen. Veiligheid staat altijd als eerste punt op onze vergaderagenda. Qua ambitie lag de lat in 2016 weer hoger dan in 2015. Bijzonder is dat de meldingscultuur steeds verder verbetert. We zien dat de discipline toeneemt en medewerkers elkaar aanspreken op gedrag. Enexis krijgt de veiligheidssituatie hierdoor scherper in beeld. Maar toch is veiligheid nooit een afgerond thema; gevaar ligt altijd op de loer.”

HOE BEOORDELT U VERDER OF HET EEN ‘GOED’ JAAR WAS?

“Betrouwbaarheid en betaalbaarheid zijn belangrijke criteria voor een nutsvoorziening. En in dat opzicht was het ook een gunstig jaar. De energievoorziening van Enexis kent een hoge mate van betrouwbaarheid, in vergelijking met andere landen en ook binnen Nederland. Bovendien zijn de tarieven voor klanten gematigd. Er worden jaarlijks honderden miljoenen euro's geïnvesteerd om de energienetten in goede conditie te houden. Hierdoor kunnen we de kosten op lange termijn lager houden. En ondanks alle investeringen blijft het financiële resultaat goed. Dat is belangrijk voor de soliditeit van de onderneming en voor het aandeelhoudersdividend.”

WELKE IMPACT DENKT U DAT DE ENERGIETRANSITIE HEEFT OP DE ONDERNEMING?

“In 2016 heeft het bedrijf opnieuw de strategie uitgezet. Noodzakelijk, want we zien dat de snelheid en ambities voor een duurzame energielevering worden opgeschroefd. En mensen zorgen steeds vaker zelf voor energie. De uitdaging voor Enexis is enerzijds om door te gaan met het traditionele transport en dit hoogwaardiger te doen en efficiënter. Anderzijds moet het bedrijf inspelen op de energietransitie. Er ligt een dubbele opdracht. We hebben uitvoerig gesproken over de uitdagingen en de richting en we onderschrijven het plan ten volle. Het zal in 2017 ter vaststelling worden aangeboden aan de aandeelhouders.”

KUNT U INGAAN OP EEN AANTAL VRAAGSTUKKEN DIE U ALS RAAD BESPRAK?

“We spraken bijvoorbeeld over het tempo van de energietransitie. Het is onzeker hoe snel klantbehoeften veranderen. Enexis moet hiervan dus een inschatting maken en dat is lastig. We spraken ook over wat de veranderingen betekenen voor medewerkers. In deze sector zijn medewerkers gewend aan baanzekerheid, terwijl we in de toekomst meer flexibiliteit vragen. Dit is een tamelijk nieuwe ontwikkeling in netbeheerland. De Raad van Bestuur spreekt hierover ook met de medezeggenschap en aandeelhouders.”

IN 2016 VERANDERDE DE SAMENSTELLING VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN. KUNT U IETS VERTELLEN OVER DE ROLVERDELING IN DE RAAD?

“In de vergadering van 18 april 2016 hebben we afscheid genomen van de heren Bosscher en De Jong, omdat hun zittingstermijn was verstreken. Ik wil beide heren nogmaals zeer danken voor hun inzet en betrokkenheid. In diezelfde vergadering zijn twee nieuwe commissarissen geïnstalleerd. Mevrouw Velthuis is deskundig op financieel vlak en als zodanig voorzitter geworden van de Auditcommissie. De heer van Dijk is deskundig op het gebied van energietechnologie. Met hun kwaliteiten zijn zij een goede aanvulling op de benodigde competenties in de Raad. Samen kunnen wij – ook in 2017 – het veld van toezicht en advies afdekken.”

VERSLAG **RAAD VAN COMMISSARISSEN**

Als Raad van Commissarissen houden wij toezicht op en geven wij gevraagd en ongevraagd advies aan het bestuur met betrekking tot het formuleren en realiseren van de doelstellingen, de strategie en het beleid van Enexis Holding N.V., hierna ook Enexis of de vennootschap. Wij treden op als werkgever van de Raad van Bestuur.

SAMENSTELLING EN ORGANISATIE

De samenstelling van onze raad is gedurende 2016 gewijzigd. De heren Bosscher en De Jong zijn bij gelegenheid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders afgetreden. Tegelijkertijd zijn mevrouw Velthuis en de heer Van Dijk benoemd tot commissaris en is de heer Calon herbenoemd voor een tweede termijn. De (her)benoeming van laatstgenoemde berust op het versterkt recht van voordracht van de Aandeelhouderscommissie. De onderlinge taakverdeling is aangepast in de zin dat de heer Calon is benoemd tot vicevoorzitter. De heer Frans Voorwinde heeft in 2016 gefungeerd als secretaris van onze raad.

De commissies zijn nu als volgt samengesteld: de Auditcommissie bestaat uit mevrouw Velthuis (voorzitter), mevrouw Caubo en de heer Calon. De Remuneratie- en selectiecommissie bestaat uit de heren Moerland (voorzitter) en Van Dijk. Mevrouw Velthuis en de heer Van Dijk hebben na hun benoeming een uitgebreid introductieprogramma doorlopen.

ONAFHANKELIJKHEID

Gedurende het hele jaar waren alle leden van de raad onafhankelijk van Enexis, zoals bedoeld in de Nederlandse Corporate Governance Code. De raad is van mening dat zijn samenstelling zodanig is, dat de leden ten opzichte van elkaar en de Raad van Bestuur onafhankelijk kunnen opereren.

EVALUATIE FUNCTIONEREN

Wij hebben ons functioneren in januari 2016 geëvalueerd en hierbij de nadruk gelegd op hoe de raad in nieuwe samenstelling voordeel kan hebben van onze bevindingen. De interne evaluatie heeft bevestigd dat de formele zaken (inrichting, omvang, taakverdeling, vergaderen, agenda en dergelijke) op orde zijn. Met het oog op de veranderingen in de wereld van energie en de distributie daarvan, zal het profiel van de raad opnieuw worden bekeken, in ieder geval vóórdat een volgende nieuwe benoeming aan de orde is (2019). In de jaaragenda wordt onder andere ruimte gemaakt om de nieuwe commissarissen te kunnen helpen zich de bedrijfsspecifieke zaken van Enexis snel eigen te maken. Daarnaast zoeken we naar een juiste balans tussen formele vergaderingen enerzijds en het voeren van een meer informele dialoog met de organisatie anderzijds. We streven ernaar om het directe, waardevolle contact met het directieteam zoals dat in 2016 plaatsvond een vervolg te geven in 2017.

ONZE WERKZAAMHEDEN

Als Raad van Commissarissen is onze belangrijkste taak het toezien op het beleid van de Raad van Bestuur en op de algemene gang van zaken van de vennootschap en haar ondernemingen. Wij oefenen dit toezicht uit voornamelijk via vergaderingen met de Raad van Bestuur, het afleggen van werkbezoeken, het bijwonen van vergaderingen van de Ondernemingsraad en het kennis nemen van rapportages, publicaties en andere informatie gemaakt door of over Enexis. Wij hebben regelmatig contact met de aandeelhouders via periodieke vergaderingen van de Aandeelhouderscommissie.

Wij hebben als raad zesmaal vergaderd in 2016, waarvan éénmaal gedeeltelijk buiten aanwezigheid van de Raad van Bestuur. Bij bijna alle vergaderingen waren de commissarissen voltallig aanwezig. Naast onze reguliere vergaderingen hebben wij een tweedaagse strategie- en technologiesessie gehouden met de Raad van Bestuur. Tijdens deze sessie is een uitgebreide presentatie gegeven door het directieteam over de nieuwe strategische koers richting 2020. Ook hebben wij een avond gesproken met de Raad van Bestuur en de voltallige Ondernemingsraad.

Onze vergaderagenda wordt bepaald vanuit de belangrijkste toezichtstaken (zoals realiseren van doelstellingen, strategie en risico's, naleving wet- en regelgeving) en bevat tevens een serie vaste onderwerpen. Als eerste inhoudelijk onderwerp wordt steeds Veiligheid besproken. Net als de Raad van Bestuur vinden wij dit het belangrijkste thema. Dit wordt apart gevolgd voor de eigen medewerkers en voor de medewerkers van de door Enexis gecontracteerde aannemers. Waar nuttig en nodig bespreken we ook individuele incidenten en, nog belangrijker, de genomen of te nemen maatregelen.

De dagelijkse gang van zaken wordt in onze vergaderingen besproken aan de hand van een score card als onderdeel van een uitgebreide maandelijkse managementrapportage. De prestaties als netbeheerder (betrouwbaarheid van levering) worden hier continu gerapporteerd. Tot ons genoegen hebben wij geconstateerd dat de integratie van netbeheerder Endinet op zorgvuldige en voortvarende wijze is gebeurd in 2016. Eveneens werd gerapporteerd over belangrijke projecten, (klant)processen, klanttevredenheid en financiële gegevens op maandbasis en cumulatief en voor wat betreft de financiële resultaten en kasstroom ook in de vorm van prognoses. De productiviteit wordt gevolgd aan de hand van investeringsoverzichten en personeelsontwikkeling. Jaarverslag, jaarrekening, halfjaarbericht, jaarplan en risico-inventarisaties worden besproken en vastgesteld op basis van de adviezen van de Auditcommissie.

Een bijzonder thema in 2016 betrof ICT security. We hebben ons uitgebreid laten voorlichten over de risico's en diverse activiteiten en projecten om deze te minimaliseren. Een belangrijke factor in de bedrijfsvoering van Enexis is regelgeving. We hebben in 2016 veel gesproken over de (gevolgen van) nieuwe reguleringsperiode ingaande 2017. Hetzelfde geldt voor de scheiding van gereguleerde en niet-gereguleerde activiteiten die op basis van het wetsvoorstel Voortgang Energietransitie nog strakker wordt doorgevoerd. Gedurende 2016 hebben we eveneens uitgebreid stilgestaan bij de nieuwe strategische koers van Enexis, met als voornaamste aspecten het inspelen op de versnellende energietransitie én excellent en efficiënt netbeheer. We onderschrijven de nieuwe strategie ten volle. De nieuwe strategie wordt opgenomen in het Strategisch Plan dat in april 2017 aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt aangeboden ter goedkeuring. Een ander onderwerp waar veel aandacht in is geïnvesteerd betreft sectorordering.

AUDITCOMMISSIE

De commissie heeft in 2016 vijfmaal vergaderd. De commissie houdt toezicht op de administratieve organisatie en het systeem van interne controle bij Enexis en is betrokken bij de keuze en de toepassing van de gekozen waarderingsgrondslagen. De periodieke managementrapportage is onderwerp van gesprek voor zover dit technische details betreft op het gebied van verslaggeving of waardering. De commissie heeft kennis genomen van het controleplan van de externe accountant en het controleplan van de Internal Auditor besproken en voorzien van een positief advies ten behoeve van de vaststelling door de RvC.

Verder stonden vooral reguliere onderwerpen op de agenda, waaronder de jaarrekening 2015, het halfjaarbericht 2016, de controlebevindingen van de externe accountant, de managementcommentaren, de bevindingen van de Internal Auditor en de bijbehorende acties. Er is gesproken over de strategische risico's en de ontwikkeling daarvan in de tijd. Met betrekking tot de grotere projecten (waaronder sectorordering) hebben wij vooral gekeken naar de financieel-technische aspecten en de RvC dienaangaande geadviseerd. Ook hebben we positief geadviseerd ten aanzien van de inrichting van een nieuw Euro Commercial Paper programma in het najaar van 2016.

REMUNERATIE- EN SELECTIECOMMISSIE

De commissie heeft tweemaal vergaderd in 2016. Belangrijke onderwerpen zijn het functioneren en de beloning van de leden van de Raad van Bestuur, het bespreken van het opvolgingspotentieel in het senior management en de ontwikkelingen rond de beloningen voor de Raad van Bestuur en topfunctionarissen in het kader van wetgeving (Wet normering topinkomens, WNT). Dit laatste vergt de nodige tijd en aandacht, niet alleen de inhoud en interpretatie van de wet, maar ook de rapportering daarover in jaarverslag en jaarrekening. Wij maken ons grote zorgen over de gevolgen van de mogelijke verbreding van de WNT voor de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerde leidinggevende en specialistische medewerkers voor Enexis.

JAARREKENING 2016

Wij hebben kennisgenomen van de concept-jaarrekening over 2016 zoals deze is opgesteld door de Raad van Bestuur en van de controlebevindingen en goedkeurende verklaring van de externe accountant PwC. Wij bevelen de Algemene Vergadering van Aandeelhouders aan om de jaarrekening 2016 ongewijzigd vast te stellen.

WOORD VAN WAARDERING

Raad van Bestuur, directieteam, managers en medewerkers hebben gedurende 2016 weer een goede prestatie geleverd en de reputatie van Enexis als een betrouwbaar en kostenbewust netwerkbedrijf verder versterkt. Wij danken hen daarvoor en wensen hen veel succes en werkplezier voor 2017.

's-Hertogenbosch, 3 maart 2017

Raad van Commissarissen

Piet Moerland, voorzitter

Marc Calon

Monique Caubo

Joost van Dijk

Carmen Velthuis

Peter Vermaat CEO

Maarten Blacquière CFO

PERSONALIA

RAAD VAN BESTUUR

PETER VERMAAT

Voorzitter Raad van Bestuur

Peter Vermaat (1965) studeerde Civiele Techniek aan de Technische Universiteit Delft. Aansluitend behaalde hij zijn MBA aan de Rotterdam School of Management. In 1991 begon hij zijn loopbaan bij bouwconcern VolkerWessels, waar hij diverse directiefuncties vervulde. Vanaf 2008 tot medio 2014 was hij CEO van Waterbedrijf Evides. Vanaf 1 augustus 2014 vervult hij de functie van CEO bij Enexis. In de loop der jaren heeft hij, zowel nationaal als internationaal, veel ervaring opgedaan met het bedrijfsmatig managen van de publieke infrastructuur voor de transport-, energie- en waterketen, met speciale aandacht voor duurzaamheid en publiek-private samenwerking (PPS). Peter Vermaat is verder bestuurslid van de Koninklijke Vereniging van Gasfabrikanten in Nederland (KVGN) en de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE).

MAARTEN BLACQUIÈRE

Lid Raad van Bestuur/CFO

Maarten Blacquière (1967) studeerde Technische Bedrijfskunde aan de Universiteit Twente. In 1989 trad hij in dienst bij Esso Nederland waar hij diverse functies in binnen- en buitenland bekleedde. Van 2005 tot en met 2012 was hij CFO van gashandelonderneming GasTerra. Sinds 1 januari 2013 is hij lid van de Raad van Bestuur / CFO van Enexis. In januari 2014 is hij toegetreden tot de Raad van Commissarissen van Ziut en in oktober 2014 tot de Raad van Commissarissen van Energie Data Services Nederland (EDSN). Sinds 2011 is hij tevens lid van de Raad van Toezicht van Zorggroep Treant.

P.W. Moerland

J.F.M. van Dijk

M.E. J. Caubo

M.A.E. Calon

C.M. Velthuis

RAAD VAN COMMISSARISSEN

DE HEER M.A.E. CALON

De heer Calon (1959) is herbenoemd als commissaris in 2016 en aftredend in 2020. Hij is vice-voorzitter van de Raad van Commissarissen en lid van de Auditcommissie. De heer Calon was Gedeputeerde in de provincie Groningen. Hij is voorzitter van AEDES Vereniging van Woningbouwcorporaties en voorzitter van Housing Europe. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit.

MEVROUW M.E.J. CAUBO

Mevrouw Caubo (1961) is herbenoemd als commissaris in 2015 en aftredend in 2019. Zij is tevens lid van de Auditcommissie. Mevrouw Caubo is directielid van Human Total Care. Daarnaast is zij voorzitter van de Raad van Toezicht van de Stichting Conrisq Groep en lid van de Raad van Toezicht van de Maastricht School of Management. Zij heeft de Nederlandse nationaliteit.

DE HEER J.F.M. VAN DIJK

De heer Van Dijk (1961) is benoemd als commissaris in 2016 en aftredend in 2020. Hij is tevens lid van de Remuneratie- en Selectiecommissie. De heer Van Dijk geeft strategisch advies aan bedrijven en overheden bij de verduurzaming van hun energiegebruik. Ook voert hij de regie bij het realiseren van energietransitieprogramma's. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit.

DE HEER P.W. MOERLAND

De heer Moerland (1949) is benoemd als commissaris in 2014 en aftredend in 2018. Hij is voorzitter van de Raad van Commissarissen en voorzitter van de Remuneratie- en Selectiecommissie. De heer Moerland was hiervoor bestuursvoorzitter van Rabobank Nederland. De heer Moerland is voorzitter van het bestuur Stichting Berenschot Beheer, voorzitter van de Raad van Toezicht van de Stichting Stadhuismuseum Zierikzee en bestuurslid van de Stichting Administratiekantoor Heijmans. Daarnaast is hij lid van het Bestuur van de Nederlandse Bachvereniging. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit.

MEVROUW C.M. VELTHUIS

Mevrouw Velthuis (1974) is benoemd als commissaris in 2016 en aftredend in 2020. Zij is tevens voorzitter van de Auditcommissie. Mevrouw Velthuis is werkzaam als CFO bij Vodafone. Zij heeft de Nederlandse nationaliteit.

DE HEREN BOSSCHER EN DE JONG

In 2016 zijn de heer D.D.P. Bosscher en de heer R. de Jong afgetreden.

- De heer Bosscher (1945) was sinds 2008 voorzitter van de Raad van Commissarissen en was tevens lid van de Remuneratie- en Selectiecommissie. De voormalig Director Technology & Development bij Sappi Fine Paper plc. heeft de Nederlandse nationaliteit.
- De heer De Jong (1948) werd benoemd als commissaris in 2008 en was voorzitter van de Auditcommissie. De heer De Jong was voormalig CFO Essent N.V. en heeft de Nederlandse nationaliteit.

CORPORATE GOVERNANCE

We vinden het belangrijk om transparant te zijn over de manier waarop onze onderneming wordt bestuurd en hoe hierop toezicht wordt gehouden. Enexis heeft immers een maatschappelijke taak.

Enexis Holding N.V. is een naamloze vennootschap volgens Nederlands recht. Op onze onderneming is het zogenoemde structuurregime van toepassing. We passen de Corporate Governance Code toe voor zover mogelijk en van toepassing. Hiermee benadrukken wij onze verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke aspecten van ondernemen.

De Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen zijn verantwoordelijk voor bestuur en toezicht. Hierbij worden zij ondersteund door een interne auditfunctie. De statuten, diverse reglementen en overige documentatie over corporate governance zijn te raadplegen via de website van enexisgroep.nl.

RAAD VAN BESTUUR

De Raad van Bestuur (RvB) is verantwoordelijk voor het bestuur van Enexis. De RvB stelt de operationele en financiële doelstellingen van de vennootschap vast, definieert de strategie en benoemt de randvoorwaarden voor het realiseren van de strategie. De RvB is verantwoordelijk voor naleving van alle relevante wet- en regelgeving, beheersing van de risico's en financiering van de onderneming.

De RvB opereert onder toezicht c.q. goedkeuring van de Raad van Commissarissen (RvC) en de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) en binnen de statutaire bepalingen. Samen met de RvC is de RvB verantwoordelijk voor de corporate governancestructuur van Enexis en de naleving van de Corporate Governance Code.

Leden van de RvB worden beloond conform het bezoldigingsbeleid van de vennootschap. Dit bezoldigingsbeleid is vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). De RvC stelt, op voorstel van de Remuneratie- en Selectiecommissie, de hoogte van de bezoldiging per RvB-lid vast. De bezoldiging van de RvB staat in de jaarrekening.

RAAD VAN COMMISSARISSEN

De Raad van Commissarissen (RvC) heeft drie taken: toezicht houden, advies geven en optreden als werkgever van de RvB. De RvC houdt toezicht op het beleid van de RvB, in het bijzonder als het gaat om de realisatie van de doelstellingen van de vennootschap, de strategie en de risico's verbonden aan de ondernemingsactiviteiten, de interne systemen voor risicobeheersing en controle en de financiële verslaggeving.

Leden van de RvC hebben zitting in twee permanente commissies: een Auditcommissie en een gecombineerde Remuneratie- en Selectiecommissie.

Leden van de RvC ontvangen een bezoldiging, vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). Gegevens over de bezoldiging van de RvC staan in de jaarrekening.

ALGEMENE VERGADERING VAN AANDEELHOUDERS

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) is het hoogste besluitvormingsorgaan binnen Enexis. In de AVA vindt besluitvorming plaats over onder meer het schriftelijke jaarverslag van de RvB, het dechargeren van de RvB en de RvC, het vaststellen van de jaarrekening en het bepalen van de winstbestemming. Ook keurt de AVA de strategie van de vennootschap goed en benoemt zij de leden van de RvC.

Bepaalde bevoegdheden van de AVA zijn toegekend aan een Aandeelhouderscommissie (AHC). Deze commissie telt zeven leden en heeft als doel de slagvaardigheid en effectiviteit van de besluitvorming binnen de AVA te bevorderen. De leden van de AHC ontvangen voor hun werkzaamheden geen vergoeding.

INTERNE AUDITFUNCTIE

Enexis heeft een interne auditfunctie met onafhankelijke auditors. Zij geven het management en de RvB aanvullende zekerheid over de beheersing, effectiviteit, efficiency en compliance van de bedrijfsvoering.

De interne auditfunctie functioneert onder verantwoordelijkheid van de voorzitter van de RvB. De Auditcommissie houdt toezicht op de interne auditfunctie en adviseert de RvC over de rol en het functioneren van de interne auditfunctie.

Jaarlijks wordt een auditplan opgesteld, waarin staat welke interne audits worden uitgevoerd. De RvC stelt het auditplan vast. De Auditcommissie bespreekt de voortgang en de belangrijkste bevindingen van audits. Ook de externe accountant neemt kennis van de bevindingen van Internal Audit & Risk.

DE EXTERNE ACCOUNTANT

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. is de externe accountant van Enexis. De Auditcommissie houdt toezicht op de relatie met de externe accountant. De externe accountant neemt deel aan de vergaderingen van de Auditcommissie.

AFWIJKINGEN VAN CORPORATE GOVERNANCE CODE

- **Bepaling II.1.1: maximale benoemingstermijn bestuurders** In het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur (vastgesteld op 5 december 2012 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders) is opgenomen dat arbeidsovereenkomsten met de leden van de Raad van Bestuur voor onbepaalde tijd worden aangegaan.
- **Bepalingen 11.2.12 t/m 11.2.14: publicatie remuneratierapport** De bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur wordt gepubliceerd in de jaarrekening.
- **Bepaling III.5: instellen van een aparte Remuneratiecommissie en een Selectie- en Benoemingscommissie** We hebben gekozen voor een gecombineerde Remuneratie- en Selectiecommissie waarmee we bewust afwijken van bepaling III.5.
- **Van onderstaande bepalingen wordt afgeweken, omdat aandelen van Enexis in handen zijn van Nederlandse (lagere) overheden en niet aan de beurs zijn genoteerd:**
  - 11.2.4-11.2.7: opties
  - 111.7.1-111.7.2: aandelen als bezoldiging commissarissen
  - 111.8.1 tot en met 111.8.4: one-tier bestuursstructuur
  - IV.1.1: quorumeisen bij besluiten tot het ontnemen van bindend karakter aan voordrachten bij niet-structuurvennootschappen
  - IV.1.2: specifieke stemrechten op financieringspreferente aandelen
  - IV.1.7: registratiedatum uitoefening stem-/vergaderrecht
  - IV.2.1 tot en met IV.2.8: certificering van aandelen
  - IV.3.11: overzicht beschermingsmaatregelen in jaarverslag
  - IV.4.1 tot en met IV.4.3: institutionele beleggers

STRATEGISCHE RISICO'S

Interne en externe gebeurtenissen kunnen een risico vormen voor onze continuïteit of strategische doelen. We volgen de ontwikkeling van risico's nauwgezet, bepalen de kans van optreden en nemen maatregelen om de impact te verkleinen.

Doordat we transparant zijn over onze risico's kunnen we sneller bijsturen om doelstellingen te behalen. Bovendien blijven we hierdoor scherp op de eisen die wet- en regelgeving aan ons stellen. Over de ontwikkeling van de belangrijkste strategische risico's wordt frequent gerapporteerd aan de Raad van Bestuur. Concrete mitigerende maatregelen zijn opgenomen in afdelingsplannen voor 2017 en worden door het afdelingsmanagement gemonitord.

RISICOBEBEERSING

Enterprise Risk Management (ERM) stelt ons in staat om op een verantwoorde manier onze doelen te bereiken en hierover verantwoording af te leggen. Ons ERM-beleid is gebaseerd op het COSO Enterprise Risk Management model en richt zich op alle facetten van de onderneming. Van strategische en operationele risico's tot de betrouwbaarheid van (financiële) rapportages en het voldoen aan wet- en regelgeving.

Bij onze strategische risicoanalyse identificeren we gebeurtenissen die de continuïteit bedreigen of waardoor strategische doelen niet tijdig en/of volledig gerealiseerd worden. Tweemaal per jaar kwantificeren we de onderkende risico's door ze te plotten op onderstaande risicomatrix. We bepalen dan de kans en de impact voor één of meerdere bedrijfswaarden. De risicomatrix geeft tevens de Risk Appetite van Enexis weer, de risico's met een score 'Hoog' (rode vlakken) vallen boven de risk appetite en dienen gemitigeerd te worden door aanvullende maatregelen. Middels de planning & control cyclus wordt de ontwikkeling van de risico's en de effectiviteit van de maatregelen bewaakt. Hierbij wordt tevens beoordeeld of de risico's daadwerkelijk dalen naar een acceptabel niveau.

Een overzicht van de instrumenten, procedures en controlesystemen die wij inzetten om risico's te beheersen, vindt u op www.enexisgroep.nl. Naast ERM maken we als vangnet gebruik van interne audits en de werkzaamheden van de externe accountant.

Op alle niveaus in de organisatie is lijnmanagement zelf verantwoordelijk voor het identificeren van risico's en het tijdig uitvoeren van beheersmaatregelen. Deze decentrale verantwoordelijkheid is een essentieel element in de manier waarop Enexis haar risico's benadert. Op centraal niveau worden risico's bewaakt in het Directie-Overleg. De uitkomsten van de Strategische Risico Analyse en de status van de LOR-issues worden tevens gerapporteerd aan en besproken in de Auditcommissie. Dit proces stelt de RvB in staat de 'In Control'-verklaring af te geven.

RISICOMATRIX ENEXIS VOOR STRATEGISCHE RISICO-ANALYSE

	Potentiële gevolgen						Frequentie of kans van optreden			
	Bedrijfswaarden						< 1x per 10 jaar	≥ 1x per 10 jaar	> 1x per jaar	
	Betaalbaarheid	Betrouwbaarheid	Imago / klanttevredenheid	Compliance	Personeel	Veiligheid	Duurzaamheid	< 10%	10-50%	≥ 50%
H	Schade > 50 mln	> 20.000.000 vbm (HS/MS station > 16 uur uitval)	Internationale commotie > 20.000 KV of > 1.000 klachten	Stille curator: strafzaak tegen directielid; boete ACM > 1% omzet (20.000 klanten betrokken)	Commotie personeel met externe media-aandacht > imago Enexis als werkgever langdurig geschaad (>4.000 medewerkers)	Ongeval met 1 of meerdere doden tot gevolg	Emissie > 500 kton CO ₂ (>2.000 ha)	H	H	H
M	Schade > 5-50 mln	2.000.000 tot 20.000.000 vbm (HS/MS station > 4 uur uitval)	Nationale commotie > 2.000-20.000 KV of > 10-1.000 GV klachten	Boete ACM 0,1-1% omzet (2.000-20.000 klanten betrokken)	Langdurige commotie onder totale personeelsbestand (400-4.000 medewerkers)	Ongevallen met letsel met verzuim	Emissie > 50-500 kton CO ₂ (200-2.000 ha)	M	M	H
L	Schade < 5 mln	< 2.000.000 vbm (MS-T station > 4 uur uitval)	Lokale of regionale commotie < 2.000 KV of > 10 klachten	Waarschuwing of aanwijzing bevoegd gezag; boete 4e-6e categorie, dwangbevel rechter; (2.000 klanten betrokken)	Kortstondige commotie (dagen) binnen (een groep van het) totale personeelsbestand	Ongevallen met EHBO (geen verzuim) of incident	Emissie < 50 kton CO ₂ (<200 ha)	L	M	M

L = Laag / M = Medium / H = Hoog / Risico = Kans x Impact   ■ Betreft 2015   ■ Betreft 2016   ■ Nieuw in de top 10 t.o.v. 2015   ■ Vervallen uit de top 10 t.o.v. 2015

1. Ontoereikend verandervermogen van de organisatie voor realisatie Energie- en Digitale transitie
2. Ongeautoriseerde toegang tot systemen en data
3. Energienet niet tijdig aangepast voor energietransitie
4. Veiligheid medewerkers
5. Onvoldoende wendbaarheid in snelheid en kosten van het ICT-landschap
6. Energiewetgeving belemmert faciliteren energietransitie
7. Niet compliant zijn met diverse wetgeving
8. Kredietrisico
9. Publieke veiligheid
10. Transportkosten (vervallen uit top 10 t.o.v. 2015)

TOELICHTING PER RISICO

1. Ontoereikend verandervermogen van de organisatie voor realisatie

Energie- en Digitale transitie

Het belangrijkste risico is ons verandervermogen. Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen stellen andere eisen aan onze operatie en medewerkers. Het risico bestaat dat de kennis en motivatie van medewerkers achterblijft en Enexis in onvoldoende mate nieuw gekwalificeerd personeel kan aantrekken. Deze ontwikkelingen, maar ook het tot op hogere leeftijd doorwerken, kunnen leiden tot een hoger verzuim en meer gevaar van uitval. Om dit risico te mitigeren bevorderen we duurzame inzetbaarheid, verhogen we het leiderschapsniveau in de organisatie, ontwikkelen we een nieuw functiehuis en vereenvoudigen we het beloningsbeleid en bedrijfsregelingen. Lees meer over onze maatregelen aangaande het [verandervermogen van de organisatie](#).

2. Ongeautoriseerde toegang tot systemen en data

Inbreuk op de privacy en security vormen een toegenomen risico in de maatschappij en voor onze organisatie. Het ongeautoriseerd toegang hebben of krijgen tot onze systemen en data kan leiden tot verstoringen in processen. Daarom verbeteren we ons autorisatiemanagement, voeren we periodiek (handmatige) penetratietesten uit en geautomatiseerde security scanning. We professionaliseren initiatieven op het gebied van security beleid, awareness en de (virtuele) security organisatie. Lees meer over onze maatregelen aangaande [ongeautoriseerde toegang tot systemen en data](#).

3. Energienet niet tijdig aangepast voor energietransitie

We hebben geen exact beeld van hoe het energiesysteem er in de toekomst uitziet. Dat betekent ook dat we geen blauwdruk kunnen maken voor onze organisatie en onze werkprocessen. Een risico is dat onze netten niet tijdig zijn aangepast. We maken een afwegingskader voor het bepalen en onderbouwen van netinvesteringen, ontwikkelen tooling voor realtime inzicht en sturing van de energiestromen en volgen het verloop van de energietransitie in (inter)nationale verbanden. Lees meer over onze maatregelen aangaande de [betrouwbaarheid van de energievoorziening](#).

4. Veiligheid medewerkers

Vanwege de primaire aard van onze processen bij de netbeheerder is de kans op een ongeval met gevolgen voor de gezondheid van medewerkers aanwezig. Veiligheid is van levensbelang. Daarom zijn training en instructie bij Enexis een continu proces. We stimuleren medewerkers en aannemers om incidenten te melden en zorgen voor follow up om ervan te leren en processen te optimaliseren. Lees meer over onze maatregelen aangaande de [veiligheid van onze medewerkers](#).

5. Onvoldoende wendbaarheid in snelheid en kosten van het ICT-landschap

De complexiteit van ICT neemt toe en heeft effect op ons verandervermogen en onze wendbaarheid. We werken aan rationalisatie en bevroren applicaties die vervangen worden in de periode 2017-2020.

6. Energiewetgeving belemmert faciliteren energietransitie

Door nieuwe energiewetgeving worden de taken van de netbeheerder mogelijk beperkt. Dit belemmert ons in onze strategische doelstelling om de energietransitie te faciliteren. Enexis stimuleert een mogelijke verruiming door Algemene Maatregelen van Bestuur en zorgt voor een tijdige en juiste implementatie. Lees meer over onze maatregelen aangaande [compliance met wet- en regelgeving](#).

7. Niet compliant zijn met diverse wetgeving

Wet- en regelgeving worden complexer. Bovendien is meer toezicht op de energiebranche en verregaande juridisering. We zullen de regelgeving en het beleid cyclisch in kaart brengen, zodat tijdig maatregelen worden genomen in het kader van compliance. Intern maken we duidelijker wie het aanspeekpunt is voor juridische onderwerpen. Lees meer over onze maatregelen aangaande [compliance met wet- en regelgeving](#).

8. Kredietrisico

Door veranderingen in de energiemarkt schatten we het risico hoger in dat energieleveranciers de netwerkvergoeding en meterhuur niet kunnen afdragen. Op sectorniveau wordt dit risico besproken bij de Autoriteit Consument & Markt en het ministerie van Economische Zaken.

9. Publieke veiligheid

Als gevolg van falende assets kunnen ernstige veiligheidsrisico's ontstaan, zoals ongevallen met dodelijke afloop of zwaar lichamelijk letsel. Omdat veiligheid één van onze uitgangspunten is, analyseren wij het risico op onveilige situaties in onze elektriciteits- en gasnetten en openbare verlichting. Lees meer over onze maatregelen aangaande [publieke veiligheid](#).

10. Transportkosten

De in rekening gebrachte transportkosten vóór 1 januari 2004 voor transport bij gelijk spanningsniveau van 'Enexis-net' op een 'particulier net' stonden in 2015 en 2016 ter discussie. Hierover zijn diverse juridische procedures gevoerd. Op 1 december 2016 heeft het College van Beroep voor het Bedrijfsleven geoordeeld dat de Autoriteit Consument & Markt (ACM) terecht heeft vastgesteld dat Enexis in de periode 1 januari 2000 tot 1 januari 2008 aansluit- en transporttarieven in rekening mocht brengen voor het particuliere net. Daarmee is het risico op claims uit hoofde van onterecht in rekening gebrachte transportkosten vervallen.

'IN CONTROL'-VERKLARING

De Raad van Bestuur (RvB) is verantwoordelijk voor de opzet en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem van Enexis. Dit systeem heeft als doel de realisatie van strategische en operationele doelstellingen, en de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving en naleving van wet- en regelgeving te bewaken.

De RvB heeft de opzet en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem gedurende 2016 geëvalueerd, mede op basis van de business control-informatie, 'Letters of Representation', rapportages van de Interne Auditor en de managementletter van de externe accountant.

De RvB is van mening dat het interne risicobeheersings- en controlesysteem van Enexis ten aanzien van beheersingsdoelstellingen voor financiële verslaggeving in 2016 naar behoren heeft gewerkt en dat het een redelijke mate van zekerheid geeft dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat.

Ons interne risicobeheersings- en controlesysteem is beschreven in het hoofdstuk 'Corporate governance'. Geen enkel systeem kan echter absolute zekerheid geven dat we ondernemingsdoelstellingen realiseren of materiële fouten, verliezen, fraude of overtreding van wet- en regelgeving in de processen en financiële verslaggeving voorkomen.

Op grond van bovenstaande zijn we van mening dat we hiermee voldoen aan de best practice-bepalingen II.1.3, II.1.4 en II.1.5 van de Code Corporate Governance. Het hiervoor vermelde is tevens besproken met de Auditcommissie van de Raad van Commissarissen, in aanwezigheid van de externe en interne accountant.

's-Hertogenbosch, 3 maart 2017

De Raad van Bestuur

Peter Vermaat
Voorzitter Raad van Bestuur

Maarten Blacquièr
Lid Raad van Bestuur/Chief Financial Officer

INHOUDSOPGAVE

70 GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2016

- 70 Geconsolideerde winst-en-verliesrekening
- 71 Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat
- 72 Geconsolideerde balans
- 73 Geconsolideerd kasstroomoverzicht
- 74 Geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen

75 TOELICHTINGEN OP DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

- 75 1. Algemene informatie
- 75 2. Grondslagen voor de financiële verslaggeving
- 84 3. Segmentatie
- 86 4. Acquisities

89 NOTEN BIJ DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

- 89 1. Netto-omzet
- 90 2. Kosten van transport- en systeemdiensten en van distributieverliezen
- 90 3. Overige bedrijfsopbrengsten
- 91 4. Personeelskosten
- 91 5. Afschrijvingen en buitengebruikstellingen
- 92 6. Kosten uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten
- 93 7. Overige bedrijfskosten
- 93 8. Resultaat deelnemingen en joint ventures
- 93 9. Financiële baten en lasten
- 94 10. Incidentele posten
- 95 11. Winstbelasting
- 96 12. Materiële vaste activa
- 98 13. Immateriële vaste activa
- 100 14. Deelnemingen en joint ventures
- 102 15. Overige financiële vaste activa
- 103 16. Voorraden
- 103 17. Vorderingen
- 104 18. Winstbelasting
- 104 19. Overige financiële activa (kortlopend)
- 105 20. Liquide middelen
- 105 21. Activa aangehouden voor verkoop
- 106 22. Eigen vermogen
- 107 23. Rentedragende verplichtingen (langlopend)
- 108 24. Voorzieningen
- 110 25. Vooruitontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen
- 110 26. Latente belastingen
- 111 27. Overige langlopende verplichtingen
- 111 28. Handelsschulden en overige te betalen posten
- 111 29. Rentedragende verplichtingen (kortlopend)

- 112 30. Passiva aangehouden voor verkoop
- 112 31. Toelichting op kasstroomoverzicht
- 113 32. Financieringsbeleid en risico's financiële instrumenten
- 119 33. Informatie verbonden partijen
- 120 34. Niet uit de balans blijkende verplichtingen en activa
- 121 35. Beloning en Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)
- 126 36. Gebeurtenissen na balansdatum

127 ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2016

- 127 Enkelvoudige winst-en-verliesrekening
- 128 Enkelvoudige balans

129 TOELICHTINGEN OP DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

- 129 Grondslagen voor de financiële verslaggeving

130 NOTEN BIJ DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

- 130 37. Resultaat deelnemingen in groepsmaatschappijen
- 130 38. Financiële baten en lasten
- 131 39. Belastingen
- 131 40. Deelnemingen in groepsmaatschappijen
- 132 41. Overige financiële vaste activa
- 132 42. Vorderingen
- 132 43. Winstbelasting
- 133 44. Overige financiële activa (kortlopend)
- 133 45. Liquide middelen
- 133 46. Eigen vermogen
- 133 47. Rentedragende verplichtingen (langlopend)
- 134 48. Latente belastingen
- 134 49. Handelsschulden en overige te betalen posten
- 135 50. Rentedragende verplichtingen (kortlopend)
- 135 51. Informatie verbonden partijen
- 135 52. Beloning Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen
- 136 53. Deelnemingen en joint ventures
- 138 54. Winstbestemming
- 138 55. Gebeurtenissen na balansdatum

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2016

GECONSOLIDEERDE WINST-EN-VERLIESREKENING

bedragen in miljoenen euro's	Noot	2016	2015
Netto-omzet	1	1.376	1.353
Af: Kosten van transport- en systeemdiensten en van distributieverliezen	2	228	231
Overige bedrijfsopbrengsten	3	31	19
Voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo		1.179	1.141
Personeelskosten	4	316	287
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	5	344	301
Kosten uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten	6	153	140
Overige bedrijfskosten	7	23	19
		836	747
Bedrijfsresultaat		343	394
Resultaat deelnemingen en joint ventures	8	1	1
Financiële baten	9	2	4
Financiële lasten	9	75	97
Financiële baten en lasten		-73	-93
Resultaat vóór belastingen	10	271	302
Belastingen	11	64	79
Resultaat na belastingen		207	223
Toekomend aan:			
Minderheidsaandeelhouders		0	0
Aandeelhouders		207	223
Gemiddeld aantal aandelen in boekjaar		149.682.196	149.682.196
Winst per aandeel ¹⁾		1,38	1,49

1. In euro's, verwatering van winsten is niet van toepassing.

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Resultaat na belastingen	207	223
Vrijval niet-gerealiseerde resultaten via hedgereserve	1	1
Belastingen vrijval niet-gerealiseerde resultaten via eigen vermogen	0	0
Totaalresultaat incl. niet-gerealiseerde resultaten ¹⁾	208	224
Toekomend aan:		
Minderheidsaandeelhouders	0	0
Aandeelhouders	208	224

1. De niet-gerealiseerde bedragen in het totaalresultaat betreffen louter bedragen die in latere periodes in de winst-en-verliesrekening worden verantwoord.

GECONSOLIDEERDE BALANS (VOOR VOORSTEL WINSTBESTEMMING)

bedragen in miljoenen euro's	Noot	31 december 2016	31 december 2015
Activa			
Materiële vaste activa ¹⁾	12	6.659	5.733
Immateriële vaste activa	13	201	107
Deelnemingen en joint ventures	14	13	13
Overige financiële vaste activa	15	11	9
Vaste activa		6.884	5.862
Voorraden ¹⁾	16	21	14
Vorderingen	17	164	158
Winstbelasting	18	15	16
Overige financiële activa (kortlopend)	19	52	122
Liquide middelen	20	148	537
Vlottende activa		400	847
Activa aangehouden voor verkoop	21	0	370
Totaal activa		7.284	7.079

1. Met ingang van 2016 worden de slimme meters in voorraad van voorraden naar materiële vaste activa gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 16 miljoen plaatsgevonden.

bedragen in miljoenen euro's	Noot	31 december 2016	31 december 2015
Passiva			
Geplaatst en gestort aandelenkapitaal		150	150
Agioreserve		2.436	2.436
Algemene reserve		914	802
Hedgereserve		-3	-4
Resultaat van het boekjaar		207	223
Eigen vermogen	22	3.704	3.607
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	23	2.142	1.661
Voorzieningen (langlopend)	24	84	62
Vooruitontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen	25	664	614
Latente belastingen	26	283	195
Overige langlopende verplichtingen ¹⁾	27	3	3
Langlopende verplichtingen		3.176	2.535
Handelsschulden en overige te betalen posten ¹⁾	28	245	257
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	29	134	608
Winstbelasting	18	-	-
Voorzieningen (kortlopend)	24	8	11
In volgend jaar te amortiseren vooruitontvangen bijdragen	25	17	15
Kortlopende verplichtingen		404	891
Passiva aangehouden voor verkoop	30	0	46
Totaal passiva		7.284	7.079

1. Met ingang van 2016 wordt het langlopend gedeelte van de verlofreserveringen van kortlopende naar langlopende verplichtingen gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 3 miljoen plaatsgevonden.

GECONSOLIDEERD KASTROOMOVERZICHT

bedragen in miljoenen euro's	Noot	2016	2015
Resultaat na belastingen		207	223
Correctie verkoopresultaat Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V.		-11	0
Afschrijvingen en overige waardeverminderingen	5	342	301
Geamortiseerde bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen	25	-16	-15
Resultaat deelnemingen	8	-1	-1
Ontvangen dividend deelnemingen	14	1	1
Mutatie operationeel werkkapitaal ¹⁾	31	-19	5
Mutatie latente belastingen	11	3	22
Mutatie voorzieningen (langlopend)	24	21	-2
Mutatie overige langlopende verplichtingen		0	0
Overige		1	1
Kasstroom uit operationele activiteiten		528	535
Investerings materiële en immateriële vaste activa ¹⁾	12/13	-590	-511
Bijbetaling acquisitie Endinet Groep B.V.		-359	0
Overige acquisities		0	-4
Ontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen	25	68	67
Verstekte leningen	15	-4	-2
Storting in deposito's en geldmarktfondsen	19	-100	-410
Opname uit deposito's en geldmarktfondsen	19	170	400
Aflossing verstekte leningen	15	2	3
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-813	-457
Kasstroom voor financieringsactiviteiten		-285	78
Uitgifte obligatieleningen ²⁾	23	493	495
Opname van rentedragende verplichtingen exclusief schulden aan kredietinstellingen		0	18
Aflossing aandeelhouderslening tranche C	23	-500	0
Aflossing overeenkomsten perpetuele lening	23	-98	0
Aflossing van rentedragende verplichtingen exclusief schulden aan kredietinstellingen	23	-1	-4
Uitbetaald dividend		-111	-133
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-217	376
Totaal kasstromen		-502	454
Netto liquide middelen begin boekjaar	31	536	82
Netto liquide middelen ultimo boekjaar	31	34	536

- Met ingang van 2016 worden de slimme meters in voorraad van voorraden naar materiële vaste activa gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 12 miljoen plaatsgevonden, zijnde de voorraadtoename van de slimme meters in 2015.
- EUR 500 miljoen nominaal na aftrek van EUR 7 miljoen aan emissiekosten die gedurende de looptijd van de lening geamortiseerd worden.

GECONSOLIDEERD MUTATIEOVERZICHT VAN HET EIGEN VERMOGEN

bedragen in miljoenen euro's	Aantal gewone aandelen	Aandelen-kapitaal	Agio-reserve	Algemene reserve	Hedge-reserve	Resultaat boekjaar	Totaal eigen vermogen
Stand per 1 januari 2015	149.682.196	150	2.436	670	-4	266	3.517
Resultaat na belastingen 2015	-	0	0	0	0	223	223
Amortisatie hedgereserve in 2015	-	0	0	0	1	0	1
Totaalresultaat inclusief niet-gerealiseerde resultaten	149.682.196	150	2.436	670	-3	489	3.741
Bestemming resultaat 2014	0	0	0	132	0	-132	0
Dividenduitkering over 2014	0	0	0	0	-1	-134	-134
Stand per 31 december 2015	149.682.196	150	2.436	802	-4	223	3.607
Stand per 1 januari 2016	149.682.196	150	2.436	802	-4	223	3.607
Resultaat na belastingen 2016	0	0	0	0	0	207	207
Amortisatie hedgereserve in 2016	0	0	0	0	1	0	1
Totaalresultaat inclusief niet-gerealiseerde resultaten	149.682.196	150	2.436	802	-3	430	3.815
Bestemming resultaat 2015	0	0	0	112	0	-112	0
Dividenduitkering over 2015 ¹⁾	0	0	0	0	0	-111	-111
Stand per 31 december 2016 ²⁾	149.682.196	150	2.436	914	-3	207	3.704

- De in 2016 aan aandeelhouders toekomende en betaalde dividenduitkering over 2015 bedraagt EUR 0,74 per aandeel (2015: EUR 0,89), waarbij is gerekend met het aantal aandelen gedurende het boekjaar.
- Ultimo 2016 bedroeg het totaal eigen vermogen (voor winstbestemming) per aandeel EUR 24,75 (2015: EUR 24,10), waarbij is gerekend met het aantal aandelen ultimo boekjaar.

TOELICHTINGEN

OP DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

1. ALGEMENE INFORMATIE

Enexis Holding N.V., gevestigd te 's-Hertogenbosch, is verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhouden, het beheer en de ontwikkeling van distributienetten voor elektriciteit (stroomkabels en midden- en laagspanningsstations) en gas (gasleidingen en gasstations) en daaraan verwante activiteiten. De verwante diensten betreffen met name kernversterkende, niet-gereguleerde activiteiten op het gebied van meetdiensten, openbare verlichting, de verhuur van middenspanningsinstallaties en de aanleg en het beheer van particuliere energiedistributienetten.

Enexis Holding N.V. is een naamloze vennootschap. De geconsolideerde jaarrekening van de vennootschap over het boekjaar 2016 omvat de vennootschap en haar dochterondernemingen (hierna te noemen Groep). Van de aandelen van Enexis Holding N.V. wordt circa 75% gehouden door vijf Nederlandse provincies en circa 25% door 100 gemeenten.

De door Enexis Holding N.V. opgestelde en door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. gecontroleerde jaarrekening is op 3 maart 2017 ter ondertekening aangeboden aan de Raad van Commissarissen. De door de Raad van Commissarissen getekende jaarrekening wordt op 20 april 2017 ter vaststelling aangeboden aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

2. GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGGEVING

2.1 ALGEMEEN

De geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V. bevat de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat, de geconsolideerde balans, het geconsolideerd kasstroomoverzicht en het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen. De toelichtingen bij de in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen financiële overzichten maken integraal deel uit van de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V.

De functionele valuta van Enexis Holding N.V. is de euro. Alle bedragen zijn, tenzij anders vermeld, opgenomen in miljoenen euro's. Aan- en verkooptransacties in vreemde valuta worden op transactiedatum verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Enexis Holding N.V. hanteert als grondslagen voor waardering en resultaatbepaling de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals aanvaard binnen de Europese Unie. Voorts is de jaarrekening opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW. De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten, tenzij anders vermeld.

2.2 WIJZIGINGEN IN IFRS

Wijzigingen in 2016 zonder effect

In 2016 zijn de volgende nieuwe of gewijzigde IFRS-standaarden en IFRIC-interpretaties van kracht. Deze hebben geen directe gevolgen voor de jaarrekening van Enexis.

- IFRS 10, IFRS 12 en IAS 28 Wijzigingen 'Investeringsdeelnemingen' – 'Toepassing van de consolidatie-uitzondering'.
- IFRS 11 'Gezamenlijke overeenkomsten' – 'Registratie van voorgenomen overnames bij gezamenlijke activiteiten'.
- IAS 1 Presentatie van de jaarrekening – Toelichtingsinitiatieven.
- IAS 16 Materiële vaste activa en IAS 41 'Landbouw' – 'Overdracht machines'.
- IAS 16 Materiële vaste activa en IAS 38 Immateriële vaste activa – Verduidelijking van geaccepteerde methoden voor afschrijving en amortisatie.
- IAS 27 Enkelvoudige jaarrekeningen – Equity-methode in enkelvoudige jaarrekeningen.

Toekomstige standaarden die nog niet van kracht zijn in 2016

Onderstaande verbeteringen en wijzigingen van IFRS-standaarden zijn gepubliceerd en in 2016 aanvaard door de Europese Unie, maar nog niet van kracht in 2016 en als zodanig niet toegepast.

- IFRS 9 'Financiële instrumenten' vervangt IAS 39 en brengt de drie aspecten 'Opname in de balans en waardebeoordeling', 'Bijzondere waardevermindering' en 'Afdekkingsadministratie' samen die gelden voor administratie van financiële instrumenten. Deze wijziging zal naar verwachting geen effect hebben op de reeds door de Groep gehanteerde grondslagen en/of toelichting. Ingangsdatum is 1 januari 2018.
- IFRS 15 'Opbrengstverantwoording van klantcontracten' inclusief wijzigingen in IFRS 15. Deze standaard hanteert een vijfstappenplan ter classificatie van de opbrengstverantwoording van klantcontracten, en betekent een verdere koppeling van prestatie aan omzet en kan met name gevolgen hebben voor de commerciële activiteiten en/of bijvoorbeeld de aansluitbijdragen. Analyse van de contracten met klanten is onderwerp van onderzoek. IFRS 15 wordt van kracht met ingang van 1 januari 2018.

Onderstaande verbeteringen en wijzigingen van IFRS-standaarden zijn gepubliceerd, maar in 2016 nog niet aanvaard door de Europese Unie. Mogelijke verbeteringen of wijzigingen zijn van toepassing met ingang van boekjaren na 2016 en zijn in 2016 nog niet toegepast.

- Wijzigingen in IFRS 10 Geconsolideerde jaarrekeningen en IAS 28 Investeringsdeelnemingen en joint ventures – Verkoop of bijdrage van activa tussen een investeerder en geassocieerde deelnemingen en joint ventures, van kracht per 1 januari 2016 (voor onbepaalde tijd uitgesteld).
- IFRS 16 – Leases, van kracht per 1 januari 2019. Eerste toepassing van deze standaard staat gepland voor de verslaggevingsperiode 2019. De nieuwe lease standaard betekent dat ook operationele leases en huurverplichtingen in de balans verantwoord worden, hetgeen een balansverlenging betekent die ook de ratio's van Enexis beïnvloedt. Analyse van de lease- en huurcontracten en bepaling van de impact van de wijzigingen op de interne beheersing en controlemaatregelen zijn momenteel onderwerp van onderzoek.
- Wijzigingen in IAS 12 – Verantwoording latente belastingvorderingen inzake voorwaartse verliescompensatie, van kracht per 1 januari 2017.
- Wijzigingen in IAS 7 – Toelichting initiatief, van kracht per 1 januari 2017.
- Wijzigingen in IFRS 2 – Classificatie en waardering van op aandelen gebaseerde betalingstransacties, van kracht per 1 januari 2018.

- Wijzigingen in IFRS 4 – Verband tussen IFRS 9 Financiële instrumenten en IFRS 4 ‘Verzekeringscontracten’ van kracht per 1 januari 2018.
- Jaarlijkse verbeteringen van IFRS standaarden, cyclus 2014-2016, van kracht per 1 januari 2017 en 1 januari 2018.
- IFRIC interpretatie 22 – Vooruitbetaalde vreemde valuta transacties geeft regels ter bepaling van de wisselkoers voor activa, kosten en opbrengsten van kracht per 1 januari 2018.
- Wijzigingen in IAS 40 – Overdracht vastgoedbeleggingen van voorraad naar onderhanden of in ontwikkeling zijnde werken van kracht per 1 januari 2018.

2.3 GRONDSLAGEN VOOR DE CONSOLIDATIE

De geconsolideerde jaarrekening bevat de jaarrekening van Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen.

Groepsmaatschappijen betreffen alle entiteiten waarover de groep de zeggenschap heeft, dat wil zeggen dat de groep blootgesteld is aan, of recht heeft op, variabele resultaten vanuit zijn betrokkenheid bij de entiteit en de mogelijkheid heeft om deze resultaten te beïnvloeden door zijn macht om de activiteiten van de entiteit te sturen. Groepsmaatschappijen worden betrokken in de consolidatie vanaf de datum waarop hier sprake van is. Vanaf de datum dat niet meer aan de criteria van groepsmaatschappijen wordt voldaan, wordt de groepsmaatschappij niet langer betrokken in de consolidatie.

Bij de consolidatie wordt de integrale methode toegepast. In het geval dat het belang van Enexis Holding N.V. in de groepsmaatschappij minder dan 100% bedraagt, wordt het aandeel van derden in het eigen vermogen en in het resultaat opgenomen. Financiële relaties en resultaten tussen geconsolideerde maatschappijen onderling worden geëlimineerd.

Bij verlies van zeggenschap worden de activa en verplichtingen van de dochteronderneming, eventuele minderheidsbelangen en overige met de dochteronderneming samenhangende vermogenscomponenten niet langer in de balans verantwoord. Het eventuele overschot of tekort op het verlies van zeggenschap wordt opgenomen in de winst-en-verliesrekening. Indien de Groep een belang behoudt in de voormalige dochteronderneming, wordt dat belang tegen de reële waarde verantwoord per de datum dat niet langer sprake was van zeggenschap. Het belang wordt na eerste opname als een investering verwerkt volgens de ‘equity’-methode, of als financieel actief beschikbaar voor verkoop, afhankelijk van de mate van invloed die wordt behouden.

2.4 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Schattingen en veronderstellingen

Bij het opstellen van de jaarrekening worden bepaalde schattingen en veronderstellingen gedaan die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. Verschillen tussen de werkelijke uitkomsten en de schattingen en veronderstellingen, zijn van invloed op de bedragen die in toekomstige periodes worden gerapporteerd.

Door het management gehanteerde veronderstellingen, aannames en schattingen zijn met name van invloed op de waardering van materiële en immateriële vaste activa (noot 12 en 13), de noodzaak tot bijzondere waardeverminderingen van materiële en immateriële vaste activa

(noot 12 en 13; zie tevens ‘Bijzondere waardeverminderingen’ in de grondslagen), de noodzaak tot eventuele waardeverminderingen van debiteuren (noot 17), de waarderingen van voorzieningen (noot 24) en de verantwoording van netto-omzet (noot 1).

Valuta

Niet-monetaire activa die volgens de verkrijgingsprijs worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op de transactiedatum. Niet-monetaire activa die volgens de actuele waarde worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op het moment waarop de actuele waarde werd bepaald.

Saldering

Saldering van actief- en passiefposten vindt per tegenpartij plaats indien er sprake is van een contractueel recht om de opgenomen bedragen te salderen en er sprake is van de intentie om te salderen. Ontbreekt het recht om bedragen te salderen of het voornemen actief- en passiefposten gelijktijdig af te wikkelen, dan worden deze apart verantwoord.

Daar waar op basis van een contract het recht bestaat tot het salderen van actief- en passiefposten, wordt dit in de betreffende noot toegelicht. Hierbij worden tevens de saldi van de actief- en passiefpost nader toegelicht.

Presentatie

De presentatie van de winst-en-verliesrekening volgt de categoriale indeling. De kosten van transport- en systeemdiensten en van distributieverliezen worden meteen na de netto-omzet en overige bedrijfsopbrengsten gepresenteerd vanwege de relatie met de netto-omzet, alsmede het onderscheid ten opzichte van de door onze organisatie op korte termijn meer beïnvloedbare andere bedrijfskosten.

Waardering tegen reële waarde

De Groep waardeert een aantal financiële instrumenten (zoals derivaten) per balansdatum tegen reële waarde. Bovendien worden de reële waarden van de rentedragende verplichtingen toegelicht in noot 32. ‘Financieringsbeleid en risico’s financiële instrumenten’. De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen indien het actief op de waarderingsdatum zou worden verkocht of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen indien regelmatig transacties tussen marktdeelnemers zouden plaatsvinden. Bij een waardering tegen reële waarde wordt ervan uitgegaan dat de transactie om het actief te verkopen of de verplichting over te dragen plaatsvindt:

- op de belangrijkste markt voor het actief of de verplichting; of, als die er niet is,
- op de voordeligste markt voor het actief of de verplichting.

De Groep dient toegang te hebben tot de belangrijkste of voordeligste markt.

De reële waarde van een actief of een verplichting wordt bepaald met behulp van de veronderstellingen waarvan marktdeelnemers zouden uitgaan bij het waarderen van het actief of de verplichting, in de veronderstelling dat marktdeelnemers in hun economisch belang handelen. Bij de waardering van een niet-financieel actief tegen reële waarde wordt rekening gehouden met het vermogen van een marktdeelnemer om economische voordelen te genereren door het actief maximaal en optimaal te gebruiken óf door het te verkopen aan een andere marktdeelnemer die het actief maximaal en optimaal zou gebruiken.

De Groep gebruikt waarderingstechnieken die in de gegeven omstandigheden geëigend zijn en waarvoor voldoende gegevens beschikbaar zijn om de reële waarde te bepalen, en waarbij zo veel mogelijk relevante waarneembare inputs en zo weinig mogelijk niet-waarneembare inputs worden gebruikt.

Alle activa en verplichtingen ten aanzien waarvan de reële waarde wordt bepaald of in de jaarrekening wordt vermeld, worden in de navolgende reële waarde hiërarchie ingedeeld, op basis van de input van het laagste niveau dat significant is voor de gehele waardering:

- Niveau 1: De reële waarde is gelijk aan genoteerde prijzen in een actieve markt.
- Niveau 2: De reële waarde is gebaseerd op parameters die direct of indirect in de markt waarneembaar zijn.
- Niveau 3: De reële waarde is gebaseerd op parameters die niet in de markt waarneembaar zijn.

Voor activa en verplichtingen die op terugkerende basis in de jaarrekening worden opgenomen tegen reële waarde, stelt de Groep aan het einde van iedere verslagperiode door herbeoordeling vast of er sprake is van wijzigingen in de niveau-indeling van de hiërarchie (op basis van de input van het laagste niveau dat significant is voor de gehele waardering).

Ten behoeve van de vermelding van reële waarden heeft de Groep categorieën activa en verplichtingen vastgesteld op basis van aard, eigenschappen en risico's van de activa en verplichtingen en het niveau in de reële waarde hiërarchie zoals in het bovenstaande is toegelicht.

Bedrijfscombinaties en goodwill

Bedrijfscombinaties worden administratief verwerkt via toepassing van de overnamemethode. De kosten van de overname worden gewaardeerd tegen de som van de reële waarde op overnamedatum van de overgedragen vergoeding en het bedrag van de minderheidsbelangen in de overgenomen entiteit. Voor iedere bedrijfscombinatie bepaalt de Groep of de minderheidsbelangen in de overgenomen entiteit worden gewaardeerd tegen reële waarde of het proportionele aandeel van de identificeerbare netto-activa van de overgenomen entiteit. Kosten die verband houden met de overname worden in het resultaat genomen in het jaar waarin deze kosten worden gemaakt.

Wanneer de Groep een bedrijf overneemt, beoordeelt ze de financiële activa en overgenomen verplichtingen voor gepaste classificering en toewijzing op basis van contractuele voorwaarden, economische omstandigheden en relevante omstandigheden op de verwervingsdatum. Dit omvat ook de scheiding van in contracten besloten afgeleide instrumenten in basiscontracten van de overgenomen partij.

Elke voorwaardelijke vergoeding die door de overnemende partij wordt overgedragen, zal initieel worden gewaardeerd tegen reële waarde op de verwervingsdatum. Een voorwaardelijke vergoeding die classificeert als een actief of verplichting als financieel instrument en die onder de reikwijdte valt van IAS 39, wordt tegen reële waarde gewaardeerd, waarbij wijzigingen in reële waarde worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Goodwill is het verschil tussen de kosten van overname van de onderneming minus het saldo van de reële waarde van identificeerbare activa en de reële waarde van de overgenomen verplichtingen van de onderneming. De kosten van overname van de onderneming zijn

gewaardeerd tegen de som van de reële waarde op overnamedatum van de overgedragen vergoeding en het bedrag van de minderheidsbelangen in de overgenomen entiteit. Goodwill wordt gewaardeerd tegen de kostprijs minus eventuele bijzondere waardeverminderingen. Goodwill wordt jaarlijks getoetst op bijzondere waardevermindering en wordt additioneel getoetst indien gebeurtenissen of veranderingen in omstandigheden erop wijzen dat de boekwaarde mogelijk een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een eenmaal genomen bijzondere waardevermindering van goodwill wordt nooit teruggedraaid.

Daar waar goodwill is gealloceerd aan een kasstroomgenererende eenheid en deel uitmaakt van de afgestoten activiteiten binnen deze eenheid, maakt de goodwill die betrekking heeft op de afgestoten activiteiten deel uit van de boekwaarde van de activiteiten bij het bepalen van het boekresultaat op de afgestoten activiteiten. Goodwill die onder deze omstandigheden wordt afgestoten, wordt gewaardeerd op basis van de relatieve waarden van de afgestoten activiteiten en het deel dat gehandhaafd blijft in de kasstroomgenererende eenheid.

Bijzondere waardeverminderingen

Gedurende het verslagjaar wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering van activa. Indien dergelijke aanwijzingen bestaan, wordt een schatting gemaakt van de realiseerbare waarde van het actief. Voor de activa is de realiseerbare waarde gelijk aan de hoogste van de reële waarde minus verkoopkosten of de directe opbrengstwaarde.

Een bijzondere waardevermindering wordt opgenomen indien de boekwaarde van activa, of de kasstroom genererende eenheid waartoe de activa behoren, hoger is dan de realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderingen worden ten laste van het resultaat gebracht. Bijzondere waardeverminderingen op goodwill worden niet teruggedraaid.

Een bijzondere waardevermindering wordt teruggenomen indien vastgesteld wordt dat de uitgangspunten zijn veranderd op basis waarvan destijds de realiseerbare waarde is bepaald en voor zover de resterende boekwaarde van de activa lager is dan de boekwaarde die zou zijn bepaald, na aftrek van afschrijvingen, als in voorgaande jaren geen bijzondere waardevermindering voor het actief was opgenomen. Effecten van terugname van bijzondere waardeverminderingen worden ten gunste van het resultaat gebracht.

Financiële instrumenten

Aankopen en verkopen van financiële instrumenten worden verantwoord op transactiedatum. De Groep neemt een financieel actief niet langer op in de balans als de contractuele rechten op de kasstromen uit het actief aflopen, of als de Groep de contractuele rechten op de ontvangst van de kasstromen uit het financieel actief overdraagt door middel van een transactie, waarbij alle aan het eigendom van dit actief verbonden risico's en voordelen worden overgedragen.

De Groep maakt gebruik van de volgende financiële instrumenten:

Niet-afgeleide financiële instrumenten

Niet-afgeleide financiële instrumenten omvatten deposito's, handelsdebiteuren en overige vorderingen, verstrekte leningen, opgenomen leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten.

Niet-afgeleide financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden niet-afgeleide financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Financiële activa en verplichting worden separaat weergegeven. Er wordt uitsluitend gesaldeerd indien:

- de Groep een wettelijk afdwingbaar recht heeft op deze saldering; en
- indien zij voornemens is om te salderen op nettobasis en het actief en de verplichting gelijktijdig te realiseren.

Tot einde looptijd aangehouden financiële activa

Tot einde looptijd aangehouden financiële activa omvatten verstrekte leningen aan deelnemingen en externe partijen. Tevens kunnen deposito's, afhankelijk van de geldende looptijden en condities als tot einde looptijd aangehouden financiële activa geïnclassificeerd worden.

Wanneer de Groep de uitdrukkelijke bedoeling heeft, en in staat is, om financiële activa tot het einde van de looptijd aan te houden, worden deze gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten op basis van de effectieve-rentemethode verminderd met bijzondere waardevermindingsverliezen.

Financiële activa aangemerkt als beschikbaar voor verkoop

De beleggingen van de Groep in deposito's en Money Market Funds kunnen, afhankelijk van de geldende looptijden en condities, geïnclassificeerd worden als financiële activa beschikbaar voor verkoop.

Voor verkoop beschikbare financiële activa worden gewaardeerd tegen reële waarde, zowel initieel als gedurende de periode dat het actief wordt aangehouden. De wijzigingen in reële waarde worden verwerkt in het eigen vermogen (totaalresultaat). Op het moment dat deze activa worden verkocht, wordt de cumulatieve waarde mutatie, die in het eigen vermogen is verwerkt, in de winst-en-verliesrekening opgenomen. De interestbaten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen in de periode waaraan deze baten kunnen worden toegerekend. Investerings in aandelen of andere eigenvermogensinstrumenten waarvan de marktwaarde niet staat genoteerd in een actieve markt, en waarvan de reële waarde niet betrouwbaar kan worden bepaald, worden na initiële opname gewaardeerd tegen kostprijs.

Overige niet-afgeleide financiële instrumenten

Overige niet-afgeleide financiële instrumenten omvatten handelsdebiteuren en overige vorderingen.

Overige niet-afgeleide financiële instrumenten worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode verminderd met bijzondere waardevermindingsverliezen, die in de winst-en-verliesrekening worden verwerkt.

Afgeleide financiële instrumenten (derivaten)

De Groep kan gebruikmaken van afgeleide financiële instrumenten om het risico van wijzigingen in toekomstige kasstromen van periodiek te betalen rentes of risico's van vreemde valuta's af te dekken. Deze wijzigingen in kasstromen kunnen het gevolg zijn van

ontwikkelingen in marktrente of marktkoersen van vreemde valuta's. Gezien de specifieke aanwending van derivaten ten behoeve van mitigering van het rente- en koersrisico op kasstromen, past Enexis waar mogelijk hedge accounting toe.

Waardering van derivaten vindt plaats tegen reële waarde. De reële waarde van rentederivaten wordt bepaald door middel van de discontering van de toekomstige kasstromen. De reële waarde van valutaderivaten wordt bepaald door middel van discontering van toekomstige kasstromen omgerekend tegen de marktkoersen. De discontering wordt bepaald op basis van de marktrente ultimo boekjaar. De kasstromen worden bepaald op basis van de contractueel overeengekomen rentevoeten, vervaldata en nominale bedragen. Mutaties in de reële waarde worden verantwoord in de hedgereserve (onderdeel van het eigen vermogen), mits de afdekking in hoge mate effectief is. Het ineffectieve gedeelte van de hedge wordt direct verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

Derivaten worden onder de kortlopende, respectievelijk langlopende overige financiële activa geclassificeerd indien de reële waarde positief is, en onder de kortlopende, respectievelijk langlopende financiële verplichtingen indien de reële waarde negatief is.

Overige financiële verplichtingen

Overige financiële verplichtingen omvatten opgenomen leningen, ontvangen waarborgsommen, handelsschulden en overige te betalen posten en overige financieringsverplichtingen.

Overige financiële verplichtingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde, vervolgens tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode.

Een financiële verplichting wordt niet langer opgenomen als de verplichting tenietgaat, dat wil zeggen wanneer de in het contract vastgestelde verplichting nagekomen of ontbonden wordt, dan wel afloopt. In het geval dat bestaande financiële verplichtingen worden vervangen door andere verplichtingen die worden aangegaan met dezelfde leninggever en de voorwaarden in belangrijke mate verschillen, of dat de voorwaarden van de bestaande verplichting in belangrijke mate worden aangepast, wordt een dergelijke vervanging of aanpassing behandeld als tenietgaan van de huidige verplichting en het aangaan van een nieuwe verplichting. Het verschil in waardering komt ten gunste of ten laste van het resultaat.

Pensioenverplichtingen

Eind 2016 was bij pensioenfonds ABP de dekkingsgraad 96,6% (2015: 97,2%). De financiële positie van het fonds is eind 2016 aanzienlijk verbeterd ten opzichte van begin 2016 (eind januari 2016 was de dekkingsgraad namelijk 91,2%). De dekkingsgraad van 96,6% heeft een niveau dat ruim ligt boven de kritische grens waarbij pensioenen verlaagd zouden worden. De verbetering van de financiële situatie is vooral te danken aan de renteontwikkeling in het vierde kwartaal.

Voor 2016 bedraagt de premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen vanaf 1 januari 2016 17,8% en per 1 april 2016 18,8% (2015: 19,6%). De verhoging van de premie vanaf 1 april 2016 houdt verband met de lage dekkingsgraad van het fonds eind 2015.

De lagere premie in 2016 komt met name door de overgang van loon- naar prijscompensatie en door het vervallen van een eenmalige component van 0,9% in de premie van 2015.

Per 1 januari 2017 is de premie ouderdoms- en nabestaandenpensioen vastgesteld op 21,1%. Het fonds heeft een structureel hoger premieniveau nodig om de pensioenregeling betaalbaar te houden; in 2017 wordt een eerste stap gezet met een verhoging van 2,3%-punt. Naar verwachting volgen de komende jaren verdere stappen.

Vanaf 1 januari 2016 is de premieverdeling tussen werkgever en werknemer 70 respectievelijk 30 procent (in 2015 was de verdeling nog 68 respectievelijk 32 procent).

Lease

Classificatie

De activa waarvan de vennootschap of haar dochterondernemingen krachtens een leaseovereenkomst het economisch eigendom hebben, worden geclassificeerd als financiële lease. De vennootschap of haar dochterondernemingen hebben het economisch eigendom indien vrijwel alle aan het eigendom verbonden risico's en voordelen aan haar zijn overgedragen. Contracten waar het economisch eigendom in handen is van derden worden geclassificeerd als operationele lease. Bij de classificatie van leaseovereenkomsten, als operationele of financiële lease, is de economische realiteit leidend (niet de vorm van het contract).

Enexis Groep als huurder in een financiële lease

De betreffende activa worden verantwoord onder activa ten behoeve van operationele activiteiten of onder andere vaste bedrijfsmiddelen. De leningen die verband houden met deze overeenkomsten worden verantwoord onder de leaseverplichtingen. De betreffende activa en verplichtingen worden initieel opgenomen tegen bedragen die, op het tijdstip van het aangaan van de leaseovereenkomst, gelijk zijn aan de reële waarde van de geleasede activa of, indien lager, tegen de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Op de activa wordt vervolgens afgeschreven in overeenstemming met identieke activa die de vennootschap zelf in eigendom heeft. De afschrijvingstermijn kan korter zijn indien de leasetermijn korter is, niet verlengd zal worden en de betreffende activa niet overgenomen zullen worden. De betaalde leasetermijnen worden op een zodanige manier verdeeld tussen de financieringslasten en aflossing van de uitstaande verplichting dat gedurende elke periode van de lease een constante periodieke rentevoet op het resterende saldo van de verplichtingen wordt getoond.

Enexis Groep als huurder in een operationele lease

Voor contracten waar het economisch eigendom in handen is van derden, worden uitsluitend de huurtermijnen lineair als kosten verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode, waarbij voor de herleiding van de mutatie in de netto liquide middelen wordt uitgegaan van het resultaat na belastingen. Het in het kasstroomoverzicht gehanteerde begrip netto liquide middelen betreft de liquide middelen zoals in de balans gehanteerd minus de kortlopende bankverplichtingen.

Segmentinformatie

Segmenten worden gerapporteerd in overeenstemming met de wijze waarop intern gerapporteerd wordt aan de 'Chief Operating Decision-Maker' (CODM). De Raad van Bestuur is geïdentificeerd als de hoogst geplaatste functionaris (CODM), die verantwoordelijk is voor de toewijzing van middelen en voor de beoordeling van prestaties van de segmenten. De interne rapportages zijn gebaseerd op de grondslagen die ook voor de geconsolideerde jaarrekening worden toegepast. Hierbij vindt een correctie plaats voor bijzondere posten en fair value-mutaties.

3. SEGMENTATIE

Enexis Holding N.V. onderkent een tweetal rapportagesegmenten, te weten:

- gereguleerde activiteiten; en
- overig.

Bovenstaande indeling is gebaseerd op de interne rapportagestructuur, met name de geconsolideerde maandrapportage en het bedrijfs(jaar)plan. Vanwege de grote mate van administratieve verzelfstandiging zijn alle omzetten, kosten, activa en passiva volledig te alloceren aan de segmenten.

De gereguleerde activiteiten van Enexis B.V. en vanaf 1 januari 2016 Endinet B.V. vormen verreweg het grootste onderdeel binnen Enexis (zowel qua netto-omzet, resultaat na belastingen als totaal activa is het aandeel van deze activiteiten meer dan 90%) en bestaan uit beheer, onderhoud en vernieuwing van het regionale gas- en elektriciteitsnetwerk waarover de leverancier gas of stroom bij de consument thuis of bij het bedrijf brengt.

Het als overig opgenomen segment betreft de activiteiten van Fudura B.V. en Enexis Vastgoed B.V. en vanaf 2016 Enpuls B.V., Enpuls Projecten B.V., Enexis Personeel B.V. en een beperkt deel van Endinet Groep B.V. Fudura biedt organisaties aanvullende diensten, zoals het meten van energiestromen, ontwerp en realisatie van infrastructuur, verhuur en onderhoud van behuizing, transformatoren en schakelinstallaties en advies. Fudura zorgt ervoor dat bedrijven hun energievoorziening goed kunnen regelen. Daarnaast is Fudura verantwoordelijk voor niet-gereguleerde activiteiten die organisaties helpen hun energiehuishouding te verduurzamen. Enexis Vastgoed verhuurt eigen onroerend goed.

bedragen in miljoenen euro's	Enexis gereguleerd		Enexis overig		Normalisatie en eliminaties		Enexis totaal	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Winst-en-verliesrekening								
Netto-omzet	1.323	1.291	74	76	-21	-13	1.376	1.354
Kosten van transport- en systeem- diensten en van distributieverliezen	236	232	0	0	-8	0	228	232
Overige bedrijfsopbrengsten	32	20	3	3	-4	-4	31	19
Voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo	1.119	1.079	77	79	-17	-17	1.179	1.141
Bedrijfskosten	817	711	54	51	-35	-14	836	748
Bedrijfsresultaat	302	368	23	28	18	-3	343	393
Resultaat deelnemingen en joint ventures	1	1	0	0	0	0	1	1
Financiële baten/lasten	-70	-76	3	-3	-6	-14	-73	-93
Resultaat na belastingen	192	217	15	19	0	-13	207	223
Activa en verplichtingen								
Totaal activa	7.165	7.066	194	179	-75	-166	7.284	7.079
Niet-geconsolideerde deelnemingen en joint ventures	13	13	0	0	0	0	13	13
Verplichtingen (voorzieningen en schulden)	3.612	3.477	122	112	-154	-118	3.580	3.471
Overige gegevens								
Investerings in (I)MVA ¹⁾	558	499	32	11	0	0	590	510
Eigen medewerkers ultimo jaar (in fte's)	4.033	3.968	196	180	0	0	4.229	4.148

1. Met ingang van 2016 worden de slimme meters in voorraad van voorraden naar materiële vaste activa gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 12 miljoen plaatsgevonden, zijnde de voorraadtoename van de slimme meters in 2015.

Kosten en opbrengsten die onderling tussen de onderscheiden segmenten in rekening zijn gebracht alsmede onderlinge vorderingen, schulden en rekening-courantverhoudingen zijn geëlimineerd. In het segmentatieoverzicht zijn deze kosten en opbrengsten opgenomen onder normalisatie en eliminaties. De geëlimineerde kosten en de opbrengsten betreffen voornamelijk door de afdeling INFRA verrichte diensten voor Fudura B.V. en door Enexis Vastgoed B.V. doorbelaste huisvestingskosten.

INCIDENTELE POSTEN PER SEGMENT

Enexis rapporteert intern per segment de genormaliseerde resultaten. Deze normalisatie vindt plaats op basis van de posten zoals deze in noot 10. Incidentele posten opgenomen zijn. De incidentele posten kunnen voor 2016 als volgt verdeeld worden over de segmenten:

bedragen in miljoenen euro's	Gereguleerde activiteiten	Overig	Totaal 2016
Afboeking van 1e generatie slimme meters	11	0	11
Schattingswijziging personeelsvoorziening	9	0	9
Boeterente vervroegde aflossing aandeelhouderslening tranche C	8	0	8
Voorziening voor geschillen	7	0	7
Verkoopresultaat Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V.	-11	0	-11
Totaal	24	0	24

In 2015 waren de incidentele posten als volgt verdeeld over de segmenten:

bedragen in miljoenen euro's	Gereguleerde activiteiten	Overig	Totaal 2015
Vervroegde afschrijving conventionele meters	6	0	6
Extra financiële lasten in verband met beëindiging perpetuele lening	14	0	14
Kosten acquisitie en ontvlechting	7	0	7
Op activa aangehouden voor verkoop vindt geen afschrijving plaats	-10	0	-10
Totaal	17	0	17

4. ACQUISITIES

AANKOOP ENDINET GROEP B.V.

Per 1 januari 2016 is Endinet Groep B.V. door aankoop verkregen van Alliander N.V. Endinet B.V. is als netbeheerder verantwoordelijk voor het gas- en elektriciteitsnetwerk in een deel van de regio Eindhoven en een deel van Zuidoost-Brabant. Per 1 januari 2016 heeft Enexis de volledige zeggenschap over Endinet Groep B.V. verworven, waarna Endinet Groep B.V. in de groeps-cijfers is geconsolideerd. Wij hebben 241 medewerkers als nieuwe collega's verwelkomd.

De acquisitie van Endinet Groep B.V. maakt deel uit van een ruiltransactie waarbij activa en passiva in Friesland en de Noordoostpolder (i.c. de gemeenten Noordoostpolder en Urk; verder genoemd als Noordoostpolder) aan Alliander zijn overgedragen. Door deze overdracht hebben 123 medewerkers ons bedrijf verlaten en zijn ze bij Alliander in dienst getreden.

De verwervingsprijs bedroeg EUR 694 miljoen, bestaande uit EUR 359 miljoen aan liquiditeiten en EUR 335 miljoen aan de verkoopwaarde van de bij de transactie overgedragen activa.

De reële waarde van Endinet Groep B.V. is vastgesteld en is als volgt te specificeren:

bedragen in miljoenen euro's	2016
Materiële vaste activa	668
Immateriële vaste activa	7
Financiële vaste activa	1
Vlottende activa	10
Totaal overgenomen activa	686
Handelsschulden en overige te betalen posten	4
Passieve belastinglatenties	85
Totaal overgenomen passiva	89
Reële waarde van netto-activa	597
Kostprijs overname	694
Goodwill	97

De materiële en immateriële vaste activa hebben betrekking op circa 402.000 gas- en 110.000 elektriciteitsaansluitingen en betreffen netwerkdelen, aansluitingen, meters en overige activa.

Het bedrag aan vlottende activa heeft voornamelijk betrekking op debiteuren uit reguliere bedrijfsactiviteiten na aftrek van een op basis van een geschatte inbaarheid gevormde voorziening voor dubieuze vorderingen.

De latente belastingen hebben betrekking op verschillen tussen commerciële en fiscale waardering van de activa.

De goodwill van EUR 97 miljoen is als volgt nader te specificeren:

bedragen in miljoenen euro's	2016
Verwachte synergievoordelen	55
Belastinglatenties	46
Overig	-4
Goodwill	97

De kosten die zijn gemaakt voor de acquisitie van Endinet Groep B.V. bedragen EUR 4 miljoen, waarvan EUR 0,3 miljoen is verwerkt in de winst-en-verliesrekening van 2016.

Vanaf de overnamedatum, 1 januari 2016, heeft Endinet Groep B.V. een bijdrage geleverd aan de omzet van EUR 99 miljoen. De bijdrage aan het netto-resultaat over 2016 bedroeg per saldo EUR 12 miljoen (rekening houdende met EUR 9 miljoen aan toegerekende rentelasten).

VERKOOP AKTIVABEDRIJF ENEXIS FRIESLAND B.V.

Eveneens is per 1 januari 2016, gelijktijdig met de aankoop van Endinet, de vennootschap Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V. met daarin alle activa en passiva van Enexis in Friesland en de Noordoostpolder en een beperkt aantal verhuurinstallaties van Fudura aan Alliander verkocht en overgedragen.

De bij deze ruiltransactie overgedragen activa en passiva in Friesland en de Noordoostpolder hebben betrekking op circa 223.000 gas- en 79.000 elektriciteitsaansluitingen en betreffen netwerkdelen, aansluitingen, meters en overige activa. De verkoopprijs is vastgesteld op EUR 336 miljoen.

De waarde van de aan Alliander overgedragen activa en passiva bedraagt EUR 323 miljoen en is als volgt te specificeren:

bedragen in miljoenen euro's	2016
Verkoopprijs	336
Materiële en immateriële vaste activa	368
Voorraden	0
Totaal over te dragen activa	368
Voorzieningen	2
Vooruitontvangen bijdragen	25
Latente belastingen	18
Handelsschulden en overige te betalen bedragen	1
Totaal over te dragen passiva	45
Waarde over te dragen activa minus passiva	323
Transactieresultaat	13
Aan verkoop toe te rekenen goodwill	2
Verkoopresultaat	11

In 2016 zijn het transactieresultaat van EUR 13 miljoen (overige bedrijfsopbrengst) en de aan de verkoop toe te rekenen goodwill van EUR 2 miljoen (afschrijvingskosten) ten gunste resp. ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

Over het gehele jaar 2016 zou Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V. op basis van de in 2015 gerealiseerde omzet een bijdrage hebben geleverd aan de netto-omzet van EUR 65 miljoen. De bijdrage aan het netto-resultaat zou naar schatting per saldo EUR 12 miljoen bedragen (na verrekening van EUR 6 miljoen aan toe te rekenen rentelasten).

NOTEN BIJ DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

1. NETTO-OMZET

Onder de netto-omzet worden de opbrengsten, na aftrek van omzet- en energiebelasting, verantwoord van geleverde goederen en verrichte diensten uit het distribueren van elektriciteit en gas en van overige activiteiten. De afrekening met kleinverbruikers van energie geschiedt op basis van vaste bedragen, afhankelijk van de grootte (capaciteit) van de aansluiting.

De afrekening van grootverbruikers geschiedt periodiek op basis van contractueel overeengekomen capaciteit en daarnaast bij elektriciteit op basis van gemeten verbruik en opgetreden netbelasting.

De bij de bepaling van de omzet te hanteren tarieven worden gereguleerd door de Autoriteit Consument & Markt (ACM). De omzet wordt vastgesteld door de gefactureerde netwerkvergoeding te vermeerderen met de raming van de nog te factureren netwerkvergoeding en te verminderen met de raming van de nog te factureren netwerkvergoeding ultimo vorige verslagperiode.

Eind 2016 bedroeg de geraamde netwerkvergoeding voor kleinverbruik EUR 69 miljoen en voor grootverbruikers EUR 29 miljoen (tezamen 7,1% van de totale omzet). De afloopverschillen op deze schattingen zijn over het algemeen gering. De geraamde omzet heeft betrekking op de maand december en is grotendeels gebaseerd op meterstanden.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Transportvergoedingen elektriciteit huidig jaar	777	771
Periodieke aansluitvergoedingen elektriciteit	83	92
Transportvergoedingen gas huidig jaar	235	230
Periodieke aansluitvergoedingen gas	41	38
Transportvergoedingen correcties voorgaande jaren	-1	3
Meetdiensten	152	130
Overige verkopen en diensten	89	89
Totaal	1.376	1.353

2. KOSTEN VAN TRANSPORT- EN SYSTEEMDIENSTEN EN VAN DISTRIBUTIEVERLIEZEN

Hieronder worden gerekend de door TenneT in rekening gebrachte kosten van transportdiensten, systeemdiensten alsmede de netverliezen die gerelateerd zijn aan de netto-omzet.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Transport- en systeemdiensten	169	167
Distributieverliezen	59	64
Totaal	228	231

Enexis verdeelt de getransporteerde energie onder haar klanten middels haar allocatie- en reconciliatieproces. Hierbij is de allocatie het voorschot en de reconciliatie de eindafrekening. Het verschil tussen de in het distributienet ingenomen energie en de energie toegekend aan eindgebruikers na allocatie en reconciliatie vormt het netverlies. Pas na een proces van 20 maanden is de reconciliatie van het betreffende kalenderjaar definitief. Op basis van prognoses probeert Enexis het eindresultaat van de definitieve reconciliatie zo nauwkeurig mogelijk in te schatten.

Het effect uit reconciliatie heeft in 2016 geresulteerd in een positieve afrekening van EUR 8 miljoen.

Eind 2016 bedroegen de geraamde kosten van transport- en systeemdiensten EUR 8 miljoen en van distributieverliezen EUR 7 miljoen (tezamen 6,6% van de totale inkooppost). De afloopverschillen op deze schattingen zijn beperkt.

3. OVERIGE BEDRIJFSOPBRENGSTEN

Onder de overige bedrijfsopbrengsten worden opbrengsten verantwoord die niet direct gerelateerd zijn aan de kernactiviteiten.

Exploitatiesubsidies worden in het resultaat verantwoord in de periode waarop de subsidie betrekking heeft. Subsidies worden slechts opgenomen zodra de ontvangst hiervan met redelijke zekerheid kan worden vastgesteld.

Vooruitontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen worden, parallel aan de afschrijving van betreffende activa, geamortiseerd en in de overige bedrijfsopbrengsten opgenomen.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Geamortiseerde bijdragen bij investeringen in aanleg van netten en aansluitingen	16	15
Ontvangen subsidies en restituties	1	1
Boekwinst verkochte activa	13	0
Opbrengsten verhuur gebouwen	1	1
Overig	0	2
Totaal	31	19

De boekwinst verkochte activa heeft betrekking op de verkoop van Enexis Aktivabedrijf Friesland B.V. aan Alliander N.V. per 1 januari 2016.

4. PERSONEELSKOSTEN

Kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben. Direct aan eigen investeringsprojecten toegerekende uren van eigen en van ingehuurd personeel worden als geactiveerde productie in mindering gebracht op de personeelskosten.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Salarissen	250	242
Sociale lasten	33	29
Pensioenlasten	30	33
Inhuur van derden	64	55
Dotatie personeelsgerelateerde voorzieningen	15	3
Overig	29	31
Af: geactiveerde productie eigen bedrijf	-105	-106
Totaal	316	287

De ontwikkeling van het personeelsbestand in 2016 is als volgt:

	2016	2015
Eigen personeel	4.229	4.148
Ingehuurd personeel met een tijdelijk dienstverband	709	618
Totaal FTE's per jaareinde	4.938	4.766

5. AFSCHRIJVINGEN EN BUITENGEBRUIKSTELLINGEN

Materiële vaste activa

De afschrijving vindt plaats volgens de lineaire methode. Bij de bepaling van de afschrijving wordt rekening gehouden met de verwachte gebruiksduur van het actief. Beoordeling van de gebruiksduur en restwaarde vindt jaarlijks plaats. Eventuele aanpassingen worden prospectief verwerkt. Op bedrijfsterreinen wordt niet afgeschreven. Een materieel vast actief wordt niet langer in de balans opgenomen wanneer het wordt afgestoten of wanneer er geen economische voordelen meer worden verwacht uit de verdere aanwending of verkoop van het actief. Een eventuele bate dan wel eventueel verlies voortvloeiende uit het niet langer in de balans opnemen van het actief wordt in het resultaat verwerkt.

De verwachte gebruiksduren van de belangrijkste materiële vaste activa categorieën zijn als volgt:

	Termijnen
Verwachte gebruiksduren	
Gebouwen	25-50 jaar
Leidingen en installaties	25-55 jaar
Andere vaste bedrijfsmiddelen en bedrijfswagens	7 jaar
Gereedschappen en apparatuur	5 jaar
Slimme meters (excl. software)	15 jaar

Immateriële vaste activa

De afschrijving vindt plaats volgens de lineaire methode. Bij de bepaling van de afschrijving wordt rekening gehouden met de verwachte gebruiksduur. Beoordeling van de gebruiksduur vindt jaarlijks plaats. Eventuele aanpassingen worden prospectief verwerkt. Met uitzondering van de aan verkoop van activa toe te rekenen goodwill vindt geen afschrijving op goodwill plaats.

De verwachte gebruiksduren van de belangrijkste immateriële vaste activa categorieën zijn als volgt:

	Termijnen
Verwachte gebruiksduren	
Software	5 jaar
Goodwill	n.v.t.

De specificatie van de afschrijvingskosten is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Afschrijving materiële vaste activa	280	257
Afschrijving immateriële vaste activa	31	27
Buitengebruikstellingen	33	17
Totaal	344	301

Bijzondere waardeverminderingen

Voor toelichting op de bijzondere waardeverminderingen wordt verwezen naar noot 13. Immateriële vaste activa.

6. KOSTEN UITBESTEED WERK, MATERIALEN EN ANDERE EXTERNE KOSTEN

Kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben. Direct aan eigen investeringsprojecten toegerekende kosten van uitbesteed werk en materialen worden in mindering gebracht op de betreffende kostensoorten.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Uitbesteed werk	64	55
Materialen	29	22
Overige externe kosten	60	63
Totaal	153	140

Accountantskosten

De in het boekjaar door PwC in rekening gebrachte honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening bedroegen in 2016 EUR 0,6 miljoen (2015: EUR 0,4 miljoen) en voor andere controleopdrachten EUR 0,1 miljoen (2015: EUR 0,1 miljoen).

7. OVERIGE BEDRIJFSKOSTEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Dotatie (vrijval) van voorzieningen	7	1
Overig	16	18
Totaal	23	19

De overige bedrijfskosten betreffen voornamelijk dotaties en/of vrijval van niet-personeelgerelateerde voorzieningen, zakelijke belastingen, degeneratiekosten en kosten voor compensatie en servicegaranties.

8. RESULTAAT DEELNEMINGEN EN JOINT VENTURES

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
ZEBRA Gasnetwerk B.V.	1	1
Ziut B.V.	0	0
Overige stichtingen en deelnemingen	0	0
Totaal	1	1

Voor een verdere toelichting op de resultaten en boekwaarden van de deelnemingen en joint ventures en de ontvangen dividenden wordt verwezen naar noot 14. Deelnemingen en joint ventures.

9. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

De rentebaten en -lasten worden op basis van tijdsevenredigheid toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben, onder toepassing van de effectieve rentemethode. Aan investeringsprojecten waarvan de geschatte looptijd langer dan 12 maanden is, wordt bouwrente toegerekend. Indien hedge accounting wordt toegepast, wordt het ineffektieve gedeelte van derivaten direct verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Rentebaten	2	4
Totaal financiële baten	2	4
Rentetoevoegingen voorzieningen	1	1
Overige rentelasten	74	96
Totaal financiële lasten	75	97
Totaal, per saldo lasten	-73	-93

De financiële lasten bestaan met name uit de rentevergoedingen in verband met de opgenomen leningen. Voor een nadere toelichting van deze leningen wordt verwezen naar noot 23. Rentedragende verplichtingen (langlopend) en noot 29. Rentedragende verplichtingen (kortlopend).

Het negatieve saldo van de financiële baten en lasten bedraagt in 2016 EUR 73 miljoen en is daarmee EUR 20 miljoen verbeterd ten opzichte van 2015.

De beëindiging van de overeenkomst met de Noordelijke aandeelhouders inzake de perpetuele lening heeft in 2015 geleid tot een incidentele last van EUR 14 miljoen. Daarnaast bedroeg de rentelast van de oorspronkelijke perpetuele lening in 2015 EUR 7 miljoen. In 2016 was deze rentelast als gevolg van de beëindiging nihil.

In april 2016 is de aandeelhouderslening tranche C vervroegd afgelost. Dit heeft geleid tot een afname van de rentelasten in 2016 van EUR 8 miljoen.

Daar staat tegenover dat de uitgifte van een vierde beursgenoteerde obligatielening onder het EMTN-programma in 2016 heeft geleid tot EUR 4 miljoen hogere rentelasten.

In oktober 2015 is een derde beursgenoteerde obligatielening onder het European Medium Term Notes (EMTN)-programma uitgegeven van nominaal EUR 500 miljoen. De rentelasten van deze lening bedroegen in 2015 EUR 2 miljoen. In 2016 bedroeg de rentelast EUR 8 miljoen, hetgeen tot een toename van de rentelasten heeft geleid van EUR 6 miljoen.

10. INCIDENTELE POSTEN

Onder de incidentele posten worden baten en lasten opgenomen die naar de mening van het management niet direct voortvloeien uit de reguliere bedrijfsuitoefening en/of die qua aard en omvang, omwille van een betere analyse van de resultaten apart dienen te worden beschouwd. Als ondergrens wordt hierbij een bedrag van EUR 5 miljoen gehanteerd.

Onder het resultaat voor belastingen zijn de volgende incidentele posten opgenomen:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Resultaat voor belastingen (inclusief incidentele posten)	271	302
Afboeking van 1e generatie slimme meters	11	-
Schattingswijziging personeelsvoorziening	9	-
Boeterente vervroegde aflossing aandeelhouderslening tranche C	8	-
Voorziening voor geschillen	7	-
Vervroegde afschrijving conventionele meters	-	6
Extra financiële lasten in verband met beëindiging perpetuele lening	-	14
Kosten acquisitie en ontvlechting	-	7
Verkoopresultaat Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V.	-11	-
Op activa aangehouden voor verkoop vindt geen afschrijving plaats	-	-10
Saldo incidentele posten	24	17
Resultaat voor belastingen (exclusief incidentele posten)	295	319

2016

Als gevolg van technologische ontwikkeling zijn 1e generatie slimme meters buiten gebruik gesteld omdat deze niet meer voldoen aan de gestelde regelgeving. Dit heeft geleid tot een incidentele last van EUR 11 miljoen in het lopend boekjaar.

De schattingswijziging van de pensioenleeftijd (van 65 jaar naar 67 jaar en 3 maanden) en het vertrekpercentage (van 1,5% naar 1,8%) die ten grondslag liggen aan de berekeningen van de personeelsgerelateerde voorzieningen, heeft geleid tot een incidentele last van EUR 9 miljoen.

In april 2016 is aandeelhouderslening tranche C van nominaal EUR 500 miljoen met contractuele einddatum 30 september 2016 vervroegd afgelost. De boeterente als gevolg van deze vervroegde aflossing bedroeg EUR 8 miljoen.

In 2016 heeft Enexis een voorziening van EUR 7 miljoen gevormd voor geschillen.

Als gevolg van de verkoop van Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V. op 1 januari 2016 is een verkoopresultaat gerealiseerd van EUR 11 miljoen.

2015

In 2015 heeft een schattingswijziging plaatsgevonden voor de totale gebruiksduur van de conventionele meters. Als gevolg van het grootschalig aanbieden en plaatsen van de slimme meter is er op basis van de huidige planning voor de periode 2015-2020 in 2015 EUR 6 miljoen additioneel afgeschreven op conventionele meters.

De extra financiële last is ontstaan door de vroegtijdige beëindiging van de overeenkomst inzake de perpetuele lening en de nieuwe verplichting door de met de leningverstrekkers van de perpetuele lening getekende vaststellingsovereenkomsten.

De kosten van acquisitie en ontvlechting hebben betrekking op de aankoop van Endinet Groep B.V. en de aan de verkoop van activa en passiva in Friesland en de Noordoostpolder toegerekende operationele personeelskosten en werkzaamheden door derden.

De gestaakte afschrijvingen op activa aangehouden voor verkoop hebben betrekking op de per 1 januari 2016 door verkoop overgedragen netwerkdelen van Enexis in Friesland en de Noordoostpolder.

Het effect van bovenstaande posten op het resultaat na belastingen is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Resultaat na belastingen (inclusief incidentele posten)	207	223
Saldo bijzondere posten	24	17
Belastingdruk over bijzondere posten	-5	-4
Resultaat na belastingen (exclusief incidentele posten)	226	236

11. WINSTBELASTING

De belasting over het resultaat over de verslagperiode omvat de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en uitgestelde winstbelastingen.

Belastingen worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening behalve voor zover zij betrekking hebben op posten die rechtstreeks zijn opgenomen in het eigen vermogen.

Enexis Holding N.V. is voor de winstbelasting (vennootschapsbelasting) hoofd van de fiscale eenheid en in die hoedanigheid hoofdelijk aansprakelijk voor de verplichtingen van de in de fiscale eenheid opgenomen onderdelen. De entiteiten Enexis B.V., Endinet Groep B.V., Fudura B.V. en Enexis Vastgoed B.V. maken deel uit van de fiscale eenheid. De nieuwe entiteiten Enexis Personeel B.V., Enpuls B.V. en Enpuls Projecten B.V. (zie noot 53. Deelnemingen en joint ventures) zijn in 2016 in de fiscale eenheid opgenomen maar zijn met ingang van 2017 operationeel.

De bedrijfsactiviteiten van Enexis Holding N.V. zijn onderworpen aan winstbelasting. Bij alle afzonderlijke onderdelen van de fiscale eenheid worden, op basis van de gerealiseerde commerciële resultaten en rekening houdende met de geldende vrijstellingen, de te betalen bedragen aan vennootschapsbelasting vastgesteld en vereffend. De aansluiting tussen het wettelijke winstbelastingtarief, uitgedrukt in een percentage van het resultaat voor belasting en de effectieve belastingdruk, is als volgt:

in procenten	2016	2015
Nominaal wettelijk winstbelastingtarief in Nederland	25,00	25,00
Uitgesloten voor winstbelasting en verrekeningen voorgaande jaren	-1,38	1,08
Effectieve belastingdruk huidig jaar ¹⁾	23,62	26,08

1. Totaal belastingen in procenten van Resultaten voor belastingen.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Resultaat voor belastingen	271	302
Saldo niet-belastbare resultaten en niet-afrekbare kosten	19	-2
Belastbaar resultaat	252	304
Belastingen over lopend boekjaar	63	76
Correctie voorgaand jaar	1	3
Totaal belastingen	64	79
Waarvan latent	3	22
Acuut gedeelte belastingen	61	57

Het saldo van niet-belastbare resultaten en niet-afrekbare kosten kan als volgt gespecificeerd worden:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Verkoopresultaat Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V.	11	-
Bijdrage niet-marktconformiteit EDON-lening	6	-
Vrijval voorziening beëindigingskosten CBL	3	-
Resultaat deelnemingen	1	1
Niet-afreikbaar deel belastbaar loon of aftrekbeperking gemengde kosten	-1	-1
Acquisitiekosten	-1	-2
Totaal	19	-2

12. MATERIËLE VASTE ACTIVA

De waardering van materiële vaste activa vindt plaats tegen verkrijgings- of (interne) vervaardigingsprijs, verminderd met de over deze waarde berekende afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen. Tot 2008 is de verkrijgingsprijs onder aftrek van de ontvangen bijdragen omdat deze tot dat jaar niet apart zijn gepasseerd. Investeringsubsidies worden in mindering gebracht op de aanschafwaarde van het betreffende actief en op basis van de gebruiksduur ten gunste van het resultaat gebracht.

Het verloop van de materiële vaste activa over 2016 is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	Bedrijfsgebouwen en -terreinen	Leidingen en installaties	Andere vaste bedrijfsmiddelen	Werken in uitvoering	Totaal 2016
Aanschafwaarde 1 januari 2016 ¹⁾	641	10.408	231	152	11.432
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2016	304	5.226	169	0	5.699
Boekwaarde 1 januari 2016	337	5.182	62	152	5.733
Herrubricering werken in uitvoering	8	108	-3	-113	0
Door acquisitie verworven	16	633	6	13	668
Investerings ^{1) 2)}	23	402	21	124	570
Afschrijvingen	-13	-253	-14	0	-280
Buitengebruikstellingen	0	-32	0	0	-32
Boekwaarde 31 december 2016	371	6.040	72	176	6.659
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2016	322	5.564	174	0	6.060
Aanschafwaarde 31 december 2016 ¹⁾	693	11.604	246	176	12.719

- Met ingang van 2016 worden de slimme meters in voorraad van voorraden naar andere vaste bedrijfsmiddelen gereclassificeerd. Voor 2016 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 16 miljoen in de aanschafwaarde op 1 januari 2016 plaatsgevonden en EUR 9 miljoen in de investeringen, zijnde de voorraadtoename van de slimme meters in 2016. Op slimme meters in voorraad wordt niet afgeschreven.
- In 2016 is EUR 0,8 miljoen (2015: EUR 1,1 miljoen) aan bouwrente geactiveerd en ten gunste van de financiële baten en lasten in de winst-en-verliesrekening gebracht. Hierbij is gerekend met een rentetarief van 3,15% (2015: 4,35%).

Het vergelijkende overzicht over 2015 is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	Bedrijfsgebouwen en -terreinen	Leidingen en installaties	Andere vaste bedrijfsmiddelen	Werken in uitvoering	Totaal 2015
Aanschafwaarde 1 januari 2015 ¹⁾	658	10.646	218	146	11.668
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2015	312	5.304	164	0	5.780
Boekwaarde 1 januari 2015	346	5.342	54	146	5.888
Herrubricering werken in uitvoering	10	115	-1	-124	0
Door acquisitie verworven	0	4	0	0	4
Investerings ¹⁾	9	317	22	135	483
Afschrijvingen	-12	-233	-12	0	-257
Buitengebruikstellingen	0	-16	0	0	-16
Aangehouden voor verkoop	-16	-347	-1	-5	-369
Boekwaarde 31 december 2015	337	5.182	62	152	5.733
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2015	304	5.226	169	0	5.699
Aanschafwaarde 31 december 2015 ¹⁾	641	10.408	231	152	11.432

- Met ingang van 2016 worden de slimme meters in voorraad van voorraden naar andere vaste bedrijfsmiddelen gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 4 miljoen in de aanschafwaarde op 1 januari 2015 plaatsgevonden en EUR 12 miljoen in de investeringen, zijnde de voorraadtoename van de slimme meters in 2015. Op slimme meters in voorraad wordt niet afgeschreven.

De buitengebruikstellingen hebben betrekking op buiten bedrijf gestelde kabels, leidingen en elektriciteits- en gasmeters.

Onder de andere vaste bedrijfsmiddelen zijn de bedrijfswagens in financiële lease opgenomen tegen de contante waarde van de minimale toekomstige leasebetalingen. Per ultimo 2016 bedraagt de boekwaarde EUR 2,5 miljoen.

Bijzondere waardeverminderingen

Voor de toetsing op bijzondere waardeverminderingen wordt verwezen naar noot 13. Immateriële vaste activa.

13. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

De immateriële vaste activa bestaan uit goodwill, applicatiesoftware en geactiveerde verhuurcontracten.

De immateriële vaste activa, voor zover niet betrekking hebbende op goodwill, worden gewaardeerd tegen kostprijs, verminderd met de over deze waarde berekende afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen.

Het verloop van de immateriële vaste activa over 2016 is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	Goodwill	Software	Verhuur- contracten	In uitvoering	Totaal 2016
Aanschafwaarde 1 januari 2016	15	317	0	16	348
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2016	0	241	0	0	241
Boekwaarde 1 januari 2016	15	76	0	16	107
Herrubricering	0	10	0	-10	0
Investeringen	0	9	0	11	20
Acquisitie	97	0	7	0	104
Afschrijvingen	0	-29	0	0	-29
Buitengebruikstellingen	0	-1	0	0	-1
Boekwaarde 31 december 2016	112	65	7	17	201
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2016	0	288	0	0	288
Aanschafwaarde 31 december 2016	112	353	7	17	489

De als software aangemerkte activa betreffen voornamelijk het netregistratiesysteem, diverse besturingssystemen, aansluitregisters, klanteninformatiesystemen, werkordermanagementsystemen en overige ondersteunende systemen.

De goodwill heeft betrekking op de acquisities van Intergas Energie B.V. in 2011 en van Endinet groep B.V. in 2016 en betreft het verschil tussen de kostprijs van de overname en de reële waarde van de netto-activa op het moment van overname.

Gedurende het verslagjaar is beoordeeld of er aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering van Elektriciteit, Gas en Overige activa, waarbij de directe opbrengst-waarde als uitgangspunt is genomen. Los daarvan wordt jaarlijks in december de jaarlijkse impairment test uitgevoerd bij de kasstroomgenererende eenheden waarin goodwill is opgenomen. De goodwill die is voortgekomen uit de acquisitie van voormalig Intergas Energie B.V. bedraagt EUR 15 miljoen en is toegerekend aan de kasstroomgenererende eenheid van de Gas gerelateerde activiteiten. De goodwill, voortgekomen uit de acquisitie van Endinet Groep B.V. op 1 januari 2016, is voor EUR 19 miljoen toe te wijzen aan de Overige activiteiten, voor EUR 19 miljoen aan de Elektriciteit activiteiten en voor EUR 59 miljoen aan de Gas activiteiten. De goodwill, die is toegewezen aan de Elektriciteit en Gas activiteiten op basis van de reële waardeverhoudingen van de activa op 1 januari 2016, is hierbij toegerekend aan de kasstroomgenererende eenheden van de Elektriciteit en Gas activiteiten.

Voor alle individuele activa vindt een dergelijke berekening alleen plaats indien gebeurtenissen of veranderingen in omstandigheden hiertoe aanleiding geven (triggering event analyse).

Op basis van de uitkomsten van deze berekening wordt vastgesteld of er sprake is van een bijzondere waardevermindering. Jaarlijks en bij tussentijdse publicatie wordt geëvalueerd of dergelijke gebeurtenissen of veranderingen aan de orde zijn.

De directe opbrengstwaarden van de Elektriciteit, Gas en Overige activa worden bepaald op basis van de meest recente Lange Termijn Financiële Doorrekening. Deze doorrekening beslaat een periode van vijf jaar. De belangrijkste uitgangspunten die in deze doorrekening zijn opgenomen zijn een inschatting van onder meer de disconteringsvoet op basis van de door de ACM gehanteerde WACC-percentages, de gereguleerde tarieven en de ontwikkeling van het aantal aansluitingen en diensten alsmede van de operationele en andere kosten.

De gekozen uitgangspunten betreffen inschattingen en zijn in belangrijke mate gebaseerd op de meest actuele informatie met betrekking tot tariefregulering (methodebesluit 2017-2021), het investeringsprogramma (strategisch asset management plan) en het uitrolprogramma slimme meters.

De omzet zal ingevolge het methodebesluit 2017-2021 afnemen als gevolg van de daarin vastgestelde x-factoren, hetgeen een korting is ter bevordering van een doelmatige bedrijfsvoering. Daar staat een toename van de omzet tegenover als gevolg van inflatiecorrectie en een combinatie van de groei van het aantal aansluitingen en de verwachte capaciteitsvraag van klanten. De omzetgroei als gevolg van deze effecten zal over het geheel van de periode 2017-2021 naar verwachting een lichte cumulatieve stijging vertonen tussen 0% en 0,5%. Nacalculatie van ACM maakt geen onderdeel uit van deze verwachting. Het operationele kostenniveau zal naar verwachting constant zijn, doordat Enexis veel aandacht heeft voor een efficiënte bedrijfsvoering, waarbij programma's worden geïnitieerd die gericht zijn op het voorkomen van een toename van de kosten als gevolg van inflatie.

In de regulering is verder bepaald dat de efficiënte (gemiddelde) kosten worden vergoed in de door ACM vast te stellen tarieven. Ingeschat wordt dat Enexis gemiddeld zal presteren ten opzichte van de andere netbeheerders op het gebied van investeringen, aangezien de netten van alle netbeheerders in de sector vergelijkbaar zijn.

Ter bepaling van de eindwaarde, wordt gerekend met een groeivoet voor gereguleerde activiteiten van 0% omdat wordt verondersteld dat de gehele sector op dat moment even efficiënt opereert. De eindwaarde wordt daarom gelijk verondersteld aan de efficiënte boekwaarde (Gereguleerde Activa Waarde) van dat moment. Voor niet-gereguleerde activiteiten geldt een groeivoet van 2% op basis van de vrije kasstromen.

De vastgestelde directe opbrengstwaarden van de Elektriciteit, Gas en Overige activa waren ruim hoger dan de boekwaarden van de corresponderende activa, al dan niet vermeerderd met de daaraan gealloceerde goodwill. Er is derhalve geen noodzaak tot bijzondere waardeverminderingen van goodwill.

Onderdeel van de Nationale Energieagenda van het ministerie van Economische Zaken is de visie dat Nederland toe moet naar een CO₂-arme energievoorziening in 2050. Een potentieel risico dat hiermee gepaard zou kunnen gaan, is dat de periode dat er nog behoefte is aan gasnetten korter wordt dan de huidige vastgestelde afschrijvingstermijnen. Dat zou kunnen leiden tot de noodzaak om de afschrijvingstermijnen van de bestaande gasnetten in te korten of tot afwaardering van de bestaande gasnetten over te gaan. Wij zien hiertoe echter

vooralsnog geen reden. Een deel van deze netten zal in de toekomst namelijk worden ingezet voor levering van groen gas in plaats van aardgas. Daarnaast is Enexis uiterst terughoudend met het nieuw aanleggen en vervangen van gasnetten wanneer alternatieve warmtevoorzieningen zoals warmtenetten of all-electric oplossingen in beeld zijn.

De toetsing op bijzondere waardeverminderingen is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

	Uitgangspunten gereuleerde activa	Uitgangspunten niet-gereuleerde activa
Variabelen		
Kasstroomgenererende eenheden	Elektriciteit en gas	Eén kasstroomgenererende eenheid
Bron bedrijfsresultaten toekomstige jaren	Lange Termijn Financiële Doorrekening	Lange Termijn Financiële Doorrekening
Kosten vreemd vermogen	2,29%	3,55%
Kosten eigen vermogen	4,99%	7,52%
Disconteringsvoet na belastingen	3,35%	7,52%

Het vergelijkende overzicht over 2015 is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	Goodwill	Software	In uitvoering	Totaal 2015
Aanschafwaarde 1 januari 2015	17	287	18	322
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2015	0	215	0	215
Boekwaarde 1 januari 2015	17	72	18	107
Herrubricering	0	12	-12	0
Investerings	0	19	10	29
Afschrijvingen	0	-27	0	-27
Aangehouden voor verkoop	-2	0	0	-2
Boekwaarde 31 december 2015	15	76	16	107
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2015	0	241	0	241
Aanschafwaarde 31 december 2015	15	317	16	348

14. DEELNEMINGEN EN JOINT VENTURES

Deelnemingen

De waardering van economische belangen die niet in de consolidatie worden betrokken maar waarin Enexis wél invloed van betekenis heeft, vindt plaats op basis van de equity-methode gebaseerd op de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van Enexis Holding N.V. Volgens deze methode wordt het economisch belang aanvankelijk op kostprijs gewaardeerd, waarbij de boekwaarde na eerste opname wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel van Enexis Holding N.V. in het resultaat. Ontvangen dividenden worden op de boekwaarde in mindering gebracht.

Bij een negatieve vermogenswaarde worden verliezen op deelnemingen verwerkt tot het bedrag van de netto-investering in de deelneming. In deze netto-investering zijn ook leningen begrepen die aan deelnemingen zijn verstrekt, voor zover deze feitelijk deel uitmaken van de netto-investering. Voor het aandeel in verdere verliezen wordt uitsluitend een voorziening opgenomen indien en voor zover op grond van juridische verplichtingen wordt ingestaan voor de schulden van de deelneming of indien het stellige voornemen bestaat de deelneming (voor het aandeel) tot betaling van de schulden in staat te stellen.

Bij mogelijke impairment van deelnemingen wordt verwezen naar de verwerkingswijze zoals opgenomen in de paragraaf 'Bijzondere waardeverminderingen' in de 'Grondslagen voor de financiële verslaglegging'.

Joint arrangements

De financiële gegevens van entiteiten die als joint arrangement kwalificeren worden onderscheiden in joint ventures en joint operations, afhankelijk van de wettelijke en contractuele rechten en plichten die iedere investeerder heeft bedongen. De bestaande contractuele overeenkomsten kwalificeren alle als joint ventures. Joint ventures zijn entiteiten waarin Enexis, tezamen met één of meer andere investeerders, gezamenlijke zeggenschap heeft. Deze worden gewaardeerd op basis van de equity-methode.

De deelnemingen en joint ventures zijn als volgt samengesteld:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Deelnemingen:		
-Energie Data Services Nederland B.V.	0	0
-Ziut B.V.	0	0
-Overige deelnemingen en stichtingen	0	0
Joint ventures:		
-Zebra Gasnetwerk B.V.	13	13
Saldo per 31 december	13	13

In 2012 is het belang van Enexis in Ziut B.V. door impairment afgenomen met EUR 12 miljoen naar nihil. De financiële resultaten en de financiële positie van ZIUT B.V. zijn beoordeeld. Enexis ziet nog geen aanleiding de eerder plaatsgevonden impairment terug te nemen.

ZEBRA Gasnetwerk B.V., waarin Enexis voor 67% participeert, is niet in de consolidatie betrokken omdat voor de besluitvorming een meerderheid van 75% wordt vereist.

Het verloop van de deelnemingen en joint ventures is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Stand per 1 januari	13	13
Door aankoop verkregen	0	0
Resultaten over het jaar	1	1
Ontvangen dividenden	-1	-1
Saldo per 31 december	13	13

De ontvangen dividenden betreffen de van ZEBRA Gasnetwerk B.V. ontvangen dividenuitkering over het voorgaande boekjaar.

Hierna is van het totaal van de deelnemingen en joint ventures de relevante informatie betreffende het belang van Enexis Holding N.V. weergegeven.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Vaste activa	22	24
Vlottende activa	28	29
Langlopende verplichtingen	-19	-22
Kortlopende verplichtingen	-18	-18
Boekwaarde 31 december	13	13
Netto-omzet	64	34
Kosten (inclusief financiële baten en lasten)	-62	-31
Resultaat voor belastingen	2	3
Belastingen	-1	-2
Resultaat na belastingen	1	1

Een overzicht van alle deelnemingen en joint ventures (groepsmaatschappijen, joint ventures en overige deelnemingen) is opgenomen in noot 53. Deelnemingen en joint ventures. Geen van de deelnemingen en joint ventures is ter beurse genoteerd.

15. OVERIGE FINANCIËLE VASTE ACTIVA

De overige financiële vaste activa zijn als volgt samengesteld:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Leningen en vorderingen	11	9
Totaal	11	9

Het verloop van de financiële vaste activa over 2016 is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	Aan personeel verstrekte leningen	Overige leningen	Totaal 2016
Stand per 1 januari 2016	2	9	11
Nieuwe leningen	1	4	5
Aflossingen	1	2	3
Stand per 31 december 2016	2	11	13
Af: kortlopend deel	0	2	2
Totaal langlopend deel	2	9	11

De overige financiële vaste activa betreffen verstrekte leningen aan EDSN B.V., Ziut B.V., Mijn Aansluitingen.nl en aan personeel verstrekte leningen in het kader van financieringsregelingen. De gemiddelde gewogen effectieve rentevoet bedraagt ca. 2,8% (2015: 3,5%).

De rentevoet die in rekening wordt gebracht voor de onder overige financiële vaste activa opgenomen leningen is hoger dan de markrentte ultimo 2016. Vanwege de beperkte omvang heeft de afwijking van de rente geen materieel effect op de reële waarde.

De overeengekomen rente op de vermelde leningen aan EDSN B.V., Ziut B.V. en Mijn Aansluitingen.nl is ten tijde van afsluiten volgens het arm's length-principe bepaald.

16. VOORRADEN

De voorraden worden gewaardeerd tegen de kostprijs of lagere verwachte opbrengstwaarde (in het kader van de normale bedrijfsvoering de geschatte verkoopprijs minus verkoopkosten). De kostprijs is berekend op basis van het systeem van gewogen gemiddelde kostprijzen.

De kostprijs omvat de uitgaven en direct toerekenbare kosten bij verwerving van de voorraden en het naar de bestaande locatie en in bestaande toestand brengen daarvan.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Materialen	24	16
Voorziening incurantheid	-3	-2
Totaal ¹⁾	21	14

1. Met ingang van 2016 worden de slimme meters in voorraad van voorraden naar materiële vaste activa gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 16 miljoen plaatsgevonden.

De materialen hebben betrekking op artikelen die in voorraad worden aangehouden voor de investerings-, onderhouds-, storings- en werken voor derden activiteiten.

De toename van de voorraad materialen is het gevolg van een grote retourstroom van materialen van afgesloten projecten eind 2016, de geacquireerde voorraad materialen van Endinet Groep B.V. op 1 januari 2016 en de inkoop van materialen in december 2016 die bestemd zijn voor grote projecten in Limburg die begin 2017 zijn aangevangen.

De bijzondere waardevermindering van de voorraden is in 2016 nagenoeg nihil (2015: idem).

17. VORDERINGEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Handelsdebiteuren	72	60
Nog te ontvangen bedragen	109	115
Voorziening voor dubieuze vorderingen	-17	-17
Totaal	164	158

De nog te ontvangen bedragen betreffen met name de maandelijkse bijraming van transportvergoedingen aan grootverbruikers en kleinverbruikers.

De ouderdom van de handelsdebiteuren zonder aftrek van de voorziening dubieuze debiteuren is per 31 december 2016 (vergelijking met cijfers 2015) als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016			2015
	Netto	Voorziening	Bruto	Bruto
Nog niet vervallen	25	0	25	25
0-30 dagen vervallen	17	0	17	10
31-60 dagen vervallen	3	0	3	2
61-90 dagen vervallen	1	0	1	1
91-365 dagen vervallen	3	-3	6	6
> 365 dagen vervallen	6	-14	20	16
Totaal	55	-17	72	60

De inbaarheid van de handelsdebiteuren is afhankelijk van het klantprofiel individueel dan wel collectief, beoordeeld op basis van een risico-inschatting door het management.

Het verloop van de voorziening dubieuze vorderingen is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Saldo 1 januari	-17	-21
Dotatie ten laste van het resultaat	-2	-4
Vrijval	-2	-
Benutting	5	9
Terugname van eerdere afboekingen	-1	-1
Saldo 31 december	-17	-17

18. WINSTBELASTING

De belasting over het resultaat over de verslagperiode omvat de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en uitgestelde winstbelastingen.

Belastingen worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening behalve voor zover zij betrekking hebben op posten die rechtstreeks zijn opgenomen in het eigen vermogen.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Vooruitbetaalde winstbelasting	15	16
Totaal	15	16

19. OVERIGE FINANCIËLE ACTIVA (KORTLOPEND)

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Verstrekte leningen met looptijd < 1 jaar	2	2
Kortlopende deposito's	50	120
Saldo 31 december	52	122

Overtollige liquiditeiten zijn in 2016 conform de randvoorwaarden zoals nader omschreven in het Treasury Statuut, op deposito geplaatst, op zakelijke (spaar)rekeningen aangehouden, dan wel belegd in Money Market Funds. Alle deposito's zijn op afloopdatum beschikbaar.

De looptijden en vaste rentepercentages van de uitgezette deposito's kunnen als volgt worden samengevat:

	% (gemiddeld gewogen)	Bedrag (EUR mln)
Looptijden uitgezette deposito's (ultimo 2016)		
0-3 maanden	0,02	50
	0,02	50

20. LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen reële waarde, normaliter gelijk aan de nominale waarde. Onder de liquide middelen worden louter de direct opeisbare liquide middelen opgenomen. Niet direct opeisbare liquide middelen worden, afhankelijk van de geldende looptijden en condities, opgenomen onder de overige financiële activa (kortlopend).

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Bank- en kassaldi	148	81
Geldmiddelen in depot bij notaris	-	356
Geldmarktfondsen	-	100
Totaal	148	537

Voor een uitsplitsing van de kasstromen wordt verwezen naar het kasstroomoverzicht en de toelichting hierop zoals opgenomen in noot 31. Toelichting op kasstroomoverzicht.

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de saldi van de bij Rabobank, ING en RBS ondergebrachte cashpools. Hierbij zijn de tegoeden van Enexis Holding N.V., Fudura B.V., Enexis Vastgoed B.V., Enexis Personeel B.V., Enpuls B.V. en Endinet Groep B.V. in de cashpool bij de Rabobank verpand ten behoeve van het krediet van Enexis B.V. en ten behoeve van schulden jegens elkaar.

De cashpools kunnen op grond van contractuele afspraken met banken niet gesaldeerd worden en positieve en negatieve banksaldi van vennootschappen van de Groep kunnen niet met elkaar verrekend worden. Het gevolg hiervan is dat EUR 114 miljoen (2015: EUR 1 miljoen) aan negatieve banksaldi als kortlopende verplichtingen (schulden aan kredietinstellingen) is gepresenteerd.

21. ACTIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Materiële vaste activa	-	368
Immateriële vaste activa	-	2
Totaal	0	370

De activa aangehouden voor verkoop hadden ultimo 2015 nagenoeg geheel betrekking op activa van Enexis in Friesland en de Noordoostpolder die met de ruiltransactie van Endinet Groep B.V. per 1 januari 2016 zijn overgedragen aan Alliander N.V.

Naast voorgenoemde transactie had deze post voor een bescheiden bedrag betrekking op de door Fudura voorgenomen verkoop van de Intermediate HS-activiteiten. Eind 2015 was het aannemelijk te veronderstellen dat de activiteiten binnen een jaar verkocht zouden worden, waardoor de aan de HS-activiteiten gelieerde activa met een waarde van EUR 0,4 miljoen als activa aangehouden voor verkoop waren gekwalificeerd en er vanaf dat moment niet meer werd afgeschreven op deze activa. Deze voorgenomen verkoop is uiteindelijk niet doorgegaan, waardoor deze activa in 2016 weer onder de materiële vaste activa geclassificeerd worden en er weer wordt afgeschreven op deze activa.

22. EIGEN VERMOGEN

Het maatschappelijke kapitaal van de vennootschap bedraagt driehonderd miljoen euro (EUR 300.000.000) en is verdeeld in driehonderd miljoen (300.000.000) gewone aandelen van een euro (EUR 1,00). Hiervan zijn 149.682.196 aandelen met een totale nominale waarde van EUR 149.682.196 geplaatst en volgestort. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 7 december 2015 is goedkeuring verleend voor de inkoop en vervreemding van eigen aandelen en de uitgifte van nieuwe aandelen, tot een maximum van EUR 82 miljoen. De aandelen kunnen worden ingekocht of uitgegeven en als aflossing worden geleverd voor de beëindiging van de perpetuele lening van nominaal EUR 82 miljoen.

De agioreserve betreft fiscaal erkend agio.

De kasstroomhedgereserve betreft de tegenwaarde van de in 2012 afgewikkelde renteswaps die Enexis in de fase voorafgaand aan de uitgifte van de notes (EUR 300 miljoen in januari 2012) had afgesloten met als doel de risico's uit hoofde van de verwachte toekomstige interestbetalingen af te dekken. Bij de uitgifte van de obligatielening van EUR 300 miljoen onder het EMTN-programma in 2012 zijn de renteswaps afgerekend en wordt het tot dat moment in de kasstroomhedgereserve opgenomen verlies over de resterende duur van de leningen ten laste van het resultaat gebracht. De mutatie van de hedgereserve bedraagt EUR 1 miljoen positief (2015: EUR 1 miljoen positief).

Het via de winst-en-verliesrekening gevormde resultaat van het boekjaar 2016 voor belastingen betreft louter gerealiseerde resultaten. Na aftrek van belastingen bedraagt het in 2016 gerealiseerde resultaat EUR 207 miljoen (2015: EUR 223 miljoen). Met aandeelhouders is overeengekomen dat maximaal 50% van dit nettoresultaat als dividend zal worden uitgekeerd. De voorgestelde dividenduitkering bedraagt EUR 103 miljoen; dientengevolge bedraagt de reservering ten gunste van de algemene reserve EUR 104 miljoen. Met dit voorstel voor winstbestemming is bij het vaststellen van de hoogte van het eigen vermogen geen rekening gehouden. Einde 2016 bedroeg het eigen vermogen EUR 3.704 miljoen (2015: EUR 3.607 miljoen). Ultimo 2016 bedroeg het totaal eigen vermogen per aandeel EUR 24,75 (2015: EUR 24,10).

Voor verdere toelichting wordt verwezen naar het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen.

23. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (LANGLOPEND)

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Beursgenoteerde obligatieleningen	1.783	1.289
Aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D)	350	350
Langlopend deel overeenkomsten perpetuele lening	5	16
Onderhandse lening	3	4
Leaseverplichtingen	1	2
Totaal	2.142	1.661

Onder de langlopende rentedragende verplichtingen worden leningen opgenomen die nog langer dan een jaar aan Enexis ter beschikking staan. De bedragen voor aflossing die binnen een jaar vervallen, worden opgenomen onder de rentedragende verplichtingen (kortlopend).

Voor een nadere toelichting omtrent de rentedragende verplichtingen (langlopend) wordt verwezen naar noot 32. Financieringsbeleid en risico's financiële instrumenten.

In april 2016 is een vierde beursgenoteerde obligatielening uitgegeven onder het EMTN-programma ter grootte van EUR 493 miljoen (EUR 500 miljoen nominaal na aftrek van EUR 7 miljoen aan emissiekosten die gedurende de looptijd van de lening geamortiseerd worden). De opgenomen gelden zijn aangewend voor de vervroegde aflossing van de aandeelhouderslening tranche C in april 2016 van nominaal EUR 500 miljoen.

De beursgenoteerde obligatieleningen bedragen tezamen EUR 1.800 miljoen nominaal; onder aftrek van de aan deze leningen te amortiseren kosten, resteert een waarde van EUR 1.783 miljoen.

Eind 2016 is de perpetuele lening tegen nominale waarde (EUR 82 miljoen) afgelost; deels via, door Enexis Holding N.V. gefinancierde, aandelentransacties tussen verkopende en kopende aandeelhouders en deels via aflossing in contanten. De aandelentransacties, alsmede de financiering ervan en de aflossing van het deel van de perpetuele lening in aandelen, is vastgelegd in eerder getekende vaststellingsovereenkomsten en in verschillende, eind 2016 getekende koopovereenkomsten tussen betrokken partijen. De aflossing van het deel van de perpetuele lening in contanten vloeit voort uit eerder getekende vaststellingsovereenkomsten.

Naast de aflossing van de nominale waarde van de perpetuele lening is eind 2016 de rentesuppletie van EUR 3 miljoen voldaan aan de leningverstrekkers van de perpetuele lening die hebben gekozen voor aflossing in contanten. Deze rentesuppletie is een compensatie voor de gederfde rente van 9% onder de oude leningsvoorwaarden.

Met de aandelentransacties tussen verkopende en kopende aandeelhouders is een deel van de aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D) overgedragen van EUR 6 miljoen.

Daarnaast is eind 2016 de laatste rentebetaling onder de oude leningsvoorwaarden voldaan (EUR 7 miljoen).

Van de verplichting die ultimo 2015 is ontstaan door de met de leningverstrekkers van de perpetuele lening getekende vaststellingsovereenkomst van EUR 108 miljoen is in 2016 EUR 98 miljoen afgewikkeld. Ultimo 2016 resteert een verplichting van EUR 10 miljoen, waarvan EUR 5 miljoen als langlopende verplichting is opgenomen en EUR 5 miljoen als kortlopende verplichting en bestaat uit de rentesuppletie voor leningverstrekkers die hebben gekozen voor aflossing in aandelen.

De looptijd van de leaseverplichtingen (inclusief kortlopend deel) is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016			2015		
	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
Nominale leaseverplichtingen	2	1	0	2	2	0
Contante waarde leaseverplichtingen	2	1	0	2	2	0

De leaseverplichtingen dalen door afname van het aantal voertuigen in financial lease. Nieuw afgesloten contracten betreffen operationele leasecontracten waarvan de toekomstige verplichtingen niet op de balans worden opgenomen.

24. VOORZIENINGEN

Voorzieningen worden opgenomen voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen van een onzekere omvang of met een onzeker tijdstip als gevolg van gebeurtenissen in het verleden. Indien het effect daarvan materieel is, worden de voorzieningen bepaald door de verwachte toekomstige kasstromen contant te maken met behulp van een actuele disconteringsvoet, waarbij rekening is gehouden met de specifieke risico's die inherent zijn aan de verplichting. De berekening van de contante waarde vindt voor de personeelsgerelateerde voorzieningen plaats volgens de 'project unit credit'-methode. Actuariële resultaten worden hierbij direct in het resultaat verwerkt.

De verwachte uitgaven binnen een jaar na balansdatum worden als afzonderlijke post opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

De voorzieningen zijn ultimo 2016 als volgt te specificeren:

bedragen in miljoenen euro's	Diensttijdgebonden uitkeringen	Werktijdverkorting en doelgebonden verlof	Voorziening overige personeelsgerelateerde kosten	Overige voorzieningen	Totaal voorzieningen 2016
Aanspraken begin boekjaar	32	33	5	3	73
Door acquisitie verworven	2	2	0	0	4
Rente	1	1	0	0	2
Toegekende aanspraken boekjaar	5	10	4	7	26
Passiva aangehouden voor verkoop	0	0	0	0	0
Vrijval	-1	-2	-2	-3	-8
Uitkeringen	-3	0	-2	0	-5
Totaal	36	44	5	7	92
Af: kortlopend deel	2	4	2	0	8
Totaal langlopend deel	34	40	3	7	84

Het kortlopend deel van de voorzieningen van EUR 8 miljoen (2015: EUR 11 miljoen) is afzonderlijk opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

Het vergelijkend overzicht voor 2015:

bedragen in miljoenen euro's	Diensttijdgebonden uitkeringen	Werktijdverkorting en doelgebonden verlof	Voorziening overige personeelsgerelateerde kosten	Overige voorzieningen	Totaal voorzieningen 2015
Aanspraken begin boekjaar	34	35	4	5	78
Rente	1	1	0	0	2
Toegekende aanspraken boekjaar	4	2	4	0	10
Passiva aangehouden voor verkoop	-1	-1	0	0	-2
Vrijval	-3	-4	0	-2	-9
Uitkeringen	-3	0	-3	0	-6
Totaal	32	33	5	3	73
Af: kortlopend deel	3	4	2	2	11
Totaal langlopend deel	29	29	3	1	62

Schattingen personeelsgerelateerde voorzieningen

De belangrijkste veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de berekeningen van de personeelsgerelateerde voorzieningen zijn als volgt:

	2016	2015
Disconteringspercentages	-0,26%-1,94%	0,03%-2,4%
Geschatte toekomstige jaarlijkse salarisstijgingen cao	1,2%	1,2%
Bedrijfsspecifieke jaarlijkse periodieke indexering	1,0%	1,0%
Inschatting toekomstige jaarlijkse vertrekans	1,8%	1,5%
Vakantietoeslag en opslag sociale lasten	15,2%	14,7%

In 2016 is de inschatting van de pensioenleeftijd gewijzigd van 65 jaar naar 67 jaar en 3 maanden en het vertrekpercentage van 1,5% naar 1,8%. Dit heeft geleid tot een dotatie van EUR 9 miljoen in het lopend boekjaar.

Diensttijdgebonden uitkeringen

Enexis kent als gevolg van cao-bepalingen diensttijdgebonden uitkeringen toe aan personeelsleden. Vanaf het moment van indiensttreding wordt voor deze diensttijdgebonden uitkeringen een voorziening gevormd op basis van het aantal verstreken dienstjaren, verwachte prijs- en salarisstijgingen, de kans op sterfte, invaliditeit en ontslag.

Werktijdverkorting en doelgebonden verlof

De voorziening heeft betrekking op verplichtingen inzake de overgangsregeling werktijdverkorting voor oudere werknemers en verplichtingen voortvloeiende uit de doelgebonden verlofregeling.

Voorziening overige personeelsgerelateerde kosten

De voorziening heeft betrekking op verschillende personeelsgerelateerde kosten, waaronder kosten voor uitkeringen na uitdiensttreding en ontslag, ziektekosten voor oud-medewerkers, retentie en reorganisatie.

De reorganisatievoorzieningen zijn op individueel niveau berekend op basis van het brutosalaris, de duur van het dienstverband, de verwachting van de duur van het boventallig zijn en een opslag voor werkgeverslasten van 35%. Voor een deel van de voorzieningen is een inschatting gemaakt van het toekomstige verloop van de boventallige medewerkers.

Overige voorzieningen

De post overige voorzieningen bestaat ultimo 2016 uit een voorziening voor inzake geschillen.

25. VOORUITONTVANGEN BIJDRAGEN IN AANLEG VAN NETTEN EN AANSLUITINGEN

De van derden vooruitontvangen bijdragen voor investeringen in aanleg van netten en aansluitingen worden bij ontvangst als langlopende verplichting gepassiveerd. De amortisatie vindt plaats volgens de lineaire methode, waarbij rekening wordt gehouden met de verwachte gebruiksduur van het actief.

De vooruitontvangen bijdragen bij investeringen in aanleg van netten en aansluitingen zijn als volgt te specificeren:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Stand per 1 januari	629	602
Ontvangen in het jaar	68	67
Voor verkoop aangehouden	0	-25
Geamortiseerd	-16	-15
Totaal	681	629
Af: kortlopend deel in volgend boekjaar te amortiseren	17	15
Totaal langlopend deel	664	614

26. LATENTE BELASTINGEN

De aanwezige latenties hebben betrekking op verschillen tussen de commerciële en fiscale waardering van materiële vaste activa en personeelsgerelateerde voorzieningen. Daarnaast hebben de latente belastingen betrekking op niet-gerealiseerde resultaten van derivatentransacties die via het overige totaalresultaat als hedgereserve zijn gevormd en de verplichting uit hoofde van de overeenkomsten voor de aflossing van de perpetuele lening. De waardering van de belastinglatenties vindt plaats tegen nominale waarde tegen het ultimo jaar geldende tarief voor de vennootschapsbelasting.

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor verrekenbare fiscale verliezen en voor verrekenbare tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds, met dien verstande dat latente belastingvorderingen alleen worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winst zal zijn waarmee de tijdelijke verschillen kunnen worden verrekend en verliezen kunnen worden gecompenseerd. De berekening van de latente belastingvorderingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in komende jaren geldende tarieven, voor zover deze al bij wet zijn vastgesteld. Latente belastingvorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde.

Saldering van uitgestelde belastingvorderingen en uitgestelde belastingschulden vindt uitsluitend plaats indien er sprake is van een formeel recht tot saldering, verband houdend met winstbelastingen die door dezelfde belastingautoriteit worden geheven, en de onderneming het voornemen heeft tot gelijktijdige verrekening van latente belastingen. Latente belastingen worden opgenomen tegen de nominale waarde.

De aanwezige latenties hebben voornamelijk betrekking op verschillen tussen de commerciële en fiscale waardering van materiële vaste activa.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Actieve latente belastingen inzake voorzieningen	-10	-9
Actieve latente belastingen derivaten	-2	-1
Actieve latente belastingen vaststellingsovereenkomsten aflossing perpetuele lening	-2	-3
Passieve latente belastingen materiële vaste activa	297	208
Totaal	283	195

Met name door de fiscale stimuleringsregeling (willekeurige afschrijvingsregeling 2009, 2010, 2011 en in de tweede helft van 2013) zijn de passieve latenties met betrekking tot de materiële vaste activa ontstaan. De toename in 2016 wordt voor EUR 85 miljoen veroorzaakt door de aankoop van Endinet Groep B.V. per 1 januari 2016.

27. OVERIGE LANGLOPENDE VERPLICHTINGEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Vergoedingen aan personeel ¹⁾	3	3
Totaal	3	3

1. Met ingang van 2016 wordt het langlopend gedeelte van de verlofreserveringen van kortlopende naar langlopende verplichtingen gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 3 miljoen plaatsgevonden.

28. HANDELSSCHULDEN EN OVERIGE TE BETALEN POSTEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Leveranciers	69	87
Belastingen en premies sociale verzekeringen	67	64
Vergoedingen aan personeel ¹⁾	33	37
Overig	76	69
Totaal	245	257

1. Met ingang van 2016 wordt het langlopend gedeelte van de verlofreserveringen van kortlopende naar langlopende verplichtingen gereclassificeerd. Voor 2015 heeft hiervoor een aanpassing van EUR 3 miljoen plaatsgevonden.

29. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (KORTLOPEND)

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Onderhandse lening	1	1
In volgend jaar af te lossen aandeelhouderslening (tranche C)	0	500
Overeenkomsten aflossing perpetuele lening	5	92
Lening ZEBRA Gasnetwerk B.V.	12	12
Leaseverplichtingen	2	2
Schulden aan kredietinstellingen	114	1
Totaal	134	608

De cashpools kunnen op grond van contractuele afspraken met banken niet gesaldeerd worden en positieve en negatieve banksaldi van vennootschappen van de Groep kunnen niet met elkaar verrekenend worden. Het gevolg hiervan is een verschuiving van liquide middelen naar de kortlopende verplichtingen (schulden aan kredietinstellingen).

De aandeelhouderslening tranche C van EUR 500 miljoen is in april 2016 vervroegd afgelost.

Voor een nadere toelichting omtrent de afwikkeling van de verplichting uit hoofde van de overeenkomsten in verband met de aflossing van de perpetuele lening wordt verwezen naar noot 23. Rentedragende verplichtingen (langlopend).

In 2016 is door ZEBRA Gasnetwerk B.V. de bestaande lening van EUR 12 miljoen geprolongeed tegen een ultimo 2016 geldend variabel rentepercentage van 0,0% met een resterende looptijd tot 4 mei 2017.

30. PASSIVA AANGEHOUDEN VOOR VERKOOP

De passiva aangehouden voor verkoop per ultimo 2015 hadden betrekking op passiva van Enexis in Friesland en in de Noordoostpolder die met de ruiltransactie van Endinet Groep B.V. zijn overgedragen aan Alliander N.V. per 1 januari 2016.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Vooruitontvangen bijdragen	0	25
Vorzieningen	0	2
Latente belastingen	0	18
Handelsschulden en overige te betalen bedragen	0	1
Totaal	0	46

31. TOELICHTING OP KASTROOMOVERZICHT

Ten behoeve van het geconsolideerd kasstroomoverzicht wordt onder de post netto liquide middelen het volgende opgenomen:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Bank- en kassaldi	148	537
Schulden aan kredietinstellingen	-114	-1
Totaal	34	536

De belangrijkste posten in het kasstroomoverzicht worden hieronder nader gespecificeerd.

De mutatie van het netto werkkapitaal is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Belastingen ten laste van het resultaat	63	57
Betaalde/ontvangen belastingen	-60	-114
Rentebaten en -lasten in het resultaat	73	93
Betaalde rente	-76	-91
Ontvangen rente	2	1
Werkkapitaal exclusief belastingen en rente	-21	59
Totaal	-19	-7

Specificatie netto werkkapitaal:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015	Mutatie
Vorraden	21	14	7
Vorderingen ¹⁾	154	158	-4
Subtotaal	175	172	3
Handelsschulden en overige te betalen posten ¹⁾	-244	-258	14
Winstbelasting	15	16	-1
Voorzieningen (kortlopend)	-8	-11	3
Subtotaal	-237	-253	16
Totaal	-62	-81	19

1. Exclusief vorderingen en schulden die verband houden met de verkoop van Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V. en de aankoop van Endinet Groep B.V. De kasstroom als gevolg van deze transactie is in het kasstroomoverzicht apart weergegeven onder 'Bijbetaling acquisitie Endinet Groep B.V.' ten bedrage van EUR 359 miljoen. Voor de totstandkoming van dit bedrag wordt verwezen naar hoofdstuk 4 acquisities.

32. FINANCIERINGSBELEID EN RISICO'S FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Algemeen

Het financieringsbeleid van de Enexis Groep is erop gericht om de zelfstandige financiering zeker te stellen door tijdig, blijvend en voldoende toegang te realiseren tot kapitaal- en geldmarkten en tegelijk de financieringsstructuur, financieringskosten en -risico's te optimaliseren. De uitvoering van het financieringsbeleid is vastgelegd in een Treasury Statuut, met daarin opgenomen doelstellingen, taakomschrijving en mandaat van de afdeling Treasury, rapportering, risicobeheer en organisatorische en administratieve kaders ten behoeve van de financiering.

De financiering van de Enexis Groep vindt plaats door het aantrekken van externe financiering door Enexis Holding N.V., welke financiering intercompany wordt doorgeleend aan de groepsmaatschappijen. In het kader van haar bedrijfsvoering is Enexis Holding N.V. blootgesteld aan een aantal risico's, zoals onder meer: marktrisico, kredietrisico, solvabiliteits-/liquiditeitsrisico en procesrisico. Het beleid is er mede op gericht om de impact van de vermelde risico's op de financiële resultaten te minimaliseren. Hiervoor kan Enexis Holding N.V. financiële instrumenten/derivaten inzetten.

Marktrisico

Marktrisico is het risico dat gelopen wordt met betrekking tot waardeveranderingen in kasstromen en financiële instrumenten als gevolg van gewijzigde markttrente, valutakoersen en marktprijzen. Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen houden geen financiële instrumenten voor handelsdoeleinden aan.

Marktrisico bestaat uit renterisico, valutarisico en commodityprijsrisico:

Renterisico

Het renterisico bestaat enerzijds uit het risico dat de gereguleerde rentevergoeding in de toekomst lager uitvalt dan de uit hoofde van bestaande leningsovereenkomsten vastgelegde rente en anderzijds uit het risico dat de te betalen rente met betrekking tot toekomstige financieringen hoger uitvalt dan de huidige markttrente.

Basis voor het renterisicobeleid is spreiding. Door spreiding in (her)financiering en looptijd van leningen, rentevaststelling en rente-typische looptijd (vast of variabel), soort lening en eventueel geografische spreiding over financieringsmarkten, wordt beschikbaarheid zeker gesteld en wordt het renterisico beperkt.

Enexis Holding N.V. heeft verder binnen het vastgestelde beleid de mogelijkheid om gebruik te maken van derivaten voor de afdekking van bepaalde risicoposities, zoals onder meer het renterisico. In 2016 heeft Enexis Holding N.V. geen gebruik gemaakt van derivaten ten behoeve van het afdekken van renterisico's.

Vorderingen

Enexis beperkt het renterisico op vorderingen op twee manieren:

- het afstemmen van de looptijden van de vorderingen, waaronder de financiële activa, op de liquiditeitsprognose; én
- het vooraf contractueel overeenkomen van rentepercentages met betrekking tot de financiële activa tot aan de einddatum van de afgesloten contracten. Slechts een klein deel van de overtollige liquide middelen is omwille van spreiding en flexibiliteit belegd met een korte horizon c.q. tegen variabele rente.

Vreemd vermogen

De rentedragende leningen kennen de navolgende looptijden, rentepercentages en vervaldagen:

bedragen in miljoenen euro's	Nominale waarde	Boekwaarde	Contractuele einddatum	Initiële looptijd (jaren)	Resterende looptijd (jaren)	Rente
Aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D)	350	350	30 september 2019	10	2,8	7,200%
Beursgenoteerde obligatielening — eerste uitgifte	300	298	26 januari 2022	10	5,1	3,375%
Beursgenoteerde obligatielening — tweede uitgifte	500	498	13 november 2020	8	3,9	1,875%
Beursgenoteerde obligatielening — derde uitgifte	500	495	20 oktober 2023	8	6,8	1,500%
Beursgenoteerde obligatielening — vierde uitgifte	500	493	28 april 2026	10	9,3	0,875%
Onderhandse lening ¹⁾	4	4	divers	divers	5,3	2,680%

1. Dit betreft meerdere leningen. De opgenomen data geven gemiddeld gewogen waardes weer.

De fair value van de rentedragende leningen bedraagt circa EUR 2.338 miljoen ultimo 2016 (ultimo 2015: EUR 2.434 miljoen). Deze fair value is voor de obligatieleningen conform beursnotering en voor de overige leningen conform de berekeningssystematiek op basis van de Euro Utility (A) BFV rentecurve per 31 december 2016. Voor de overige leningen zijn de waarden van de rentebetalingen en de terugbetalingen van de hoofdsommen contant gemaakt tegen verschillende rentes, waarmee rekening wordt gehouden met het tijdseffect. De reële waarde is met name gedaald door de afwikkeling van de verplichting uit hoofde van de overeenkomsten inzake de aflossing van de perpetuele lening eind 2016.

De obligatieleningen betreffen zogenaamde level 1 financiële instrumenten. Dit houdt voor Enexis in dat de fair value gebaseerd is op genoteerde prijzen in een actieve markt. De overige leningen betreffen zogenaamde level 2 financiële instrumenten. Dit houdt voor Enexis in dat de fair value gebaseerd wordt op discontering van de nominale cashflows tegen uit de markt afkomstige disconteringscurves.

Ingevolge de Aanwijzing van de minister van Economische Zaken dient in het kader van de splitsing een gedeelte van de aandeelhoudersleningen (tranche D) ten bedrage van EUR 350 miljoen in geval van structureel vermogenstekort converteerbaar te zijn in eigen vermogen. Enexis Holding N.V. heeft het recht de geldgever te verzoeken de lening geheel of in delen om te zetten in eigen vermogen van Enexis Holding N.V.; dit indien dit naar het oordeel van Enexis Holding N.V., en onderschreven door haar Raad van Commissarissen, noodzakelijk is. Dit verzoek dient te geschieden met het oog op de continuïteit van de uitoefening van haar taak als netbeheerder en in overeenstemming met de eisen van de energieregelgeving. Aandeelhouders hebben als geldgever de verplichting aan de gevraagde omzetting mee te werken als er sprake is van een structureel vermogenstekort, slechts voor zover die omzetting noodzakelijk is om Enexis Holding N.V. respectievelijk Enexis B.V. in staat te stellen structureel aan de bancaire respectievelijk wettelijke financiële ratio's te kunnen laten voldoen.

Omdat nagenoeg de gehele leenschuld vastrentend is, is de rentegevoeligheid per basispunt (0,01%) stijging of daling van de basisrente ten opzichte van de basisrentelast ultimo jaar niet materieel.

Concernfinanciering

Binnen de Enexis Groep is sprake van concernfinanciering, hetgeen betekent dat Enexis Holding N.V. de benodigde financiering voor de gehele Enexis Groep aantrekt in de externe kapitaal- en geldmarkt, alsmede, indien noodzakelijk, gebruik maakt van, met banken overeengekomen, kredietfaciliteiten.

De extern aangetrokken financiering wordt intercompany aan andere groepsmaatschappijen doorgeleend, via de bankrekeningen van de groepsmaatschappijen afgewikkeld en in de gezamenlijke cashpools opgenomen. Binnen de cashpools is er sprake van rente- en saldocompensatie ("Notional cashpooling"). De cashpool structuur voldoet aan de wettelijke vereisten voor de concernfinanciering van netwerkbedrijven.

Voor de financieringscondities en de rentetarieven van intercompany leningen wordt onderscheid gemaakt naar de geregleerde activiteiten en de niet-geregleerde activiteiten. Concernfinanciering voor niet-geregleerde activiteiten vindt plaats tegen condities en rentetarieven op "at-arms-length" basis. Concernfinanciering voor geregleerde activiteiten vindt plaats op basis van gelijkwaardige condities en rentetarieven, vergeleken met de extern aangetrokken financiering door Enexis Holding N.V., Enexis Holding N.V. en Enexis B.V., als netbeheerder met de geregleerde activiteiten, hebben beide gelijke credit ratings.

Valutarisico

Enexis kan geconfronteerd worden met valutarisico in geval van uitgifte van financieringsinstrumenten en het doen van inkopen in een andere valuta dan de euro. Als beleid geldt dat Enexis bij uitgifte van financieringsinstrumenten in vreemde valuta zowel het koersrisico als het renterisico direct indekt. Voor investeringen of grotere inkoopopdrachten geldt dat bij opdrachten in vreemde valuta met een tegenwaarde groter dan EUR 250.000, overwogen wordt het koersrisico direct te fixeren.

Het totaalbedrag aan liquiditeiten, vorderingen en verplichtingen in vreemde valuta is eind 2016 nihil, waardoor valutarisico's en gevoeligheid voor koersveranderingen niet relevant zijn.

Commodityprijsrisico

Dit betreft voor de Enexis Groep het risico van de verandering van commodityprijzen, voor met name de energie-inkoop voor netverliezen bij Enexis B.V. Dit risico wordt in belangrijke mate afgedekt door de prijs te fixeren door middel van termijnaankopen, waardoor aan het begin van het jaar de geprognosticeerde hoeveelheid fysiek reeds is ingekocht. De inkoopmethode levert een voorspelbaar resultaat op en is alleen gevoelig voor hoeveelheidsverschillen en onvoorspelbare prijsverschillen voor reguliere koop- en verkoopacties in een leveringsjaar. Het inkooprisico wordt verminderd door gespreid over ongeveer twee jaar voorafgaand aan het moment van daadwerkelijke verrekening in te kopen tegen vastgestelde prijzen. Derivaten worden voor de energie-inkoop voor netverliezen niet ingezet.

Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico van een verlies dat ontstaat als een tegenpartij niet kan of zal voldoen aan haar verplichtingen. Het grootste deel van de activiteiten van Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen is gereguleerd. De debiteurenrisico's in gereguleerde markten zijn lager dan die in geliberaliseerde energiemarkten. Voor alle kleinverbruikersdebiteuren inzake de te betalen netwerkvergoedingen worden de vorderingen geïnd door energieleveranciers die debiteurenrisico op de eindklanten dragen. Enexis B.V. heeft daarentegen wel een debiteurenrisico op de energieleveranciers.

Het maximale kredietrisico is in beginsel gelijk aan de boekwaarde van de vorderingen en vlottende activa.

Liquiditeitsoverschotten worden tegen marktconforme voorwaarden uitgezet bij financiële instellingen en fondsen die onder toezicht staan van een centrale bank of wettelijk aangewezen toezichthouder en Nederlandse landelijke of regionale netbeheerders die voldoen aan vastgelegde minimale ratingvereisten, of bij de Nederlandse overheid in door haar gegarandeerd waardepapier. Tevens wordt een risicospreiding van beleggingen nagestreefd door het hanteren van tegenpartijlimieten gekoppeld aan minimale ratingvereisten.

Solvabiliteits- en liquiditeitsrisico

Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico is het risico dat het eigen vermogen of het garantievermogen op lange termijn onvoldoende is om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Voor zowel Enexis Holding N.V. als Enexis B.V. streven we naar minimaal een A rating (A/A2 met stable outlook). Bewaking van deze doelstelling vindt plaats op basis van vastgestelde minimale financiële kengetallen ten aanzien van interest coverage, debt coverage en solvabiliteit. Deze credit rating verschaft Enexis Holding N.V. een goede toegang tot de internationale kapitaalmarkten, waarbij de solvabiliteit geborgd wordt door bewaking van de minimale financiële kengetallen.

Liquiditeitsrisico en contractuele looptijdanalyse

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat de Enexis Groep niet aan haar betalingsverplichtingen op korte termijn kan voldoen. Ter afdekking van dit risico heeft Enexis Holding N.V. onder meer een gecommiteerde Revolving Credit Facility (RCF) van EUR 600 miljoen. Deze is afgesloten met een groep van 11 banken en heeft een looptijd van 5 jaar, die af zou lopen medio 2019.

Enexis Holding N.V. heeft in 2015 de looptijd met 1 jaar verlengd naar medio 2020. In 2016 is de looptijd van de RCF, met 10 deelnemende banken, voor een bedrag van EUR 545 miljoen verlengd met 1 jaar tot medio 2021.

In 2016 heeft Enexis Holding N.V. geen gebruik gemaakt van de RCF, maar ze houdt deze in stand voor een eventuele onvoorziene liquiditeitsbehoefte. Voor het in stand houden van de RCF heeft Enexis Holding N.V. contractuele verplichtingen richting de participerende banken. Deze verplichtingen liggen, naast een vergoeding voor beschikbaarheid, voornamelijk op het vlak van informatievoorziening aan de betrokken banken, en overige, voor deze faciliteiten gebruikelijke algemene convenanten als pari passu en negative pledge. De RCF kent geen financiële convenanten.

Daarnaast hebben Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen alle bankrekeningen in twee cashpools ondergebracht. Aan één van deze cashpools is een gecommiteerde kredietfaciliteit van EUR 20 miljoen verleend.

Eind 2016 had Enexis Holding N.V. geconsolideerd per saldo een positief kassaldo van EUR 34 miljoen (EUR 148 miljoen positief en EUR 114 miljoen negatief) (ultimo 2015: per saldo EUR 80 miljoen positief). Daarnaast worden ultimo 2016 voor EUR 50 miljoen kortlopende deposito's en geldmarktfondsen aangehouden (ultimo 2015: EUR 220 miljoen).

Contractuele looptijdanalyse

De navolgende tabel laat de contractuele niet-gedisconteerde kasstromen zien geldend ultimo 2016:

bedragen in miljoenen euro's	< 1 mnd	< 3 mnd	3-12 mnd	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	0	0	0	851	1.291	2.142
Handelsschulden en overige te betalen posten	136	0	109	0	0	245
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	0	0	134	0	0	134
Rente over rentedragende verplichtingen	0	0	58	164	30	252
Totaal	136	0	301	1.015	1.321	2.773

Ultimo 2015 bedroegen de contractuele niet-gedisconteerde kasstromen:

bedragen in miljoenen euro's	< 1 mnd	< 3 mnd	3-12 mnd	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	0	0	0	865	796	1.661
Handelsschulden en overige te betalen posten	166	0	91	0	0	257
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	1	0	607	0	0	608
Rente over rentedragende verplichtingen	0	0	79	183	34	296
Totaal	167	0	777	1.048	830	2.822

Procesrisico

Het procesrisico omvat de risico's samenhangend met de inrichting van de organisatie, de procedures en activiteiten van de Treasury-afdeling van Enexis. Deze risico's worden afgedekt middels een organisatorische functiescheiding tussen frontoffice en backoffice, alsmede door middel van het vastgestelde financieringsbeleid, het Treasury Statuut, het Treasury Control Framework en daaraan gerelateerde interne assessments en interne audits.

Kapitaalbeheer

Het kapitaal dat door de onderneming beheerd wordt, omvat het door aandeelhouders gestorte aandelenkapitaal en de opgebouwde algemene reserves.

Het kapitaalbeheer van de Enexis Groep is gericht op een financieel gezonde kapitaalstructuur en het behoud van een minimale A credit rating (A/A2 met stable outlook) voor Enexis Holding N.V. en Enexis B.V. Dit ter ondersteuning van de continuïteit van haar bedrijfsprocessen en het kunnen realiseren van geplande investeringen.

Daarbij wordt ernaar gestreefd om voor aandeelhouders de, door de Autoriteit Consument & Markt (ACM) vastgestelde, eigenvermogensvergoeding te realiseren, met inachtneming van de belangen van vreemd vermogen verschaffers en andere belanghebbenden ('Stakeholders') van de Enexis Groep.

Om de doelstelling van handhaving van minimaal een A credit rating en een financieel gezonde kapitaalstructuur te realiseren, worden de navolgende financiële kengetallen nagestreefd:

	Norm	Werkelijk 2016	Werkelijk 2015
FFO-rentedekking ¹⁾	≥ 3,5	8,1	8,3
FFO/netto rentedragende schulden ¹⁾	≥ 16%	26%	30%
Netto rentedragende schulden/(eigen vermogen + netto rentedragende schulden) ¹⁾	≤ 60%	36%	33%

1. Zie definities in hoofdstuk Begrippenlijst. In 2016 is de definitie van de netto rentedragende schulden aangepast. Tot 2016 werd de netto rentedragende schuld als volgt berekend: totaal rentedragende verplichtingen – 75%*(liquide middelen + deposito's + overige vrij ter beschikking staande kasmiddelen). Vanaf ultimo 2016 wordt 100% van de liquide middelen, deposito's en overige vrij ter beschikking staande kasmiddelen in mindering gebracht op het totaal van de rentedragende verplichtingen.

De lange termijn credit rating van Enexis Holding N.V. en Enexis B.V. is in 2016 herbevestigd door beide rating agency's. De credit ratings afgegeven door Moody's en Standard & Poor's (S&P) bleven ongewijzigd op Aa3 met stable outlook respectievelijk A+ stable outlook. De lange termijn credit ratings eind 2016 van Aa3/A+ met stable outlook, voldoen ruimschoots aan de eisen van Enexis Holding N.V. en Enexis B.V. voor het behoud van een A rating-profiel.

Eind 2016 is er een korte termijn credit rating aangevraagd en afgegeven voor Enexis Holding N.V. Dit omdat in december 2016 een Euro Commercial Paper (ECP) programma is ingericht, met als doel het kunnen aantrekken van kortlopende financiering vanaf 2017. De korte termijn credit rating van Enexis Holding N.V. is P-1 (Moody's) en A-1 (Standard and Poor's).

Door naleving van de financiële kengetallen en de handhaving van de credit rating-doelstelling wordt ruimschoots voldaan aan wettelijke verplichtingen (Besluit financieel beheer netbeheerders) inzake vermogensverhoudingen en kredietwaardigheid, alsmede aan de financiële convenanten uit bestaande financieringsovereenkomsten.

De Enexis Groep beheert haar kapitaalstructuur en past deze aan, met inachtneming van de nagestreefde minimale financiële kengetallen, aan veranderende economische omstandigheden en wettelijke of regulatorische verplichtingen. Ten behoeve van het handhaven of aanpassen van de kapitaalstructuur kan de Enexis Groep onder bepaalde voorwaarden haar dividendbeleid aanpassen, kapitaal uitkeren aan aandeelhouders, gebruikmaken van haar conversierecht of nieuwe aandelen uitgeven.

33. INFORMATIE VERBONDEN PARTIJEN

Transacties met verbonden partijen vinden plaats tegen marktconforme prijzen en voorwaarden. Vorderingen en schulden ultimo boekjaar zijn niet belegd en worden normaal gesproken afgewikkeld tegen contante betalingen. Er zijn geen garanties ontvangen dan wel afgegeven betreffende de vorderingen en schulden van verbonden partijen. De waarde-correctie in verband met oninbaarheid is nihil.

In 2016 onderscheidde Enexis Holding N.V. als verbonden partijen de aandeelhouders, de daaraan gelieerde entiteiten, deelnemingen en topfunctionarissen. De aandelen van Enexis Holding N.V. worden gehouden door provincies en gemeenten.

Met de aandeelhouders hebben gedurende het jaar 2016, anders dan uit hoofde van reguliere activiteiten, voor EUR 1 miljoen aan verkooptransacties plaatsgevonden. De door de aandeelhouders verstrekte aandeelhoudersleningen bedroegen per ultimo 2016 EUR 350 miljoen (2015: EUR 944 miljoen). De over deze leningen betaalde rentevergoedingen bedroegen in 2016 EUR 46 miljoen (2015: EUR 56 miljoen). De aan aandeelhouders betaalde dividenduitkering bedroeg EUR 112 miljoen (2015: EUR 133 miljoen).

Met aan aandeelhouders gelieerde entiteiten hebben geen transacties plaatsgevonden anders dan uit hoofde van reguliere bedrijfsactiviteiten.

Met eigen deelnemingen en participaties hebben voor EUR 5 miljoen (2015: EUR 3 miljoen) aan verkooptransacties en voor EUR 12 miljoen (2015: EUR 10 miljoen) aan inkooptransacties plaatsgevonden.

Ultimo 2016 bedroeg het totaalbedrag aan vorderingen op eigen deelnemingen EUR 1 miljoen.

De aan deelnemingen verstrekte leningen bedroegen per ultimo 2016 EUR 11 miljoen (2015: EUR 10 miljoen). De van deelnemingen ontvangen leningen bedroegen per ultimo 2016 EUR 12 miljoen (2015: EUR 12 miljoen).

De van deelnemingen ontvangen dividenden bedroegen in 2016 EUR 1,3 miljoen (2015: EUR 1,3 miljoen).

De transacties met de leden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen hebben louter betrekking op beloningen. Onder key management beschouwen wij in dit verband de topfunctionarissen. Voor de toelichting wordt verwezen naar noot 35. Beloning en Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector.

De niet in de consolidatie van Enexis Holding N.V. betrokken deelnemingen van Enexis Holding N.V. of de aan haar gelieerde entiteiten zijn hieronder weergegeven.

bedragen in miljoenen euro's	Statutaire zetel	Aandeel Enexis	Aandeel Enexis	onderdeel van
		Holding N.V. 31 december 2016	Holding N.V. 31 december 2015	
ZEBRA Gasnetwerk B.V. ¹⁾	Bergen op Zoom	67%	67%	Enexis B.V.
Energie Data Services Nederland B.V.	Arnhem	23%	23%	Enexis B.V.
Ziut B.V.	Arnhem	47%	47%	Fudura B.V.

1. Deelnemingen worden niet in de consolidatie betrokken omdat er geen sprake is van beslissende zeggenschap (besluitvorming met meerderheid van 75%).

Van ZEBRA Gasnetwerk B.V. heeft Enexis Holding N.V. de meerderheid van het aandelenkapitaal in bezit. Er is geen sprake van beslissende zeggenschap (besluitvorming met meerderheid van 75%).

34. NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN EN ACTIVA

Ontwikkeling Cross Border Lease (CBL) in 2016

Alle oorspronkelijk door Essent/Enexis B.V. aangegane CBL's zijn een aantal jaren geleden op vrijwillige basis beëindigd. Ten aanzien van de eventuele overlopende verplichtingen en kosten na beëindiging is de bestaande kruisgarantiestructuur tussen Essent en Enexis B.V. vooralsnog intact gebleven. Hierbij staan beide partijen garant tegenover de Amerikaanse investeerders in de beëindigde commerciële en netwerk-CBL's.

Na beëindiging van de laatste Cross Border Lease in 2012 bestond er gedurende een bepaalde tijd nog de mogelijkheid van nakomende facturen voor de beëindiging en afwikkeling van de CBL's, alsmede een zeer gering risico op claims voortvloeiende uit overlopende verplichtingen, de zogenaamde 'surviving obligations'. De mogelijke nakomende kosten en het risico op claims voor deze CBL-beëindigingen worden thans ingeschat als nihil, als gevolg waarvan in het eerste halfjaar 2016 het CBL-fonds, bestemd voor dekking van deze kosten, is uitgekeerd aan RWE en aandeelhouders van Enexis Holding N.V.

Huur, lease en inkoopverplichtingen

Ultimo 2016 is Enexis Holding N.V. door haar groepsmaatschappijen Enexis B.V., Endinet Groep B.V., Fudura B.V. en Enexis Vastgoed B.V. inkoopverplichtingen (m.u.v. inkoop van materialen) aangegaan voor EUR 265 miljoen (2015 EUR 307 miljoen).

bedragen in miljoenen euro's	2016			2015		
	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
Personenauto's (operationele lease)	13	23	2	15	18	0
Kantoorlocaties	20	57	7	14	22	9
ICT	33	8	2	68	43	0
Netverlies	56	41	0	66	49	0
Overig	0	1	2	0	1	2
Totaal	122	130	13	163	133	11

Gerechtelijke procedures en juridische geschillen

Eind 2016 heeft CBb een in 2015 ingediende klacht van een klant betreffende een te hoog in rekening gebrachte vergoeding uit transport- en aansluitdiensten ongegrond verklaard. Op grond van deze uitspraak heeft Enexis per brief aan klanten die in 2016 soortgelijke klachten hebben ingediend, aangegeven ook voor hun klachten niet ontvankelijk te zijn. Om het lopende claimproces en mogelijke toekomstige juridische procedures niet verder te beïnvloeden, zien wij af van een verdere toelichting.

Afgegeven garanties

Enexis Holding N.V. heeft middels haar groepsmaatschappijen Enexis B.V., Fudura B.V., Enexis Vastgoed B.V. en Endinet Groep B.V. in totaal voor EUR 0,2 miljoen garanties afgegeven ten behoeve van derden (2015: EUR 0,2 miljoen).

35. BELONING EN WET NORMERING BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN PUBLIEKE EN SEMIPUBLIEKE SECTOR (WNT)

Op 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in werking getreden. Op 1 januari 2015 is voor topfunctionarissen de Wet verlaging bezoldigingsmaximum WNT in werking getreden. Ingaande 1 januari 2015 bedraagt daarmee het wettelijk bezoldigingsmaximum op grond van de WNT voor topfunctionarissen 100% van de bezoldiging van een minister.

In 2016 komt het maximum van de WNT neer op een bedrag van EUR 179.000. Dit maximum wordt jaarlijks per ministeriële regeling aangepast. In 2014 was dat EUR 230.474 op basis van 130% van de bezoldiging van een minister. Voor topfunctionaris-toezichhouders (voorzitter en leden van de Raad van Commissarissen) geldt ook een bezoldigingsmaximum. Het maximum voor de leden is in 2016 10% en voor de voorzitter 15% van het geldende bezoldigingsmaximum. Overgangsrecht voorziet erin dat een ontstane overschrijding bij een topfunctionaris gedurende een overgangsperiode is toegestaan.

Beloningsbeleid topfunctionarissen

De WNT is van toepassing op Enexis BV en Endinet Groep BV. Voor Endinet Groep BV wordt verwezen naar "Beloning directeur Endinet Groep BV". Bij Enexis zijn de leden van de Raad van Bestuur en de leden van de Raad van Commissarissen topfunctionaris in de zin van de WNT. Het overgangsrecht is van toepassing op deze topfunctionarissen van Enexis. Volgens dit overgangsrecht zal voor de leden van de Raad van Bestuur tot en met 2018 de huidige bezoldiging worden gerespecteerd en dan in drie jaar worden afgebouwd, zodat met ingang van 2022 de norm van 100% van de bezoldiging van een minister zal zijn bereikt.

De WNT bepaalt daarnaast expliciet dat het verstrekken van bonussen of andere vormen van variabele beloning aan topfunctionarissen niet is toegestaan. Ten slotte verbiedt de WNT uitkeringen aan topfunctionarissen wegens beëindiging van het dienstverband die meer bedragen dan EUR 75.000. Enexis voldoet in 2016 aan deze bepalingen van de WNT.

Beloningsbeleid overige (niet-top)functionarissen

Directieleden van Enexis geven leiding aan het eigen bedrijfsonderdeel en zijn in die hoedanigheid geen topfunctionaris in de zin van de WNT. Het beleid en de beloning van de directieleden en overige (niet-top)functionarissen van Enexis voldoen wel – op vrijwillige basis – aan de WNT-kaders die 1 januari 2013 in werking zijn getreden. In verband met de verlaagde norm per 1 januari 2015 tot 100% van de bezoldiging van een minister is de bezoldiging van een aantal functionarissen wel hoger dan de verlaagde WNT-norm van EUR 179.000 voor 2016.

Beloning Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen

De beloning aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen bedroeg in 2016 EUR 0,56 miljoen (2015: EUR: 0,57 miljoen).

Beloningsbeleid Raad van Bestuur

Het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur van Enexis Holding N.V. is op 5 december 2012 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders vastgesteld en in werking getreden op 1 januari 2013.

Aangezien het bezoldigingsniveau van functies met vergelijkbare complexiteit en maatschappelijke impact ruim boven de absoluut gemaximeerde norm van de WNT is gelegen, is besloten de beloning voor de Raad van Bestuur van Enexis vast te stellen op het niveau dat maximaal is toegestaan door de WNT.

In het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur is geen variabele beloning opgenomen.

Pensioenregeling

De leden van de Raad van Bestuur nemen deel in de pensioenregeling zoals die is ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds ABP, in overeenstemming met het voor de werknemers en leden van de Raad van Bestuur van Enexis geldende pensioenreglement. De leden van de Raad van Bestuur zijn een eigen bijdrage verschuldigd voor deelname aan de pensioenregeling.

Overige arbeidsvoorwaarden

Als uitgangspunt geldt dat de collectieve arbeidsovereenkomst Netwerkbedrijven van de Energie- en Nutsbedrijven (ENb) en de collectieve arbeidsovereenkomst van Enexis BV, die beide van toepassing zijn voor het personeel van Enexis, ook voor de Raad van Bestuur gelden, echter telkens met inachtneming van de bepalingen in de WNT. Relevante arbeidsvoorwaarden voortvloeiend uit de collectieve arbeidsvoorwaarden geldend voor het personeel van Enexis worden derhalve, indien en voor zover passend binnen de WNT, meegenomen in de beloning van de Raad van Bestuur.

Het beleid is er voor het overige op gericht een marktconform pakket aan te bieden, bestaande uit een vaste netto-onkostenvergoeding die zal zijn gemaximeerd volgens fiscaal toegestane regels, een bedrijfsauto die aan duurzaamheidseisen voldoet, ongevallenverzekering, arbeidsongeschiktheidsregeling en een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering.

Er zijn geen leningen of voorschotten verstrekt aan de leden van de Raad van Bestuur. Leden van de Raad van Bestuur hebben recht op vakantieverlofdagen volgens de bepalingen in de collectieve arbeidsovereenkomst Netwerkbedrijven ENb.

Arbeidsovereenkomsten

Met beide leden van de Raad van Bestuur is, volgens het eind 2012 vastgestelde beloningsbeleid, een contract voor onbepaalde tijd aangegaan. De Raad van Commissarissen ziet geen aanleiding een beleid te volgen waarin contracten voor bepaalde tijd worden afgesloten. Een beleid met arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd voldoet; er zijn voldoende mogelijkheden om maatregelen te treffen in geval van niet-functionerende leden van de Raad van Bestuur. De vergoeding bij ontslag in geval van niet-functioneren wordt bepaald op basis van een rechterlijke uitspraak.

Beloning Raad van Bestuur

De hiernavolgende tabel toont de ontwikkeling van de beloning van de leden van de Raad van Bestuur. De tabel volgt de beloningscomponenten zoals vermeld in de WNT.

bedragen in euro's	2016	2015
M. Blacquièrè		
Basissalaris (salaris inclusief vakantietoelage)	187.340	187.340
Toelage pensioen ¹⁾	11.642	11.643
Algemene kostenvergoeding ²⁾	15.034	14.033
Pensioenkosten ³⁾	16.458	17.458
Subtotaal ⁴⁾	230.474	230.474
P. Vermaat		
Basissalaris (salaris inclusief vakantietoelage)	187.340	187.340
Toelage pensioen ¹⁾	11.642	11.643
Algemene kostenvergoeding ²⁾	15.034	14.033
Pensioenkosten ³⁾	16.458	17.458
Subtotaal ⁴⁾	230.474	230.474
Totaal	460.948	460.948

- Het bedrag van EUR 11.642 (EUR 970,20 bruto per maand) is per 1 januari 2015 toegekend in verband met de aftopping van de pensioenopbouw boven EUR 100.000.
- De toekenning van een belastbaar vergoedingsbedrag voor algemene kosten is bepaald op EUR 15.034. Dat kan met het oog op de ruimte die is ontstaan door de lagere pensioenkosten; feitelijk zijn de pensioenkosten dit jaar lager geweest vanwege lagere premies die het ABP heeft vastgesteld.
- Betreft werkgeverslasten pensioenregeling zoals in rekening gebracht door het pensioenfonds; de bijdrage van de bestuurder is niet meegenomen.
- Het bedrag dat is gepresenteerd bij Subtotaal is het bedrag dat vanaf 2015 volgens het overgangsregime van de WNT gedurende vier jaar kan worden gehanteerd. Dit bedrag van EUR 230.474 was de maximum WNT-norm volgens het WNT-regime in 2014.

Naast bovenstaande beloning ontvangen de leden van de Raad van Bestuur een vaste onbelaste kostenvergoeding op jaarbasis van EUR 3.600 voor de voorzitter en EUR 3.300 voor de CFO. De sociale lasten die de werkgever wettelijk verplicht is af te dragen (in 2016 EUR 7.387 voor zowel de voorzitter als de CFO; dit was in 2015 EUR 7.095) zijn in bovenstaande tabel niet meegenomen; de sociale lasten tellen niet mee voor de WNT.

Beloning Raad van Commissarissen

Het beloningsbeleid voor de leden van de Raad van Commissarissen is op 18 april 2016 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders vastgesteld en in werking getreden. Het nieuwe beloningsbeleid voor de leden van de Raad van Commissarissen is vastgesteld conform het maximum van de WNT.

De bezoldiging van het hoogste toezichthoudende orgaan wordt door de WNT gemaximeerd tot 10% voor de leden en 15% voor de voorzitter van de maximale bezoldiging zoals die voor Enexis geldt. Dit betekent voor het jaar 2016 dat het maximum voor de voorzitter van de RvC op jaarbasis EUR 26.850 bedraagt (15% van EUR 179.000) en voor de leden van de RvC op jaarbasis EUR 17.900 (10% van EUR 179.000). Jaarlijks worden deze bedragen aangepast volgens de geïndexeerde beloning in de WNT-regelgeving.

Voor twee commissarissen geldt tot 18 april 2016 het overgangsregime in de WNT en is hun honorering nog volgens het vorige beloningsbeleid. De vergoedingen volgens het vorige beleid bedragen ingaande juli 2015 op jaarbasis: voorzitter EUR 26.218, lid EUR 17.764. Daarnaast bedraagt de commissiebeloning volgens het vorige beleid ingaande juli 2015 op jaarbasis: voorzitter EUR 5.335, lid EUR 4.804.

Vanaf 18 april 2016 is het nieuwe beloningsbeleid van toepassing op alle leden van de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V. en worden alle commissarissen beloond volgens de WNT-normen.

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van het honorarium van de individuele leden van de Raad van Commissarissen, gesplitst in het honorarium voor lidmaatschap en commissies. Er zijn een Auditcommissie en een Remuneratie- en Selectiecommissie.

bedragen in euro's	Lidmaatschap op jaarbasis	Commissies op jaarbasis	Totaal beloning op jaarbasis	Betaalde beloning 2016	Betaalde beloning 2015
D.D.P. Bosscher ¹⁾	26.218	4.804	31.022	9.306	31.128
M. Calon	17.900	-	17.900	19.279	22.452
Mevr. M.E.J. Caubo ²⁾	17.900	-	17.900	17.892	19.173
R. de Jong ³⁾	17.764	5.335	23.099	6.917	22.986
P. Moerland ⁴⁾	26.850	-	26.850	24.187	17.796
Mevr. C.M. Velthuis ⁵⁾	17.900	-	17.900	12.574	-
J.F.M. van Dijk ⁶⁾	17.900	-	17.900	12.574	-
Totaal	142.432	10.139	152.571	102.729	113.535

1. De heer Bosscher was tot 1 juli 2015 voorzitter van de Remuneratie- en Selectiecommissie; vanaf dat moment was de heer Bosscher lid van deze commissie. De heer Bosscher is volgens schema afgetreden als commissaris van Enexis Holding N.V. per 18 april 2016. De vermelde beloning in de kolom 2016 is tijdsevenredig.
2. Mevrouw Caubo is in april 2015 herbenoemd tot lid van de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V. Vanaf dat moment is de beloning aan mevrouw Caubo gemaximeerd conform WNT.
3. De heer De Jong is volgens schema afgetreden als commissaris van Enexis Holding N.V. per 18 april 2016. De vermelde beloning in de kolom 2016 is tijdsevenredig.
4. De heer Moerland is vanaf 1 juli 2015 voorzitter van de Remuneratie- en Selectiecommissie en vanaf 18 april 2016 voorzitter van de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V.
5. Mevrouw Velthuis is op 18 april 2016 toegetreden als lid van de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V. De vermelde beloning in de kolom 2016 is tijdsevenredig.
6. De heer Van Dijk is op 18 april 2016 toegetreden als lid van de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V. De vermelde beloning in de kolom 2016 is tijdsevenredig.

Naast bovenstaande beloning ontvangen de leden van de Raad van Commissarissen een vaste onbelaste kostenvergoeding op jaarbasis van EUR 2.000 voor de voorzitter en EUR 1.500 voor de leden van de Raad van Commissarissen.

Beloning directeur Endinet Groep B.V

Naast Enexis BV is de WNT van toepassing op Endinet; Endinet heeft in 2016 als zelfstandige netbeheerder geopereerd. Bij Endinet is één directeur voor de dagelijkse leiding aangemerkt als topfunctionaris in de zin van de WNT. De heer Sanders is van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2016 als interim-directeur bij Endinet werkzaam geweest. De beloning van de heer Sanders als interim-directeur heeft geheel volgens de WNT-kaders plaatsgevonden.

De hiernavolgende tabel toont de beloning van de heer Sanders als interim-directeur. De tabel volgt de beloningscomponenten zoals vermeld in de WNT.

bedragen in euro's	2016
J. Sanders ¹⁾	
Beloning ²⁾	131.575
Kostenvergoeding ³⁾	7.116
Pensioenlasten ⁴⁾	14.763
Totaal	153.454
Totaal	153.454

1. De heer Sanders is van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2016 als interim-directeur van Endinet werkzaam geweest.
2. Bij de component 'Beloning' is meegenomen het bruto salaris (inclusief een toelage salaris), de vakantie-uitkering en uitkeringen in verband met cao-maatregelen (X-budget).
3. Bij de component 'Kostenvergoeding' is meegenomen de werkgeversbijdragen Zilveren Kruis Achmea en Aanvullend invaliditeitspensioen, budget maandelijks, budget verlof en flexbudget.
4. De component 'Pensioenlasten' betreft de werkgeverslasten voor de pensioenregeling zoals in rekening gebracht door het pensioenfonds; de bijdrage van de functionaris zelf is niet meegenomen.

Publicatie op grond van de WNT

Overeenkomstig de publicatieplicht van de WNT wordt de bezoldiging van reguliere functionarissen, niet zijnde topfunctionarissen, gepubliceerd indien de bezoldiging meer bedraagt dan het geldende bezoldigingsmaximum van de WNT; voor 2016 is het bezoldigingsmaximum van de WNT een bedrag van EUR 179.000. De publicatie vindt plaats op functienaam en is in het schema hierna weergegeven.

De publicatie geldt ook voor uitkeringen boven dit maximum van EUR 179.000 in verband met het beëindigen van het dienstverband; in 2016 zijn geen bedragen uitgekeerd boven de geldende norm van de WNT (EUR 179.000) wegens beëindiging van het dienstverband.

Conform Enexis-beleid heeft geen enkele functionaris in dienst van Enexis over 2016 een bezoldiging genoten die hoger is dan de gemaximeerde norm van het oude WNT-regime uit 2014 (EUR 230.474).

Bedragen in euro's	Deeltijd factor	Beloning ¹⁾	Kosten vergoeding ²⁾	Pensioen lasten ³⁾	Enmalige pensioen bedrag 2016 en 2015 ⁴⁾	Totaal 2016 en 2015 ⁵⁾	
Directeur lijnafdeling	1,0	185.894	12.170	16.421	15.772	230.257	2016
		185.894	0	17.414	27.164	230.472	2015
Directeur lijnafdeling	1,0	160.454	8.228	15.688	6.015	190.385	2016
		155.641	8.985	16.411	43.962	224.999	2015
Directeur stafafdeling	1,0	186.348	0	16.067	27.972	230.387	2016
		185.309	0	16.989	28.172	230.470	2015
Directeur stafafdeling	1,0	172.197	16.106	16.067	26.083	230.453	2016
		172.197	0	16.989	41.284	230.470	2015
Directeur lijnafdeling	1,0	165.041	18.300	15.043	0	198.384	2016
		146.805	21.053	15.646	26.947	210.451	2015
Directeur lijnafdeling	1,0	165.756	4.488	15.415	0	185.659	2016
		169.293	0	16.209	43.877	229.379	2015
Directeur stafafdeling	1,0	169.364	425	16.014	22.054	207.857	2016
		169.124	17.277 ⁶⁾	16.803	39.701	225.628	2015
Directeur lijnafdeling	1,0	161.746	0	15.475	27.119	204.340	2016
		152.841	0	15.954	9.109	177.904	2015
Manager stafafdeling	1,0	152.511	23.341	15.249	4.319	195.420	2016
		154.907	26.538	15.885	29.827	227.157	2015
Adviseur stafafdeling	1,0	161.795	15.393	15.613	35.946	228.747	2016
		173.112	24.996	16.472	15.859	230.439	2015
Manager lijnafdeling	1,0	137.171	22.087	14.964	18.438	192.660	2016
		134.356	22.659	15.553	5.404	177.972	2015
Manager stafafdeling	1,0	139.995	20.930	14.936	16.500	192.361	2016
		139.384	19.006	15.424	3.768	177.582	2015
Manager stafafdeling	1,0	146.081	10.028	14.964	20.700	191.773	2016
		144.471	14.492	15.553	3.440	177.956	2015
Manager stafafdeling	1,0	175.098	14.952	15.750	24.671	230.471	2016
		171.869	25.870	16.472	16.200	230.411	2015
Adviseur stafafdeling	1,0	190.475	14.487	15.849	9.543	230.354	2016
		194.068	15.682	16.660	4.060	230.470	2015
Adviseur lijnafdeling	1,0	156.243	13.098	15.383	4.701	189.425	2016
		159.895	12.331	16.290	41.625	230.141	2015
Manager stafafdeling	1,0	144.342	15.408	14.964	19.218	193.932	2016
		140.442	15.568	21.609	0	177.619	2015

1. Bij de component 'Beloning' is meegenomen het bruto salaris (inclusief een eventuele garantietoelage salaris), de vakantie-uitkering, de bijtelling voor de auto van de zaak en het zogeheten budget eenmalig (variabele beloning en eenmalige uitkeringen in verband met cao-maatregelen).
2. Bij de component 'Kostenvergoeding' is meegenomen de representatievergoeding, de werkgeversbijdragen Zilveren Kruis Achmea en Aanvullend invaliditeitspensioen, budget maandelijks, budget verlof en flexbudget.
3. De component 'Pensioenlasten' betreft de werkgeverslasten voor de pensioenregeling zoals in rekening gebracht door het pensioenfonds; de bijdrage van de functionaris zelf is niet meegenomen.
4. In verband met de aftopping van de pensioenopbouw boven EUR 100.000 heeft de Raad van Bestuur besloten om aan de belanghebbenden een tegemoetkoming toe te kennen. In beginsel is het bedrag een eenmalige betaling ineens, tenzij door het uitbetalen van dit bedrag de WNT-norm die gold vanaf 2013 (EUR 230.474) respectievelijk vanaf 2015 (EUR 178.000) wordt overschreden; in dat geval zal het restant in het daaropvolgende jaar worden uitgekeerd.
5. Bij de kolom 'Totaal 2016 en 2015' is het totaalbedrag van de bezoldiging zoals bedoeld in de WNT opgenomen, zowel voor het jaar 2016 als voor het jaar 2015.
6. Hierin is opgenomen een eenmalig bonusbedrag van EUR 14.016.

36. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Hiervoor wordt verwezen naar noot 55. Gebeurtenissen na balansdatum.

ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2016

ENKELVOUDIGE WINST-EN-VERLIESREKENING

bedragen in miljoenen euro's	Noot	2016	2015
Resultaat deelnemingen in groepsmaatschappijen	37	210	233
Financiële baten	38	69	76
Financiële lasten	38	74	89
Financiële baten en lasten		-5	-13
Resultaat vóór belastingen		205	220
Belastingen	39	-2	-3
Resultaat na belastingen		207	223
Gemiddeld aantal aandelen in boekjaar		149.682.196	149.682.196
Winst per aandeel ¹⁾		1,38	1,49

1. In euro's, verwatering van winsten is niet van toepassing.

ENKELVOUDIGE BALANS

(VOOR VOORSTEL WINSTBESTEMMING)

bedragen in miljoenen euro's	Noot	31 december 2016	31 december 2015
Activa			
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	40	4.048	3.584
Overige financiële vaste activa	41	1.735	1.240
Vaste activa		5.783	4.824
Vorderingen	42	156	202
Winstbelasting	43	15	17
Overige financiële activa (kortlopend)	44	59	584
Liquide middelen	45	124	471
Vlottende activa		354	1.274
Totaal activa		6.137	6.098

bedragen in miljoenen euro's	Noot	31 december 2016	31 december 2015
Passiva			
Geplaatst en gestort aandelenkapitaal		150	150
Agioreserve		2.436	2.436
Algemene reserve		914	802
Hedgereserve		-3	-4
Resultaat van het boekjaar		207	223
Eigen vermogen	46	3.704	3.607
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	47	2.141	1.658
Latente belastingen	48	237	195
Langlopende verplichtingen		2.378	1.853
Handelsschulden en overige te betalen posten	49	28	46
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	50	27	592
Kortlopende verplichtingen		55	638
Totaal passiva		6.137	6.098

TOELICHTINGEN OP DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGGEVING

De enkelvoudige jaarrekening van Enexis Holding N.V. is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW. De gebruikte waarderingsgrondslagen zijn dezelfde als die welke gebruikt worden voor de geconsolideerde jaarrekening volgens de bepalingen van artikel 362 lid 8 Titel 9 Boek 2 BW, waarbij investeringen in groepsmaatschappijen worden verantwoord tegen de equity-methode van de activa.

De enkelvoudige jaarrekening van Enexis Holding N.V. bevat de enkelvoudige winst-en-verliesrekening en de enkelvoudige balans. De toelichtingen bij de in de enkelvoudige jaarrekening opgenomen financiële overzichten maken integraal deel uit van de enkelvoudige jaarrekening van Enexis Holding N.V.

Enexis Holding N.V. is een naamloze vennootschap. Van de aandelen van Enexis wordt ca. 75% gehouden door 5 Nederlandse provincies en ca. 25% door 100 gemeenten.

De waardering van de in de consolidatie betrokken partijen vindt plaats op basis van de equity-methode. Hierbij wordt het economisch belang aanvankelijk gewaardeerd tegen kostprijs, waarbij de boekwaarde na eerste opname wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel in het resultaat. Ontvangen dividenden worden op de boekwaarde in mindering gebracht.

De functionele valuta van Enexis Holding N.V. is de euro. Alle bedragen zijn, tenzij anders vermeld, opgenomen in miljoenen euro's. Voor de grondslagen verwijzen wij naar de grondslagen voor de financiële verslaggeving van de geconsolideerde jaarrekening.

NOTEN BIJ DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

37. RESULTAAT DEELNEMINGEN IN GROEPSMAATSCHAPPIJEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Enexis B.V.	175	214
Fudura B.V.	16	20
Enexis Vastgoed B.V.	-1	-1
Endinet Groep B.V.	20	0
Totaal	210	233

Per 1 januari 2016 is Endinet Groep B.V. door Enexis Holding N.V. van Alliander verworven. Het resultaat van het per 1 januari 2016 door verkoop overgedragen Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V. maakte in 2015 voor EUR 12 miljoen deel uit van het resultaat van Enexis B.V.

38. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

De rentebaten en -lasten worden op basis van tijdsevenredigheid toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben, onder toepassing van de effectieve rentemethode.

Aan investeringsprojecten waarvan de geschatte looptijd langer dan 12 maanden is, wordt bouwrente toegerekend. Indien hedge accounting wordt toegepast, wordt het ineffektieve gedeelte van derivaten direct verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Rentebaten	69	76
Totaal financiële baten	69	76
Overige rentelasten	74	89
Totaal financiële lasten	74	89
Financiële baten en lasten	-5	-13

De overige rentelasten betreffen de rentekosten over de door de aandeelhouders verstrekte en nog niet afgeloste leningen, alsmede de rentekosten over de uitgegeven obligatieleningen.

De aandeelhoudersleningen en een deel van de obligatieleningen zijn volledig en tegen dezelfde condities doorgeleend aan Enexis B.V. De in 2015 uitgegeven obligatielening van EUR 500 miljoen is niet doorgeleend aan Enexis B.V.

39. BELASTINGEN

De belasting over het resultaat over de verslagperiode omvat de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en uitgestelde winstbelastingen.

Belastingen worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening behalve voor zover zij betrekking hebben op posten die rechtstreeks zijn opgenomen in het eigen vermogen.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Winstbelasting	-2	-3
Totaal winstbelasting	-2	-3

Enexis Holding N.V. is hoofd van de fiscale eenheid en in die hoedanigheid hoofdelijk aansprakelijk voor de verplichtingen van de in de fiscale eenheid opgenomen entiteiten.

De bedrijfsactiviteiten van Enexis Holding N.V. zijn onderworpen aan winstbelasting. De te betalen vennootschapsbelasting wordt berekend en vereffend met de onderliggende entiteiten op basis van commerciële resultaten, rekening houdende met de geldende vrijstellingen.

40. DEELNEMINGEN IN GROEPSMAATSCHAPPIJEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Enexis B.V.	3.265	3.518
Fudura B.V.	55	51
Enexis Vastgoed B.V.	14	15
Endinet Groep B.V.	714	-
Enexis Personeel B.V.	0	-
Enpuls B.V.	0	-
Saldo per 31 december	4.048	3.584

Het verloop van de deelnemingen in groepsmaatschappijen is als volgt:

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Stand per 1 januari	3.584	3.491
Door acquisitie verworven	694	-
Resultaten over het jaar	210	233
Door verkoop afgestoten	-323	-
Ontvangen dividenden	-117	-140
Saldo per 31 december	4.048	3.584

De deelnemingen Enexis Personeel B.V. en Enpuls B.V. zijn in 2016 opgericht en per 1 januari 2017 operationeel.

Per 1 januari 2016 is Endinet Groep B.V. door Enexis Holding N.V. verworven van Alliander N.V. en is Enexis Aktivabedrijf Friesland B.V. door Enexis B.V. aan Alliander N.V. verkocht.

Aan dividenden over 2015 zijn in 2016 EUR 107 miljoen van Enexis B.V. en EUR 10 miljoen van Fudura B.V. ontvangen.

41. OVERIGE FINANCIËLE VASTE ACTIVA

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Leningen aan groepsmaatschappijen	1.726	1.233
Leningen aan participaties	9	7
Totaal	1.735	1.240

De voorwaarden zoals gesteld in de huidige financiering vereisen dat er geen contractuele noch een structurele achterstelling van bestaande leningen ten opzichte van nieuwe externe financiering ontstaat. Om 'structural subordination' te voorkomen wordt externe financiering aangegaan door Enexis Holding N.V. Vanuit deze vennootschap worden de voor de bedrijfsvoering of investeringen in de energienetten van Enexis benodigde middelen doorgeleend aan Enexis B.V. in een back-to-back-lening onder gelijke condities. Voor de relevante condities wordt verwezen naar noot 32. Enkele externe leningen met een beperkte omvang, oorspronkelijk overgenomen van Essent, hebben van oudsher Enexis B.V. als contractpartij en zijn in de financieringsdocumentatie als uitzondering geaccepteerd.

bedragen in miljoenen euro's	Aan personeel verstreckte leningen	Overige leningen	Totaal 2016
Stand per 1 januari 2016	2	9	11
Nieuwe leningen	1	4	5
Aflossingen	1	2	3
Stand per 31 december 2016	2	11	13
Af: kortlopend deel	0	2	2
Totaal langlopend deel	2	9	11

42. VORDERINGEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Vorderingen op groepsmaatschappijen	135	179
Te vorderen rente op groepsmaatschappijen	20	23
Overige vorderingen	1	-
Totaal	156	202

De vorderingen op groepsmaatschappijen hebben met name betrekking op de afwikkeling van de af te dragen vennootschapsbelasting. Vereffening van belastingposities vindt via Enexis Holding N.V. plaats uit hoofde van haar positie als hoofd van de fiscale eenheid.

De post te vorderen rente heeft betrekking op de van Enexis B.V. te ontvangen rentevergoeding.

43. WINSTBELASTING

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Vooruitbetaalde bedragen	15	17
Totaal	15	17

Voor winstbelasting wordt verwezen naar noot 11. Winstbelasting.

44. OVERIGE FINANCIËLE ACTIVA (KORTLOPEND)

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Verstreckte leningen aan participaties	2	2
Verstreckte leningen aan groepsmaatschappijen	7	507
Kortlopende deposito's	50	75
Totaal	59	584

De verstreckte leningen aan participaties hebben betrekking op leningen aan EDSN B.V.

De verstreckte leningen aan groepsmaatschappijen hebben betrekking op het kortlopend deel van de aan Fudura B.V. en Enexis Vastgoed B.V. verstreckte leningen.

Overtollige liquiditeiten zijn in 2016 conform de randvoorwaarden zoals nader omschreven in het Treasury Statuut, op deposito geplaatst, op zakelijke (spaar)rekeningen aangehouden, dan wel belegd in Money Market Funds. Alle deposito's zijn op afloopdatum beschikbaar.

45. LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen reële waarde, normaliter gelijk aan de nominale waarde. Onder de liquide middelen worden louter de direct opeisbare liquide middelen opgenomen. Niet direct opeisbare liquide middelen worden, afhankelijk van de geldende looptijden en condities, opgenomen onder de overige financiële activa (kortlopend).

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Bank- en kassaldi	124	15
Geldmarktfondsen	0	100
Geldmiddelen in depot bij notaris	0	356
Totaal	124	471

Overtollige liquiditeiten zijn in 2016 conform de randvoorwaarden zoals nader omschreven in het Treasury Statuut, op deposito geplaatst, op zakelijke (spaar)rekeningen aangehouden, dan wel belegd in Money Market Funds. Alle deposito's zijn op afloopdatum vrij beschikbaar.

46. EIGEN VERMOGEN

Er is geen wettelijke reserve opgenomen voor het cumulatief resultaat uit minderheidsdeelnemingen omdat dit resultaat, voor zover niet uitgekeerd, nihil is. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar noot 22. Eigen vermogen.

47. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (LANGLOPEND)

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Beursgenoteerde obligatieleningen	1.783	1.289
Aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D)	350	350
Langlopend deel overeenkomsten perpetuele lening	5	16
Onderhandse leningen	3	3
Totaal	2.141	1.658

Ingevolge de Aanwijzing van de minister van Economische Zaken dient in het kader van de splitsing een gedeelte van de aandeelhoudersleningen ten bedrage van EUR 350 miljoen in geval van een structureel vermogenstekort converteerbaar te zijn in eigen vermogen. Voor deze lening geldt een rentepercentage van 7,2% en is de resterende looptijd 2,8 jaar.

Voor de conversievoorwaarden aan deze lening alsmede voor de voor de overige leningen van belang zijnde informatie wordt verwezen naar noot 32. Financieringsbeleid en risico's financiële instrumenten.

De aandeelhouderslening tranche C van EUR 500 miljoen is in april 2016 afgelost. In april 2016 is een vierde beursgenoteerde obligatielening uitgegeven onder het EMTN-programma ter grootte van EUR 500 miljoen. De opgenomen gelden zijn aangewend voor de herfinanciering van de aandeelhouderslening tranche C.

De beursgenoteerde obligatieleningen bedragen tezamen EUR 1.800 miljoen nominaal; onder aftrek van de aan deze leningen gerelateerde te amortiseren kosten, resteert een waarde van EUR 1.783 miljoen.

48. LATENTE BELASTINGEN

Omdat de deelnemingen in groepsmaatschappijen op basis van het commerciële resultaat worden afgewikkeld, worden de latenties op holdingniveau vastgesteld en als belastingen gepresenteerd.

De aanwezige latenties hebben betrekking op verschillen tussen de commerciële en fiscale waardering van materiële vaste activa en personeelsgerelateerde voorzieningen. Daarnaast hebben de latente belastingen betrekking op niet-gerealiseerde resultaten van derivaten-transacties die via het overige totaalresultaat als hedgereserve zijn gevormd en de verplichting uit hoofde van de vaststellingsovereenkomsten voor de aflossing van de perpetuele lening. De waardering van de belastinglatenties vindt plaats tegen nominale waarde tegen het ultimo jaar geldende tarief voor de vennootschapsbelasting.

Saldering van uitgestelde belastingvorderingen en uitgestelde belastingschulden vindt uitsluitend plaats indien er sprake is van een formeel recht tot saldering, verband houdend met winstbelastingen die door dezelfde belastingautoriteit worden geheven, en de onderneming het voornemen heeft tot gelijktijdige verrekening van latente belastingen. Latente belastingen worden opgenomen tegen de nominale waarde.

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Latente belastingen	237	195
Totaal	237	195

49. HANDELSSCHULDEN EN OVERIGE TE BETALEN POSTEN

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Te betalen rentekosten	20	26
Overige kortlopende verplichtingen	8	20
Totaal	28	46

De te betalen rentekosten betreffen de per ultimo jaar te betalen rentevergoedingen op enerzijds de door aandeelhouders verstrekte leningen en anderzijds de obligaties uitgegeven onder het EMTN-programma.

50. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (KORTLOPEND)

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
In volgend boekjaar af te lossen aandelhouderslening (tranche C)	0	500
Overeenkomsten aflossing perpetuele lening	5	92
Opgenomen leningen groepsmaatschappijen	22	0
Totaal	27	592

De aandelhouderslening tranche C van EUR 500 miljoen is in april 2016 vervroegd afgelost.

Voor een nadere toelichting op de afwikkeling van de perpetuele lening wordt verwezen naar noot 23. Rentedragende verplichtingen (langlopend).

De opgenomen leningen van groepsmaatschappijen hebben betrekking op een lening van EUR 22 miljoen van Endinet Groep B.V.

51. INFORMATIE VERBONDEN PARTIJEN

Transacties met verbonden partijen vinden plaats tegen marktconforme prijzen en voorwaarden. Vorderingen en schulden ultimo boekjaar zijn niet belegd en worden normaal gesproken afgewikkeld tegen contante betalingen. Er zijn geen garanties ontvangen dan wel afgegeven betreffende de vorderingen en schulden van verbonden partijen. De waardecorrectie in verband met oninbaarheid is nihil.

Door aandelhouders verstrekte aandelhoudersleningen en de vaststellingsovereenkomsten bedroegen per ultimo 2016 EUR 350 miljoen (2015: EUR 942 miljoen). De over de aandelhoudersleningen en over de in 2016 van Enexis B.V. aan de holding overgedragen perpetuele lening betaalde rentevergoedingen bedroegen in 2016 EUR 46 miljoen (2015: EUR 68 miljoen). De aan aandelhouders betaalde dividenduitkering bedroeg EUR 111 miljoen (2015: EUR 134 miljoen).

De aan groepsmaatschappijen verstrekte leningen bedroegen per ultimo 2016 EUR 1.733 miljoen (2015: EUR 1.740 miljoen). De aan participaties verstrekte leningen bedroegen per ultimo 2016 EUR 10 miljoen (2015: EUR 9 miljoen).

52. BELONING RAAD VAN BESTUUR EN RAAD VAN COMMISSARISSEN

Beloning Raad van Bestuur

Voor nadere toelichting wordt verwezen naar noot 35. Beloning en Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V.

Beloning Raad van Commissarissen

Voor nadere toelichting wordt verwezen naar noot 35. Beloning en Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V.

53. DEELNEMINGEN EN JOINT VENTURES

Deelnemingen

De waardering van economische belangen die niet in de consolidatie worden betrokken, vindt plaats op basis van de equity-methode gebaseerd op de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van Enexis Holding N.V. Volgens deze methode wordt het economisch belang aanvankelijk op kostprijs gewaardeerd, waarbij de boekwaarde na eerste opname wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel van Enexis Holding N.V. in het resultaat. Ontvangen dividenden worden op de boekwaarde in mindering gebracht.

Bij een deelnemingswaarde van nihil worden verliezen op deelnemingen verwerkt tot het bedrag van de netto-investering in de deelneming. In deze netto-investering zijn ook leningen begrepen die aan deelnemingen zijn verstrekt, voor zover deze feitelijk deel uitmaken van de netto-investering. Voor het aandeel in verdere verliezen wordt uitsluitend een voorziening opgenomen indien en voor zover op grond van juridische verplichtingen wordt ingestaan voor de schulden van de deelneming.

Bij mogelijke impairment van deelnemingen wordt verwezen naar de verwerkingswijze zoals opgenomen in de paragraaf 'Bijzondere waardeverminderingen' in de 'Grondslagen voor de financiële verslaggeving'.

Joint arrangements

De financiële gegevens van entiteiten die als joint arrangement kwalificeren worden onderscheiden in joint ventures en joint operations, afhankelijk van de wettelijke en contractuele rechten en plichten die iedere investeerder heeft bedongen. De bestaande contractuele overeenkomsten kwalificeren alle als joint ventures. Joint ventures zijn entiteiten waarin Enexis, tezamen met één of meer andere investeerders, gezamenlijke zeggenschap heeft. Deze worden gewaardeerd op basis van de equity-methode.

	Statutaire zetel	Aandeel Enexis Holding N.V.	Aandeel Enexis Holding N.V.	403-verklaring
		31-12-2016	31-12-2015	
Groepsmaatschappijen				
Enexis B.V.	Rosmalen	100%	100%	Enexis Holding N.V. ja
Enexis Personeel B.V. ¹⁾	's-Hertogenbosch	100%	-	Enexis Holding N.V. ja
Endinet Groep B.V. ²⁾	Eindhoven	100%	-	Enexis Holding N.V. ja
Enpuls B.V. ³⁾	's-Hertogenbosch	100%	-	Enexis Holding N.V.
Fudura B.V.	Rosmalen	100%	100%	Enexis Holding N.V. ja
Enexis Vastgoed B.V.	Rosmalen	100%	100%	Enexis Holding N.V. ja
Endinet B.V. ²⁾	Eindhoven	100%	-	Endinet Groep B.V. ja
Endinet Infra Bedrijfsvoering B.V. ²⁾	Eindhoven	100%	-	Endinet Groep B.V. ja
Endinet Infra Ontwikkeling B.V. ²⁾	Eindhoven	100%	-	Endinet Groep B.V. ja
Enpuls Projecten B.V. ³⁾	's-Hertogenbosch	100%	-	Enpuls B.V.
Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V. ⁴⁾	Rosmalen	-	100%	Enexis B.V. ja
Overige deelnemingen en Joint ventures (geen overwegende zeggenschap)				
ZEBRA Gasnetwerk B.V. ⁵⁾	Bergen op Zoom	67%	67%	Enexis B.V.
Energie Data Services Nederland B.V.	Arnhem	23%	23%	Enexis B.V.
Ziut B.V.	Arnhem	47%	47%	Fudura B.V.
Entrade Pipe B.V. ⁵⁾	Tilburg	67%	67%	Zebra Gasnetwerk B.V.
ZEBRA Activa B.V. ⁵⁾	Middelburg	67%	67%	Zebra Gasnetwerk B.V.
ZEBRA Pijpleiding V.O.F. ⁵⁾	Middelburg	67%	67%	Entrade Pipe B.V.
Breedband Regio Eindhoven (BRE) B.V. ²⁾	Eindhoven	2%	-	Endinet Groep B.V.
Stichtingen ⁶⁾				
Stichting BLEI	Oldenzaal			
Stichting ELaadNL	Arnhem			
Stichting EVnetNL	Arnhem			
Stichting Mijnaansluiting.nl	Arnhem			
Stichting sYnfra	's-Hertogenbosch			
Stichting beheer Maastricht CBL Fondsen	Amsterdam			
Stichting KVGn	Apeldoorn			
Stichting Glasrijk	Eindhoven			
Stichting KSANDR	Delft			

- Op 27 september 2016 heeft Enexis Holding N.V. Enexis Personeel B.V. opgericht met als doel het voorzien in de factor arbeid ten behoeve van de met haar in een groep verbonden vennootschappen alsmede het verlenen van overige diensten en het leveren van goederen met betrekking tot het eigen personeel. Met ingang van 1 januari 2017 is Enexis Personeel B.V. operationeel.
- Per 1 januari 2016 zijn Endinet Groep B.V. en daaraan gelieerde entiteiten door aankoop verkregen van Alliander N.V.
- Op 28 november 2016 heeft Enexis Holding N.V. Enpuls B.V. en de daaraan gelieerde onderneming Enpuls Projecten B.V. opgericht met als doel energiebesparing en -vergroening mogelijk te maken door schaalbare oplossingen te realiseren in het kader van de doelstellingen van het Enexis concern. Met ingang van 1 januari 2017 zijn Enpuls B.V. en Enpuls Projecten B.V. operationeel.
- Per 1 januari 2016 is de vennootschap Aktivabedrijf Enexis Friesland B.V. aan Alliander N.V. verkocht en overgedragen.
- Deelnemingen worden niet in de consolidatie betrokken omdat er geen sprake is van beslissende zeggenschap (besluitvorming met meerderheid van 75%).
- De in dit overzicht opgenomen stichtingen betreffen organisaties met louter aan de bedrijfsactiviteiten van Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen gerelateerde doelen.

54. WINSTBESTEMMING

Overeenkomstig de statuten staat de winst, voor zover die niet wordt gereserveerd, ter vrije beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (artikel 36.2).

Aanvullend op deze statutaire bepalingen is met de aandeelhouders overeengekomen dat het uit te keren dividend over de planperiode van het Strategisch Plan (SP) maximaal 50% van de nettowinst zal bedragen, waarbij een minimumniveau van jaarlijks EUR 100 miljoen wordt nagestreefd. Dit percentage zal verlaagd worden als deze uitkering ertoe leidt dat het bedrijf binnen vijf jaar haar A rating-profiel kan verliezen.

Dit dividendbeleid zorgt ervoor dat de aandeelhouders een voorspelbaar en stabiel dividend kunnen verwachten. Tegelijkertijd borgt het beleid voldoende eigenvermogensgroei en toont het actieve steun van de aandeelhouders aan een gezonde financiële positie.

Voorstel bestemming resultaat boekjaar 2016

bedragen in miljoenen euro's	2016	2015
Resultaat	207	223
Reservering ten gunste van de algemene reserve	-104	-112
Voorgestelde dividenduitkering	103	111

De voor 2016 voorgestelde dividenduitkering bedraagt EUR 0,69 per aandeel (2015: EUR 0,75). Het voorstel voor winstbestemming is niet in de balans per 31 december 2016 verwerkt.

55. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

In januari 2017 is met Stedin Groep mondeling overeengekomen om uiterlijk 1 januari 2018 N.V. Stedin Netten Weert over te nemen. De aankoopprijs zal ca. EUR 57 miljoen gaan bedragen. De koop- en verkoopovereenkomst (SPA) wordt momenteel opgesteld. Bij deze overname gaat het om ca. 22.000 elektriciteits- en 20.000 gasaansluitingen en zullen naar verwachting 33 medewerkers als nieuwe collega's worden verwelkomd.

CONTROLEVERKLARING

VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Commissarissen en de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van Enexis Holding N.V.

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2016

ONS OORDEEL

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Enexis Holding N.V. op 31 december 2016 en van het resultaat en de kasstromen over 2016, in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW) en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT);
- geeft de in dit jaarverslag opgenomen enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Enexis Holding N.V. op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016 van Enexis Holding N.V. te 's-Hertogenbosch ('de vennootschap') gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V. en dochtermaatschappijen (samen: 'de groep') en de enkelvoudige jaarrekening.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde balans per 31 december 2016;
- de volgende overzichten over 2016: de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerde overzicht van het totaalresultaat, het geconsolideerde mutatieoverzicht eigen vermogen en het geconsolideerde kasstroomoverzicht; en
- de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit:

- de enkelvoudige balans per 31 december 2016;
- de enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2016; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening is EU-IFRS, de relevante bepalingen uit Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen bij en krachtens de WNT en het stelsel dat is gebruikt voor het opmaken van de enkelvoudige jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol WNT vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Enexis Holding N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onze controle-aanpak

Samenvatting en context

Enexis Holding N.V. is een netwerkgroep en is verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhouden, het beheer en de ontwikkeling van distributienetten voor elektriciteit en gas in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg, en daaraan verwante activiteiten. Onze controle vindt plaats door één centraal team en is ingericht vanuit een geconsolideerd perspectief, waarbij de groep administratief door ons als één geheel is gezien.

Wij ontwerpen onze controle-aanpak door het bepalen van materialiteit en het identificeren en inschatten van het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar het bestuur subjectieve schattingen heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij significante transacties en schattingen waarbij veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen worden gemaakt die inherent onzeker zijn, zoals de veronderstellingen bij de waardering van de materiële en immateriële vaste activa, de waardering van debiteuren, de waardering van voorzieningen en de verantwoording van de netto-omzet. Ook is specifiek aandacht besteed aan de elementen die als gevolg van de gereguleerde omgeving waarin de groep opereert van belang zijn, zoals bijvoorbeeld de gereguleerde opbrengsten uit hoofde van transport- en aansluitdiensten van elektriciteit en gas naar klanten.

In paragraaf 2.4 van de jaarrekening heeft de entiteit de schattingsposten en de belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheid uiteengezet. Vanwege de significante schattings-elementen verbonden aan de waardering van (im)materiële vaste activa en de verwerking en toelichting van de ruiltransactie tussen Enexis Holding N.V. en Alliander N.V. met betrekking tot de aankoop van Endinet Groep B.V. en de verkoop van de activa en passiva behorend bij de netwerkdelen Friesland en de Noordoostpolder, hebben wij deze aangemerkt als kernpunten zoals uiteengezet in de sectie 'De kernpunten van onze controle'. Voorgaand jaar rapporteerden wij eveneens claims en juridische zaken als kernpunt in de controle. Dit was mede ingegeven door een omvangrijke claim van een aantal marktpartijen. Gegeven de status en juridische voortgang van deze casus in 2016 is dit niet langer een kernpunt in de controle geweest.

Naast de kernpunten heeft ook IT veel aandacht in de controle gekregen. De groep is in belangrijke mate afhankelijk van de IT-infrastructuur voor de continuïteit van de bedrijfsactiviteiten. Wij hebben de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking getoetst, voor zover van belang voor onze controlewerkzaamheden op de jaarrekening 2016. Hierbij hebben we interne IT-specialisten betrokken, waarbij we onder meer gebruik gemaakt hebben van data-analyses ten aanzien van transacties en/of processen op het gebied van logische toegangsbeveiliging, inkoop, projectbeheersing en memoriaalboekingen.

Bij al onze controles besteden wij aandacht aan het risico van het doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen door het bestuur waaronder het evalueren van risico's op materiële afwijkingen als gevolg van fraude op basis van een analyse van mogelijke belangen van het bestuur.

Wij hebben ervoor gezorgd dat het controleteam over voldoende specialistische kennis en expertise beschikt die nodig is voor de controle van een netbeheerder. Wij hebben daarom specialisten op het gebied van IT, regulering, belastingen en waarderingen in ons team opgenomen. Alle werkzaamheden bij de groepsonderdelen zijn door hetzelfde controleteam uitgevoerd.

De hoofdlijnen van onze aanpak waren als volgt:

Materialiteit

- Materialiteit: €13 miljoen, gebaseerd op 5% van het resultaat voor belastingen.

Reikwijdte van de controle

- We hebben onze controlewerkzaamheden nagenoeg geheel uitgevoerd op het hoofdkantoor van de groep in 's-Hertogenbosch, waarbij de controle vanuit geconsolideerd perspectief is ingericht.

Kernpunten

- Waardering van de (im)materiële vaste activa.
  - Verwerking en toelichting van de aankoop van Endinet Groep B.V. en verkoop van de activa en passiva behorend bij de netwerkdelen Friesland en de Noordoostpolder per 1 januari 2016.
-

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel belang' wordt toegelicht in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen kwantitatieve grenzen voor materialiteit. Deze grenzen, alsook de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel te evalueren.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel als volgt bepaald:

Materialiteit voor de groep	€13 miljoen (2015: €15 miljoen).
Hoe is de materialiteit bepaald	5% van het resultaat voor belastingen.
De overwegingen voor de gekozen benchmark	We hebben deze, algemeen geaccepteerde, benchmark toegepast op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening. Op basis daarvan zijn wij van mening dat rendement en daarmee het resultaat voor belastingen een belangrijk kengetal is voor de financiële prestaties van de vennootschap.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de Raad van Commissarissen overeengekomen dat wij aan de Raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de €650.000 (2015: €750.000) rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De reikwijdte van onze groepscontrole

Enexis Holding N.V. staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V. Van belang is hierbij dat de activiteiten van de groep volledig in Nederland plaatsvinden en dat de administratieve processen en interne beheersingsmaatregelen grotendeels zijn gecentraliseerd. Onze controle vindt daarom plaats door één centraal team en is ingericht vanuit een geconsolideerd perspectief, waarbij de groep administratief door ons als één geheel is gezien. Dat betekent dat wij alle voor de geconsolideerde jaarrekening van materieel belang zijnde transactiestromen en financiële posities in de reikwijdte van onze controle hebben betrokken.

Daarnaast hebben wij de consolidatie van de groep en de toelichtingen in de jaarrekening gecontroleerd. Hierbij hebben wij specifiek aandacht besteed aan de aankoop van Endinet Groep B.V. en de verkoop van de activa en passiva behorend bij de netwerkdelen van Friesland en de Noordoostpolder per 1 januari 2016.

Door bovengenoemde werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de geconsolideerde jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening. De kernpunten hebben wij met de Raad van Commissarissen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alle risico's en punten die wij tijdens onze controle hebben geïdentificeerd en hebben besproken. Wij hebben de kernpunten beschreven met daarbij een samenvatting van de op deze punten door ons uitgevoerde werkzaamheden.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten of over specifieke elementen van de jaarrekening.

Kernpunten**Waardering van de (im)materiële vaste activa**

De toelichtingen op de waardering van de (im)materiële vaste activa zijn opgenomen in noot 12 en 13 van de jaarrekening.

De (im)materiële vaste activa hebben op 31 december 2016 een boekwaarde van € 6.860 miljoen en vormen daarmee een belangrijke post in de geconsolideerde jaarrekening van de groep. Ontwikkelingen in regulering en omstandigheden in het energielandschap, die relevant zijn voor de netbeheerders, kunnen ertoe leiden dat (im)materiële vaste activa duurzaam in waarde zijn verminderd. Het bestuur heeft vastgesteld dat er geen indicaties voor duurzame waardeverminderingen zijn. De groep voert jaarlijks een analyse naar de aanwezigheid van duurzame waardeverminderingen uit waarbij de bedrijfswaarde wordt vergeleken met de boekwaarde. Hierbij is specifiek aandacht besteed aan de effecten van het nieuwe methodebesluit zoals door de ACM gepubliceerd en de gevolgen voor de toegestane tarieven. Gegeven de voortgaande energietransitie heeft het bestuur tevens aandacht besteed aan de afschrijvingstermijnen van gasnetten en traditionele meters. Deze analyses zijn significant voor onze controle vanwege de significante omvang van de activa en omdat ze zijn gebaseerd op belangrijke veronderstellingen van het bestuur rondom bijvoorbeeld toekomstige kasstromen. Daarom hebben wij dit aangemerkt als kernpunt in de controle. Het bestuur heeft in noot 13 toegelicht dat het verschil tussen de bedrijfswaarde van de activa inclusief goodwill en de boekwaarde per 31 december 2016 als ruim kan worden gekwalificeerd.

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

Wij hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd op de analyse van de groep, met specifieke aandacht voor de vaststelling van de kasstroombegenerende eenheden, de redelijkheid en onderbouwing van de geprognosticeerde toekomstige kasstromen, gereguleerde tarieven en de gehanteerde vermogenskostenvoet (WACC). Hierbij hebben wij onder meer de geprognosticeerde toekomstige kasstromen getoetst aan interne budgetten, historische financiële gegevens van de groep en marktinformatie rondom de implicaties van de energietransitie. Wij hebben vastgesteld dat de effecten van het nieuwe methodebesluit zoals door de ACM gepubliceerd, juist zijn betrokken in deze analyse. Tevens hebben wij het door de groep gehanteerde rekenmodel gecontroleerd. Wij hebben hierbij gebruikgemaakt van interne waarderingsspecialisten. Als onderdeel van onze controlewerkzaamheden hebben wij eveneens getest dat veronderstellingen in de jaarlijks door het management uitgevoerde evaluatie van de gebruiksduur, mede in het licht van de ontwikkelingen in het energielandschap, redelijk zijn en consistent zijn toegepast. Gegeven de ruimte tussen de reële waarde en de boekwaarde is het risico op duurzame waardeverminderingen gering. Wij kunnen ons vinden in de conclusie van het bestuur dat er geen indicaties voor bijzondere waardevermindering van de (im)materiële vaste activa zijn.

Kernpunten**Verwerking en toelichting aankoop Endinet Groep B.V. en verkoop netwerkdelen Friesland en de Noordoostpolder per 1 januari 2016.**

De toelichtingen op deze aankoop en verkoop zijn opgenomen in toelichting 4 van de jaarrekening.

Per 1 januari 2016 heeft de ruiltransactie tussen Enexis Holding N.V. en Alliander N.V. plaatsgevonden met betrekking tot de aankoop van Endinet Groep B.V. en de verkoop van activa en passiva behorend bij de netwerkdelen Friesland en de Noordoostpolder. Enexis Holding N.V. heeft conform IFRS 3R de purchase price allocation ('PPA') verwerkt en toegelicht in de jaarrekening 2016. Het bestuur heeft voor de PPA belangrijke schattingen met betrekking tot de reële waarde van de activa en passiva en de verwachte synergieën moeten maken die significante invloed hebben op de financiële verwerking in de jaarrekening. Hierbij heeft het bestuur gebruik gemaakt van externe waarderingsdeskundigen. Ook voor de afsplitsing van de activa en passiva van de netwerkdelen Friesland en Noordoostpolder heeft het bestuur bepaalde uitgangspunten en verdeelsleutels gehanteerd, bijvoorbeeld ten aanzien van de toe te rekenen materiële vaste activa en goodwill, van belang voor de verantwoording van het uiteindelijke boekresultaat in de jaarrekening 2016. De voorlopige PPA was reeds toegelicht in de jaarrekening 2015 en wijkt slechts gering af van de definitieve verwerking. De transacties zijn significant voor Enexis Holding N.V. en bevatten belangrijke schattings-elementen. Daarom hebben wij deze transacties aangemerkt als kernpunt in onze controle.

Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten

Wij hebben kennisgenomen van de overeenkomst en de relevante bepalingen die daarin zijn opgenomen. Hiernaast hebben we de financiële verwerking en de toelichting in de jaarrekening 2016 getoetst aan de vereisten conform IFRS 3R- en voor de vergelijkende cijfers eveneens IFRS 5. De waarde van de activa en passiva aangehouden voor verkoop hebben we gecontroleerd door aansluitingen te maken met de activa-administratie en de voor de afsplitsing gehanteerde uitgangspunten en verdeelsleutels te toetsen op redelijkheid. Het gerealiseerd boekresultaat op de transactie bedraagt € 11 miljoen en is juist toegelicht in de jaarrekening 2016.

Ten aanzien van de PPA hebben we de objectiviteit en deskundigheid van de door de groep ingeschakelde externe waarderingsdeskundigen vastgesteld. Daarnaast hebben we met behulp van onze interne waarderingsspecialisten de significante uitgangspunten en veronderstellingen zoals gehanteerd in de PPA getoetst. Hierbij is met name aandacht besteed aan uitgangspunten met betrekking tot de reële waarde van de activa en passiva en de verwachte synergieën zoals deze tot uitdrukking komen in de betaalde goodwill van € 96 miljoen. Wij kunnen ons vinden in de uitgangspunten en veronderstellingen van het bestuur, alsmede in de toelichting zoals in de jaarrekening opgenomen in toelichting 4.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit de hoofdstukken:

- Over Enexis
- Verslag over 2016
- Governance
- Overig.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

VERKLARING BETREFFENDE OVERIGE DOOR WET- EN REGELGEVING GESTELDE VEREISTEN

ONZE BENOEMING

Wij zijn op 20 april 2015 benoemd als externe accountant van Enexis Holding N.V. door de Raad van Commissarissen volgend een besluit van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 20 april 2015. Wij zijn nu voor een onafgebroken periode van 2 jaar accountant van de vennootschap.

VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING EN DE ACCOUNTANTSCONTROLE

Verantwoordelijkheden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen voor de jaarrekening

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen bij en krachtens de WNT; en voor
- een zodanige interne beheersing die de Raad van Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de Raad van Bestuur afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet de Raad van Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de Raad van Bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De Raad van Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Utrecht, 3 maart 2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Drs. C.J.A.M. Romme RA

BIJLAGE BIJ ONZE CONTROLEVERKLARING OVER DE JAARREKENING 2016 VAN ENEXIS HOLDING N.V.

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Raad van Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de Raad van Bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert.

Wij communiceren met de Raad van Commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de Raad van Commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met de Raad van Commissarissen hebben besproken. Wij beschrijven deze zaken in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang is van het maatschappelijk verkeer.

ASSURANCE-RAPPORT

VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Bestuur van Enexis Holding N.V.

ASSURANCE-RAPPORT OP DE DUURZAAMHEIDSINFORMATIE 2016

ONZE CONCLUSIE

Op grond van onze beoordelingswerkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de duurzaamheidsinformatie opgenomen in het Jaarverslag 2016 van Enexis Holding N.V. niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, een betrouwbare en toereikende weergave geeft van:

- het beleid en de bedrijfsvoering ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen; en
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied voor het jaar geëindigd op 31 december 2016 in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van GRI en de intern gehanteerde verslaggevingscriteria.

WAT WE HEBBEN BEOORDEELD

De duurzaamheidsinformatie omvat een weergave van het beleid en de bedrijfsvoering van Enexis Holding N.V., 's Hertogenbosch (hierna: "Enexis") ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen en van de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied gedurende 2016.

Wij hebben de duurzaamheidsinformatie beoordeeld voor het jaar eindigend op 31 december 2016, zoals opgenomen in de volgende secties in het Jaarverslag 2016 (hierna: "de duurzaamheidsinformatie"):

- Over Enexis (pagina 3 tot en met 15);
- Verslag 2016, met uitzondering van de paragraaf "8. Economische prestatie" (pagina 16 tot en met 40 en 45 tot en met 51); en
- Overig (pagina 152 tot en met 173).

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in de duurzaamheidsinformatie zijn geen onderdeel van de duurzaamheidsinformatie zelf die door ons is beoordeeld. Wij verstrekken derhalve geen zekerheid over de informatie buiten de duurzaamheidsinformatie.

DE BASIS VOOR ONZE CONCLUSIE

Wij hebben onze beoordeling met betrekking tot de duurzaamheidsinformatie verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N 'Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen'. Deze beoordelingsopdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van de duurzaamheidsinformatie' in dit assurance-rapport.

ONAFHANKELIJKHEID EN KWALITEITSBEHEERSING

Wij zijn onafhankelijk van Enexis zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij passen de 'Nadere voorschriften accountantskantoren ter zake van assurance-opdrachten (RA/AA)' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, accountantsstandaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

VERSLAGGEVINGSCRITERIA

Enexis heeft haar verslaggevingscriteria ontwikkeld op basis van de 'G4 Guidelines van het Global Reporting Initiative (GRI)', zoals toegelicht in sectie "Over dit verslag" (pagina 166 tot en met 170) in het Jaarverslag 2016. De informatie waarop deze opdracht betrekking heeft dient te worden gelezen in de context van deze verslaggevingscriteria. Het bestuur is verantwoordelijk voor de selectie en toepassing van deze verslaggevingscriteria. Het ontbreken van gevestigde praktijken ter beoordeling en meting van niet-financiële informatie biedt de mogelijkheid verscheidene, acceptabele meettechnieken toe te passen. Hierdoor kan de vergelijkbaarheid tussen entiteiten en in de tijd beïnvloed worden.

INHERENTE BEPERKINGEN

In de duurzaamheidsinformatie is toekomstgerichte informatie opgenomen zoals verwachtingen ten aanzien van ambities, strategie, plannen, ramingen en risico-inschattingen. Inherent aan deze informatie is dat de werkelijke uitkomsten in de toekomst waarschijnlijk zullen afwijken van deze verwachtingen door veranderingen in de veronderstellingen. De hieruit voortvloeiende afwijkingen kunnen van materieel belang zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in de duurzaamheidsinformatie.

VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE DUURZAAMHEIDS-INFORMATIE EN DE ASSURANCE-OPDRACHT

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR

Het bestuur van Enexis is verantwoordelijk voor het opstellen van de duurzaamheidsinformatie in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van GRI en de intern gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht op pagina 166 tot en met 170 van het Jaarverslag 2016, inclusief het identificeren van de beoogde gebruikers, het bepalen van materiële onderwerpen en het toepasbaar zijn van de gehanteerde criteria voor de doelstellingen van de beoogde gebruikers. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de duurzaamheidsinformatie en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in sectie 'Over dit verslag' (pagina 153 tot en met 159).

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opstellen van de duurzaamheidsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE BEOORDELING VAN DE DUURZAAMHEIDSINFORMATIE

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een beoordelingsopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

Deze beoordelingsopdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid. De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en zijn geringer in diepgang dan die bij een controleopdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het inwinnen van inlichtingen bij functionarissen van de entiteit en het uitvoeren van cijferanalyses met betrekking tot de informatie opgenomen in de duurzaamheidsinformatie. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij beoordelingsopdrachten is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij controleopdrachten.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van de duurzaamheidsinformatie nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze beoordelingswerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op onze conclusie.

UITGEVOERDE WERKZAAMHEDEN

Wij hebben deze beoordeling professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810N, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze belangrijkste werkzaamheden bestonden uit:

- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de organisatie.
- Het evalueren van de aanvaardbaarheid van het verslaggevingsbeleid en de consistente toepassing hiervan, waaronder het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en de redelijkheid van schattingen gemaakt door het management.
- Het evalueren van de opzet en implementatie van de systemen en processen voor informatieverzameling en -verwerking voor de informatie in de duurzaamheidsinformatie.
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor de duurzaamheidsstrategie en het beleid hierop.
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor duurzaamheidsinformatie, het uitvoeren van interne controles op gegevens en de consolidatie van gegevens in de duurzaamheidsinformatie.
- Het analytisch evalueren van data en trends aangeleverd voor consolidatie op groepsniveau.
- Het beoordelen van de interne en externe documentatie om te bepalen of de informatie, inclusief de toelichtingen, presentatie en beweringen gedaan in de duurzaamheidsinformatie adequaat is onderbouwd.
- Toetsen van de consistentie tussen de informatie in de duurzaamheidsinformatie en de overige informatie in het Jaarverslag 2016 buiten de reikwijdte van onze beoordelingsopdracht.
- Toetsen of de duurzaamheidsinformatie is opgesteld "in overeenstemming met" de Sustainability Reporting Guidelines versie G4 van GRI.

Utrecht, 3 maart 2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door
drs. C.J.A.M. Romme RA

INHOUDSOPGAVE

153 OVER DIT VERSLAG

- 153 Reikwijdte
- 154 Bepalen van de inhoud (materialiteit)
- 156 Management van materiële onderwerpen
- 157 Dialoog met stakeholders
- 158 Meetmethodes en dataverzameling
- 159 Veranderingen t.o.v. voorgaande verslagjaren
- 159 Assurance
- 159 Reacties

160 FEITEN EN CIJFERS

- 160 Personeelsontwikkeling
- 163 Betrouwbaar netbeheer
- 163 CO₂-voetafdruk

166 GRI-INDEX

171 BEGRIPPENLIJST

OVER DIT VERSLAG

In dit jaarverslag leggen we verantwoording af over onze activiteiten in 2016. Met stakeholders hebben wij tien materiële thema's geselecteerd die de basis vormen voor de reikwijdte en inhoud van dit verslag.

REIKWIJDTE

De reikwijdte van het verslag is Enexis Holding N.V., gevestigd te 's-Hertogenbosch. Hieronder vallen onder meer de activiteiten van Enexis B.V., Fudura B.V. en Enpuls B.V. De activiteiten van deelnemingen vallen niet onder de reikwijdte.

Het wettelijk bestuursverslag is opgenomen op de pagina's 16 tot en met 67.

De rapportageperiode loopt van 1 januari 2016 t/m 31 december 2016. Enexis rapporteert (half) jaarlijks over de strategische en financiële prestaties. Het jaarverslag wordt in het eerste kwartaal van elk jaar gepubliceerd op de website www.enexisgroep.nl; dit jaar op 7 maart 2017. Het verslag over 2015 verscheen op 8 maart 2016.

GEÏNTEGREERD VERSLAG

In dit jaarverslag is financiële, operationele en maatschappelijke informatie verwerkt in een geïntegreerd verslag.

- De financiële informatie is geconsolideerd voor Enexis inclusief Endinet. De financiële verantwoording is in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals aanvaard binnen de Europese Unie en bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
- De niet-financiële verantwoording is waar mogelijk geconsolideerd voor Enexis inclusief Endinet. Indien informatie exclusief Endinet is, wordt dit expliciet toegelicht in tekst en/of voetnoten van tabellen. In het algemeen streven wij ernaar niet-financiële gegevens van nieuwe acquisities zo snel mogelijk, doch uiterlijk na een vol jaar van eigenaarschap, te integreren.
- Ten aanzien van onze CO₂-voetafdruk worden in scope 3 voor zover beschikbaar ook ketenemissies vermeld.
- Bij de niet-financiële verantwoording zijn de richtlijnen gevolgd van het Global Reporting Initiative (GRI) en het Electric Utilities Sector Supplement. Voor het Enexis Jaarverslag 2016 zijn de GRI 4.0-richtlijnen gehanteerd (applicatieniveau CORE).

TRANSPARANTIE

Onze stakeholders hechten, net als wij, veel waarde aan transparantie. Wij hebben de ambitie om in de verslaggeving tot de koplopers te behoren in de Transparantiebenchmark van het ministerie van Economische Zaken en het GRI G4-niveau de komende jaren te behouden. Wij hanteren de Transparantierichtlijn en de Corporate Governance Code voor zover mogelijk en van toepassing.

Bij het bepalen van de inhoud en afbakening van onze verslaggeving hebben stakeholders een belangrijke positie. In de stakeholderdialoog van Enexis staat de vaststelling van materiële onderwerpen centraal.

De reikwijdte van de top 10 materiële onderwerpen, waarover in dit verslag wordt gerapporteerd, gaat in het algemeen verder dan de grenzen van de eigen organisatie.

- Het onderwerp veiligheid draait zowel om onze eigen medewerkers en aannemers als om de publieke veiligheid.
- De maatregelen die wij nemen voor de betrouwbaarheid en verduurzaming van de energievoorziening zijn essentieel om onze maatschappelijke taak te vervullen.
- Wij verbeteren onze interne processen en ICT om de klanttevredenheid te verbeteren.
- We innoveren voor de toekomstbestendigheid van de energienetten en de dienstverlening aan klanten.
- We zorgen ervoor dat de energievoorziening betaalbaar blijft en toegankelijk voor klanten en marktpartijen.
- Thema's die zich vooral richten op de interne organisatie zijn: verandervermogen organisatie, economische prestatie, compliance met wet- en regelgeving en de impact eigen bedrijfsvoering. Over deze onderwerpen wordt bovendien met stakeholders, waaronder de OR, aandeelhouders en toezichthouders, gesproken.

BEPALEN VAN DE INHOUD (MATERIALITEIT)

Aan onze stakeholders hebben we gevraagd over welke onderwerpen wij verantwoording zouden moeten afleggen in dit verslag. Op basis hiervan is een lijst van tien materiële thema's geselecteerd, die de basis vormen voor het jaarverslag. Het verslag is zo ingedeeld dat we op elk materieel thema rapporteren over de ontwikkeling die we in 2016 doormaakten.

In 2016 hebben wij de materialiteitsanalyse met onze stakeholders herijkt. Allereerst hebben wij zelf een initiële lijst met materiële onderwerpen vastgesteld. Na een interne prioritering in het Strategisch Directie-Overleg zijn de tien hoogmateriële onderwerpen via een online enquête aan de stakeholders voorgelegd. Tenslotte is de top tien van materiële onderwerpen tijdens een stakeholderbijeenkomst op 4 juli 2016 verder met stakeholders besproken en getoetst.

Ook de stakeholdergroepering is aangepast ten opzichte van de vorige materialiteitsanalyses. Voor de relatief breed gedefinieerde stakeholdergroep 'maatschappij' zijn nieuwe stakeholdergroepen in de plaats gekomen.

DEFINITIES VAN MATERIËLE ONDERWERPEN

Veiligheid

Het beperken van het geheel aan risico's voor mens en maatschappij dat voortkomt uit het werken aan en gebruik maken van het energienetwerk en het datasysteem.

Betrouwbaarheid energievoorziening

De mate van betrouwbaarheid van de energievoorziening, uitgedrukt in de gemiddelde tijdsduur en frequentie van onderbrekingen van energiedistributie naar eindafnemers.

Verduurzaming energievoorziening

Het aanpassen van het energiesysteem zodat de impact op het milieu afneemt, doordat energie wordt bespaard, het aandeel hernieuwbare energie toeneemt en het fossiel energiegebruik afneemt.

Klanttevredenheid

De mate waarin klanten tevreden zijn met de dienstverlening op de kernprocessen.

Innovatie

Het geheel aan vernieuwingsinspanningen, onder andere op technologisch, sociaal en financieel vlak, op onze netten, in onze processen, onze rol in de maatschappij en het beschikbaar stellen van (open) data.

Verandervermogen organisatie

De mate waarin de organisatie en haar medewerkers in staat zijn om tijdig in te spelen op organisatie- en energietransitievraagstukken.

Toegankelijke energievoorziening

De toegang tot een energievoorziening in de vorm van een aansluiting op het energienetwerk, het faciliteren van de energiemarkt en het bevorderen van een eerlijk speelveld voor marktactoren.

Economische prestatie

De totale prestatie waarbij er een balans is tussen aandeelhouderswaarde, ontwikkeling van de klanttarieven en de toegevoegde waarde aan de maatschappij.

Compliance met wet- en regelgeving

Het voldoen aan de verplichtingen waar Enexis aan moet voldoen (zoals wet- en regelgeving) en waar Enexis voor kiest om aan te voldoen.

Impact eigen bedrijfsvoering

De (in)directe voetafdruk van de organisatie op de maatschappij en het milieu en de inspanningen die verricht worden om deze te verbeteren.

MANAGEMENT VAN MATERIËLE ONDERWERPEN

Het management stuurt op allerlei maatschappelijke aspecten van ondernemen, als onderdeel van de Balanced Score Card, zoals het bevorderen van veilig en gezond werken, een betrouwbare en veilige energievoorziening, reductie energieverbruik en CO₂-uitstoot, het bijdragen aan de energietransitie en een beheerste kostenontwikkeling. Deze aspecten zijn, als onderdeel van de Balanced Score Card, tevens onderwerp van audits en rapportage aan de Raad van Commissarissen en de aandeelhouders.

Enexis hanteert een integraal managementsysteem, waarin zowel financiële als niet-financiële materiële onderwerpen worden gemanaged. Dit wordt beschreven in het hoofdstuk 'Governance'. In de jaarlijkse bedrijfsplancyclus wordt de vertaling gemaakt van strategische doelen naar bedrijfsplan, inclusief concrete doelstellingen. De materiële onderwerpen zijn geborgd in de strategische doelstellingen, zoals beschreven in het hoofdstuk 'Waarde creëren en delen'. Afgeleid van de strategie worden jaarlijkse doelstellingen geformuleerd en opgenomen in het bedrijfsplan en de Balanced Score Card. De voortgang wordt maandelijks gerapporteerd aan de Raad van Bestuur en tevens besproken met de Raad van Commissarissen.

Er is een formeel risicomanagementproces, een interne auditfunctie en een compliancefunctie aanwezig. De herkenning en erkenning van strategische risico's vloeien voort uit de activiteiten van dit proces en deze functies. Op de kernactiviteit wordt toezicht gehouden door de Autoriteit Consument & Markt (ACM).

In het hoofdstuk 'Impact eigen bedrijfsvoering' is een toelichting opgenomen op de wijze waarop het onderwerp duurzaamheid is geborgd. Daarnaast is een uitwerking van de managementbenadering naar maatschappelijk thema, gebaseerd op de richtlijn ISO 26000 te vinden in de MVO-principes op de website van Enexis.

DIALOOG MET STAKEHOLDERS

In 2016 is een nieuwe indeling van de stakeholdergroepen gedefinieerd en geaccordeerd door het Directie-Overleg. De stakeholdergroepen klanten, medewerkers en aandeelhouders zijn ongewijzigd. De oorspronkelijke stakeholdergroep ‘maatschappij’ werd echter als te breed ervaren. Om die reden is de stakeholdergroep uitgesplitst in: investeerders, beleidsbepalers, belangenverenigingen, markt- & ketenpartijen en lokale energiepartners. Er zijn nu in totaal acht groepen stakeholders. De aanpassing van het stakeholdermodel komt voort uit de strategische heroriëntatie.

Onderstaand overzicht laat op hoofdlijnen zien hoe de dialoog met stakeholders wordt geborgd, maar is geen uitputtende opsomming. De belangrijkste bespreekpunten zijn geformuleerd naar materiële thema's.

STAKEHOLDERMODEL

STAKEHOLDER-GROEP	VOORBEELDEN	BELANGRIJKSTE BESPREEKPUNTEN ¹	INTERACTIE MET ENEXIS VIA
Klanten	Kleinverbruik klanten (consumenten en MKB-bedrijven), grootverbruik klanten (corporates)	Klanttevredenheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid	Stakeholderdialoog 2016, periodiek klanttevredenheidsonderzoek, klantenservice, accountmanagers
Medewerkers	Ondernemingsraad, vakbonden	Verandervermogen organisatie, veiligheid	Stakeholderdialoog 2016, interne media, werkoverleggen, circa 8 keer per jaar overlegt de Ondernemingsraad (OR) met de directie
Aandeelhouders	Provincies en gemeenten in de rol van aandeelhouder	Economische prestatie, impact eigen bedrijfsvoering, verduurzaming, compliance	Stakeholderdialoog 2016, jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA), Aandeelhouderscommissie (AHC) die 3 à 4 keer per jaar overlegt met de Raad van Bestuur (RvB)
Lokale energiepartners	Gemeenten, energiecoöperaties, waterschappen, projectontwikkelaars, woningbouwverenigingen	Innovatie, verduurzaming, verandervermogen	Stakeholderdialoog 2016, via gebiedsteams, stakeholdermanagers, omgevingsverkenner
Markt- en ketenpartners	Aannemers, infrabedrijven, technologiebedrijven, energieleveranciers, ODA's, startups	Innovatie, veiligheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid	Stakeholderdialoog 2016, periodiek overleg binnen de NEDU, periodiek Kabels- en Leidingenoverleg, via accountmanagers
Investeerders	Obligatiebeleggers, banken, rating agencies	Economische prestatie	Stakeholderdialoog 2016, investor roadshow, investor presentatie, jaarverslag
Beleidsbepalers	Politieke partijen, ministeries van Economische Zaken, Binnenlandse Zaken, Infrastructuur & Milieu, Autoriteit Consument & Markt, Staatstoezicht op de Mijnen, Autoriteit Persoonsgegevens	Verduurzaming, compliance, veiligheid, betrouwbaarheid, innovatie, toegankelijkheid	Stakeholderdialoog 2016, Consultaties, via Public Affairs, periodieke overleggen met toezichhouders
Beleidsbeïnvloeders	Netbeheer Nederland, Nederlandse Vereniging voor Duurzame Energie, VNG, IPO, Energie Nederland, Unie van Waterschappen	Divers	Stakeholderdialoog 2016, via periodiek Public Affairs overleg en bestuurlijk overleg

1. Het betreft hier een eigen interpretatie van wat er uit de diverse stakeholderdialogen naar voren is gekomen.

MEETMETHODES EN DATAVERZAMELING

De kwantitatieve informatie in dit verslag hebben we waar mogelijk ontleend aan systemen van Enexis. Voor deze systemen gelden interne controlemaatregelen. De afdeling External Reporting & Accounting van Financiën is – met betrokkenheid van de business controllers – verantwoordelijk voor de verzameling en onderbouwing van niet-financiële data.

- De GRI-index is opgenomen in het hoofdstuk 'Overig'.
- In 2016 is de meetmethodiek van onze CO₂-uitstoot niet gewijzigd, echter wij hanteren een indeling naar scope 1, 2 en 3 om onze resultaten beter vergelijkbaar te maken met die van onze branchegenoten.

De voor de verschillende onderwerpen verantwoordelijke medewerkers in de organisatie hebben de kwalitatieve informatie aangeleverd en onderbouwd. We hebben alle vertrouwen in de algehele betrouwbaarheid van de gerapporteerde gegevens, maar onderkennen dat een deel van de informatie onzekerheden kan bevatten die inherent zijn aan beperkingen van meetmethodes en dataverzameling.

MANAGEMENTBENADERING VAN MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN (MVO)

Binnen Enexis is Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen geïntegreerd in de reguliere bedrijfsvoering en doelstellingen. Zo heeft het management in 2016 gestuurd op duurzaamheidsdoelstellingen voor Buurkracht en CO₂-reductie leasewagens en gedeclareerde kilometers.

Naast het streven naar een betrouwbaar, betaalbaar, veilig en duurzaam net, bestaat er binnen Enexis aandacht voor goed werkgeverschap en duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers. In het hoofdstuk 'Impact eigen bedrijfsvoering' is een toelichting opgenomen op de wijze waarop het onderwerp duurzaamheid is geborgd, in het hoofdstuk 'Verandervermogen organisatie' staat een toelichting op duurzame inzetbaarheid. Daarnaast is een uitwerking van de managementbenadering naar maatschappelijk thema, gebaseerd op de richtlijn ISO 26000 te vinden in de MVO-principes op de website van Enexis. Dit MVO-beleid is tevens verankerd in een MVO-verklaring.

In ons MVO-beleid erkennen en onderschrijven wij de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties. Tevens hangen wij de richtlijnen aan voor arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden die gelden als fundamentele principes en rechten op het werk, zoals deze zijn geformuleerd door de International Labour Organization (ILO).

MVO is ook verankerd in onze strategie. De strategische pijler 'duurzaamheid' is uitgewerkt in een duurzame agenda; een middellange termijn plan dat richting geeft in termen van activiteiten en tussendoelen. Eind 2016 hebben we dit plan stopgezet en is een status-update en reflectie op dit plan gekomen. In 2017 richten we ons op onze herijkte strategie en daarbij behorende doelstellingen, waarbij we een voorbeeld willen zijn in duurzaamheid en de energietransitie willen versnellen.

Het is tevens onze ambitie om onze bijdrage aan de wereldwijde Sustainable Development Goals te verduidelijken. Deze goals zijn opgesteld door de Verenigde Naties en, onder andere, door Nederland ondertekend. Enexis wil bijdragen aan het realiseren van deze doelen. De komende jaren werken we eraan om hierover in meer detail te rapporteren.

VERANDERINGEN T.O.V. VOORGAANDE VERSLAGJAREN

Per 1 januari 2016 hebben Alliander en Enexis energienetwerken uitgeruild om de gebieden langs provinciale grenzen logischer te verdelen. Als gevolg hiervan werd netbeheerder Endinet B.V. onderdeel van Enexis. In het verslagjaar 2016 rapporteren we inclusief Endinet B.V.

De strategie is in 2016 herijkt en hier kwamen voor dit verslagjaar geen significante wijzigingen uit voort. De strategische richting 2017 wordt toegelicht in de paragraaf 'Waarde creëren en delen'.

ASSURANCE

PwC heeft een assurance-opdracht uitgevoerd die gericht was op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid dat de informatie in de hoofdstukken 'Over Enexis', 'Verslag over 2016' en 'Overig' in het Jaarverslag 2016 van Enexis in alle van materieel belang zijnde aspecten juist is weergegeven in overeenstemming met de 'Sustainability Reporting Guidelines' G4 (Core) van het Global Reporting Initiative, de Handreiking maatschappelijke verslaggeving van de raad voor de Jaarverslaglegging en de interne verslaggevingscriteria van Enexis. Op het moment dat in de GRI-tabel naar deze hoofdstukken wordt verwezen, is de informatie meegenomen in de scope van de assurance-opdracht. Indien er geen verwijzing is opgenomen naar deze hoofdstukken is er geen assurance van toepassing. Wij verwijzen naar pagina 148 voor het assurance-rapport van de onafhankelijke accountant.

REACTIES

We streven ernaar om jaar na jaar onze verslaglegging te verbeteren. Daarbij is de inbreng van kritische lezers steeds een welkome steun. Hebt u ideeën voor verbetering?

Mail dan naar investor.relations@enexis.nl.

FEITEN EN CIJFERS

PERSONEELSONTWIKKELING

Enexis streeft naar een divers personeelsbestand. We geven invulling aan de Participatiewet door werk te bieden aan mensen met en zonder arbeidsbeperking. Onderstaande tabellen geven een beeld van de personeelsoontwikkeling in 2016. 99,6% van het personeel valt onder de cao Netwerkbedrijven.

	Man	Vrouw	Ultimo 2016
Personeel			
Fte's	3.541	688	4.229
Aantal	3.575	815	4.390
Arbeidscontract:			
- bepaald	108	30	138
- onbepaald	3.467	785	4.252

	Ultimo 2016
Ander personeel	
Aantal	993
- uitzendkrachten	311
- consultants	323
- oproepspecialisten	192
- fixed price	167

	Man	Vrouw	Totaal
Leeftijdscategorie			
onder 30 jaar	293	38	331
30 t/m 50 jaar	1.837	333	2.170
boven 50 jaar	1.445	444	1.889
Totaal	3.575	815	4.390
Percentage	81,4%	18,6%	100%

	Man	Vrouw	Totaal
Bedrijfsactiviteit/divisie			
Enexis	3.258	724	3.982
- INFRA	2.358	257	2.615
- Asset management	147	13	160
- Klant & Markt	325	246	571
- Overig	428	208	636
Fudura	154	48	202
- Fudura	137	35	172
- Enpuls	17	13	30
Endinet	163	43	206
Totaal	3.575	815	4.390

	Man	Vrouw	Totaal
Functieprofiel			
Administratief personeel	1.163	679	1.842
Leidinggevend personeel	289	74	363
Technisch personeel	2.123	62	2.185
Totaal	3.575	815	4.390

	Bepaalde tijd	Onbepaalde tijd	Totaal
Herkomst en type arbeidsovereenkomst			
België	0	38	38
Duitsland	2	26	28
Totaal Buitenland	2	64	66

Drenthe	14	331	345
Flevoland	2	17	19
Friesland	2	90	92
Gelderland	13	122	135
Groningen	19	457	476
Limburg	19	980	999
Noord-Brabant	41	1.523	1.564
Noord-Holland	2	14	16
Overijssel	19	569	588
Utrecht	5	54	59
Zeeland	0	10	10
Zuid-Holland	0	21	21
Totaal Nederland	136	4.188	4.324
Totaal	138	4.252	4.390

	Man				Vrouw			
	Instroom	Uitstroom	Totaal man	Gemiddelde lengte dienstverband bij uitstroom	Instroom	Uitstroom	Totaal vrouw	Gemiddelde lengte dienstverband bij uitstroom
In- en uitstroom								
onder 30 jaar	65	24	41	2,29	9	5	4	3,00
30 t/m 50 jaar	108	99	9	7,70	31	22	9	10,77
boven 50 jaar	37	167	-130	34,59	5	29	-24	35,53
Totaal	210	290	-80	22,73	45	56	-11	22,89

	Man				Vrouw				
	Wajong	WAO	WIA	Totaal man	Wajong	WAO	WIA	Totaal vrouw	Totaal
Arbeidsparticipatie									
onder 30 jaar	2	0	0	2	0	0	0	0	2
30 t/m 50 jaar	1	2	6	9	1	1	3	5	14
boven 50 jaar	0	19	8	27	0	2	7	9	36
Totaal	3	21	14	38	1	3	10	14	52

STANDAARDEN EN NORMEN

In ons MVO-beleid erkennen en onderschrijven wij de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties. Tevens hangen wij de richtlijnen aan voor arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden die gelden als fundamentele principes en rechten op het werk, zoals deze zijn geformuleerd door de International Labour Organization (ILO).

Voor medewerkers hebben wij zowel een gedragswijzer als een Compliancy protocol. Alle medewerkers moeten bij indiensttreding een Compliance vertrouwelijkheidsverklaring ondertekenen waarin zij aangeven zich te zullen houden aan hetgeen in het Compliancy protocol staat vermeld. Daarnaast moeten medewerkers met toegang tot koersgevoelige informatie een verklaring ondertekenen in het kader van vertrouwelijkheid. Zoals beschreven in het hoofdstuk 'Impact eigen bedrijfsvoering' geldt voor leveranciers de supplier code of conduct.

Tot slot heeft Enexis zich bij het vormgeven van haar MVO-beleid en -activiteiten laten inspireren door de internationale ISO 26000-richtlijn voor MVO. Het MVO-beleid is verankerd in een bestuursverklaring en in principes.

LIDMAATSCHAPPEN

Enexis is op organisatieniveau lid van de volgende branchegerelateerde organisaties/verenigingen:

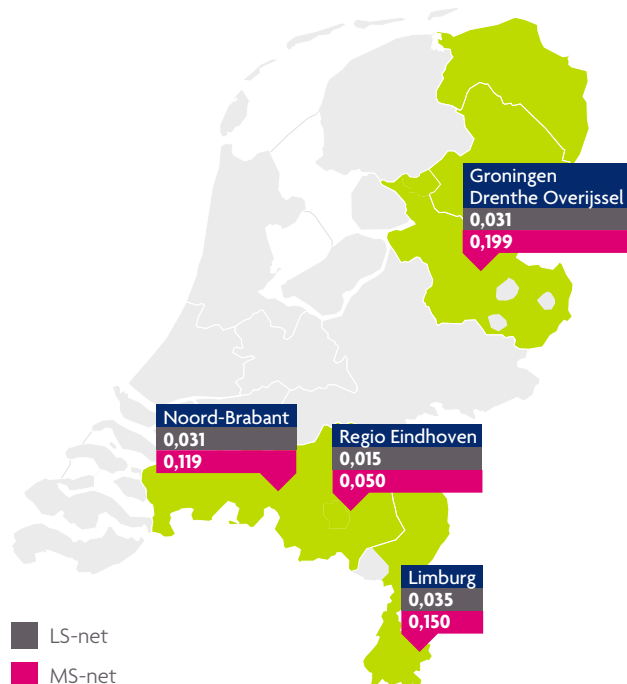
- Netbeheer Nederland (Branchevereniging energienetbeheerders)
- Dutch Power
- Nederlandse Vereniging Duurzame Energie
- EDSO for smart grids

Daarnaast neemt Enexis via haar vestigingen deel aan regionale en lokale verenigingen en initiatieven. Deze worden niet centraal geregistreerd of gerapporteerd.

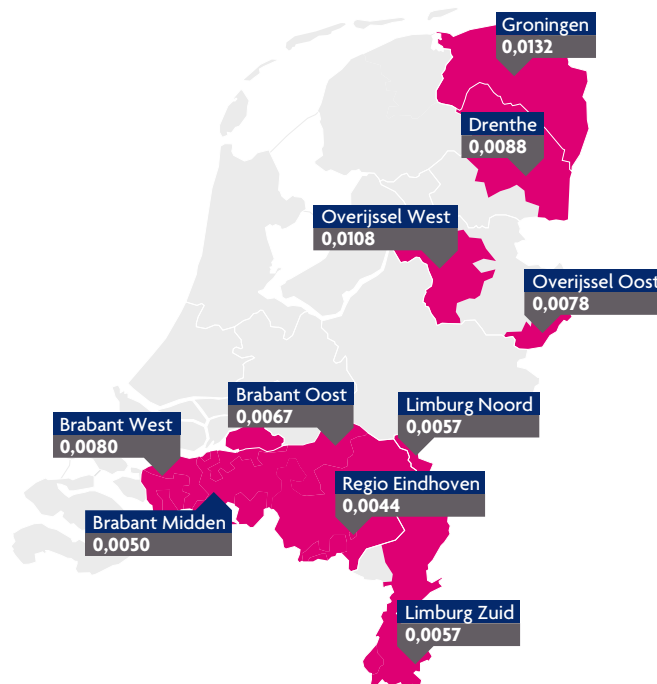
BETROUWBAAR NETBEHEER

Enexis zorgt voor een betrouwbare energielevering. Via de netbeheerder brengen we elektriciteit en gas bij klanten in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg.

GEMIDDELD AANTAL LS- EN MS-STORINGEN PER KLANT

GEMIDDELD AANTAL GASSTORINGEN PER KLANT

Voor de distributie van elektriciteit heeft Enexis een aansluitplicht; iedereen wordt op het elektriciteitsnet aangesloten. Ook voor gas is er een aansluitplicht. Er bestaat voor kleinverbruikers een uitzondering voor zogenoemde onrendabele gebieden en gebieden met een warmtenet.

Boetes

In 2016 zijn er bij de afdelingen Juridische en Algemene Zaken (JAZ) en overige betrokken afdelingen geen significante boetes ontvangen met betrekking tot de dienstverlening van Enexis, non-compliance met de E-wet en G-wet, milieuwetgeving of wet- en regelgeving inzake de levering en het gebruik van producten en diensten.

CO₂-VOETAFDRUK

Onze CO₂-voetafdruk wordt grotendeels bepaald door onze netverliezen. We vinden het belangrijk om onze netverliezen te reduceren en te verduurzamen en willen daarmee de komende jaren onze CO₂-voetafdruk verlagen. De overige netverliezen proberen we door met samenwerking in de sector en in de keten te reduceren. Daarnaast zet ons duurzaam mobiliteitsbeleid in op het verminderen en vergroenen van reisbewegingen van medewerkers. Een toelichting hierop vindt u in het hoofdstuk 'Impact eigen bedrijfsvoering'.

In dit jaarverslag presenteren wij onze voetafdruk volgens het internationale GreenHouseGas (GHG) protocol, verdeeld over drie "scopes". Scope 1 en 2 zijn bij rapportages altijd verplicht. Dit jaar vermelden we expliciet scope 3 (andere indirecte emissies) bij onze CO₂-voetafdruk.

We hebben een deel van onze ketenemissies, die voortkomen uit Enexis-activiteiten, gecompenseerd. Afgelopen jaar hebben we de ketenemissies (afval en netwerkcomponenten) apart gerapporteerd. Ter vergelijking hebben wij daarom onze CO₂-voetafdruk van 2015 berekend. Onze totale voetafdruk 2015 wordt inclusief deze componenten verhoogd van 83.528 naar 121.077 ton CO₂. Nieuw in de voetafdruk bij scope 3 is het gebruik van datacenters bij KPN in de categorie ICT. De ketenemissie is op verzoek van Enexis berekend door KPN. Komend jaar trachten we meer onderdelen die onder scope 3 vallen te rapporteren.

Alle broeikasgassen worden gerapporteerd in CO₂-equivalenten. Naast CO₂ worden methaan- en SF₆-emissies gerapporteerd. De omrekenfactoren naar CO₂-equivalenten zijn ontleend aan het IPCC Fourth Assessment Report. Emissiefactoren zijn ontleend aan de bron www.co2emissiefactoren.nl

Scope 1: directe emissies van activiteiten in eigen beheer, waaronder de uitstoot van onze bedrijfswagens en het energieverbruik in onze gebouwen.

In het huisvestingsbeleid zijn duurzaamheidsaspecten opgenomen. Zo willen wij dat onze nieuwe kantoren duurzaam worden gebouwd en per saldo energieneutraal zijn. In 2016 openden wij ons duurzaam gerenoveerde bovenregionaal kantoor in Zwolle en het duurzame distributiecentrum in Veldhoven.

Scope 2: indirecte emissies van activiteiten in eigen beheer, waaronder de emissie die plaatsvindt bij het opwekken van elektriciteit (lek- en netverliezen).

Bij de distributie van elektriciteit gaat altijd energie verloren, bijvoorbeeld als gevolg van elektrische weerstand. Elk jaar zijn wij bezig met technische verbeteringen in onze netten om emissies te verminderen.

Enexis werkt volgens de Trias Energetica. Voor het energieverbruik betekent dit dat zoveel mogelijk duurzame energie wordt gebruikt. De negatieve milieueffecten van onze uitstoot worden gecompenseerd, waardoor Enexis netto emissieneutraal is. In 2016 hebben we:

- 6,5% van het lekverlies vergoed door Garanties van Oorsprong van Nederlandse wind en 93,5% via Garanties van Oorsprong van Scandinavische waterkrachtcentrales;
- 100% groene energie uit Nederlandse biomassa gebruikt voor de stroomvoorziening in onze gebouwen;
- restemissie gecompenseerd via Gold Standard-certificaten.

In 2023 willen we dat meer dan 40% van onze netverliezen duurzaam zijn opgewekt met additioneel in Nederland opgewekte duurzame energie.

Scope 3: andere indirecte emissies, waaronder de uitstoot van transport, uitbestede productie of afvalverwerking.

Ook voor de uitstoot in de keten voelen wij ons verantwoordelijk, zoals bij de productie van kabels en leidingen en bij de verwerking van afval. In 2016 zijn we gestart om een deel van onze ketenemissies in kaart te brengen. Hierbij maakten wij gebruik van gegevens over de CO₂-uitstoot van onze ketenpartners, zoals onze leverancier van IT. De CO₂-uitstoot als gevolg van ICT (713 ton) wordt geheel gereduceerd, doordat KPN 100 procent groene stroom gebruikt afkomstig van Nederlandse bodem.

Er zijn geen sectormodellen voor berekening van de ketenemissies ten gevolge van de productie van bedrijfsmiddelen door toeleveranciers en van de verwerking van bedrijfsafval door de afvalverwerker. Enexis gebruikt hiervoor het model van Suez voor CO₂ uit afval, dat is ontwikkeld door CE Delft.

In 2017 willen we de ketenemissies in meer detail rapporteren.

GRI-INDEX

Bij het opzetten van de duurzaamheidsverslaglegging zijn de GRI 4.0-richtlijnen gehanteerd applicatieniveau CORE.

Voor een beschrijving van de aspecten management en evaluatie van materiële onderwerpen, behorend bij de 'disclosures on management approach' (DMA), verwijzen we naar de paragraaf [Management van materiële onderwerpen](#).

Categoriernaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
------------------------------	-----------------------	------------	--------------------

GENERAL STANDARD DISCLOSURES

Strategie en analyse

G4-1	De verklaring van de hoogste beslissingbevoegde van de organisatie over de relevantie van duurzame ontwikkeling voor de organisatie en haar strategie.	Voorwoord Raad van Bestuur	
------	--	--	--

Organisatieprofiel

G4-3	Naam van de organisatie.	Profiel	
G4-4	Voornaamste merken, producten en/of diensten.	Profiel	
G4-5	Locatie van het hoofdkantoor van de organisatie.	Bijlage: Colofon	
G4-6	Het aantal landen waar de organisatie actief is en namen van landen met ofwel grootschalige activiteiten, ofwel met specifieke relevantie voor de duurzaamheidskwesties die in het verslag aan de orde komen.	Nederland	
G4-7	Eigendomsstructuur en de rechtsvorm.	Profiel; Aandeelhouders	
G4-8	Afzetmarkten (geografische verdeling, sectoren die worden bediend en soorten klanten/begunstigden).	Profiel	
G4-9	Omvang van de verslaggevende organisatie.	Kerncijfers 2016 - Personeel	
G4-10	a. Aantal werknemers naar type arbeidscontract en geslacht. b. Aantal werknemers met een vast dienstverband per werknemerscategorie en geslacht. c. Totaal personeelsbestand uitgesplitst naar werknemers en andere hulppersonen en geslacht. d. Totaal personeelsbestand naar regio en geslacht. e. Percentage werkzaamheden van de organisatie dat wordt uitgevoerd door personen die juridisch als zelfstandige worden aangemerkt of door andere personen dan de eigen werknemers/hulppersonen, werknemers/hulppersonen van toeleveranciers daaronder begrepen. f. Significante schommelingen in het aantal werknemers (zoals seizoensarbeid in de toeristische of agrarische sector). Aantallen medewerkers bij contractors uitgesplitst naar arbeidstype en contract.	Bijlage: Feiten en cijfers Personeelsontwikkeling	
G4-11	Percentage medewerkers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt.	Bijlage: Feiten en cijfers Personeelsontwikkeling	EU sector supplement: Percentage medewerkers bij contractors vallend onder cao is niet beschikbaar. We beogen over 2017 over dit percentage verslag te kunnen leggen.
G4-12	Beschrijving van de toeleveringsketen van de organisatie.	Profiel; Verbinder in de energieketen	
G4-13	Significante veranderingen tijdens de verslagperiode wat betreft omvang, structuur, eigendom of leveringsketen van de organisatie.	Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte	

Categoriernaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
G4-14	Uitleg over de toepassing van het voorzorgsprincipe door de verslaggevende organisatie.	Strategische risico's; Risicobeheersing	
G4-15	Extern ontwikkelde economische, milieugerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die door de organisatie worden onderschreven.	Bijlage: Feiten en cijfers; Personeelsontwikkeling; Standaarden en Normen	
G4-16	Lidmaatschappen van verenigingen (zoals brancheverenigingen) en nationale en internationale belangenorganisaties.	Bijlage: Feiten en cijfers; Lidmaatschappen	
EU 1	Geïnstalleerde capaciteit onderverdeeld naar primaire energiebron naar regulatorisch regime.		Deze is alleen van toepassing op productiemaatschappijen.
EU 2	Opgewekte energie verdeeld naar primaire energiebronnen en naar regulatorisch regime.		Deze is alleen van toepassing op productiemaatschappijen.
EU 3	Het aantal huishoudelijke, industriële en institutionele klanten.	Profiel: Betrouwbaarheid energievoorziening; Kerncijfers 2016 - De netten	Enexis heeft gekozen voor een afwijkende klantindeling; gericht op netbeheerder.
EU 4	De lengte van de transmissie en distributienetwerken per regulatorisch regime.	Profiel: Betrouwbaarheid energievoorziening; Kerncijfers 2016 - De netten	
EU 5	Allocatie van CO ₂ -emissierechten onderverdeeld naar emissiehandel framework.		Niet van toepassing Enexis valt niet onder verplichte emissiehandel.

Geïdentificeerde materiële aspecten en grenzen

G4-17	a. Overzicht van alle ondernemingen die in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken zijn opgenomen. b. Overzicht van alle in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken opgenomen ondernemingen die niet onder dit verslag vallen.	Toelichting op geconsolideerde jaarrekening; algemene informatie	
G4-18	a. Proces voor het bepalen van de inhoud en specifieke afbakening van het verslag. b. Uitleg van de door de organisatie gehanteerde uitgangspunten voor het bepalen van de inhoud van het verslag.	Bepalen van de inhoud	
G4-19	Overzicht van alle materiële onderwerpen die tijdens het proces ter bepaling van de inhoud van het verslag zijn vastgesteld.	Bijlage: Over dit verslag; Definities van materiële onderwerpen	
G4-20	Vermeld voor elk materieel onderwerp de afbakening binnen de organisatie.	Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
G4-21	Vermeld voor elk materieel onderwerp de afbakening buiten de organisatie.	Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
G4-22	Gevolgen van een eventuele herformulering van informatie die in een eerder verslag is verstrekt en de redenen voor deze herformulering.	Definitiewijzigingen in 2016 zoals opgenomen in de voetnoten bij de desbetreffende KPI's	
G4-23	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes ten aanzien van reikwijdte en afbakening.	Bijlage: Over dit verslag; Veranderingen t.o.v. voorgaande verslagjaren	

Overleg met de belanghebbenden

G4-24	Lijst van groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken.	Bijlage: Over dit verslag; Dialoog met stakeholders	
G4-25	Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken.	Bijlage: Over dit verslag; Dialoog met stakeholders	
G4-26	De aanpak voor de dialoog met belanghebbenden, inclusief de frequentie van het overleg per type en groep belanghebbenden en of zij specifiek zijn betrokken in het kader van het verslaggevingsproces.	Over Enexis; Waarde creëren en delen; Bijlage: Over dit verslag; Dialoog met stakeholders	

Categoriernaam/indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
G4-27	De belangrijkste onderwerpen en vraagstukken die uit het overleg met belanghebbenden naar voren zijn gekomen en hoe de organisatie hierop heeft gereageerd, onder meer via haar verslaggeving. Vermeld per onderwerp/vraagstuk door welke groep belanghebbenden dit naar voren is gebracht.	Waarde creëren en delen; Dialoog met stakeholders	

Verslag profiel

G4-28	De verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft.	2016	
G4-29	De datum van het meest recente vorige verslag.	Enexis Jaarverslag 2015 - 3 maart 2016	
G4-30	Verslaggevingscyclus.	Jaarlijks	
G4-31	De contactpersoon voor vragen over het verslag of de inhoud ervan.	Bijlage: Over dit verslag ; Reacties; Bijlage: Colofon	
G4-32	Het gekozen applicatieniveau	Core	
G4-33	a. Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het verkrijgen van externe assurance voor het verslag. b. De omvang en grondslag van de externe assurance indien niet genoemd in de assuranceverklaring bij het duurzaamheidsverslag. c. De relatie tussen de organisatie en de assurance-aanbieders. d. Vermeld of het hoogste bestuurslichaam of hogere leidinggeven- den betrokken zijn bij het verkrijgen van assurance voor het duurzaamheidsverslag.	Bijlage: Over dit verslag ; Assurance	

Corporate governance

G4-34	De bestuursstructuur van de organisatie, met inbegrip van commissies die onder het hoogste bestuurslichaam vallen. Vermeld de commissies die verantwoordelijk zijn voor de besluitvorming over economische, milieugerelateerde en maatschappelijke onderwerpen.	Corporate Governance; Bijlage: Over dit verslag ; Managementbenadering van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)	
-------	---	---	--

Ethiek en integriteit

G4-56	Beschrijving van de door de organisatie gehanteerde waarden, principes, standaarden en gedragsnormen, zoals een gedragscode.	Bijlage: Feiten en cijfers Standaarden en Normen	
-------	--	---	--

SPECIFIC STANDARD DISCLOSURES

Economie

Economische prestatie-indicatoren

G4-DMA		Economische prestatie	
G4-EC1	Directe economische waarden die zijn gegeneerd en gedistribueerd.	Geconsolideerde jaarrekening	

Indirecte economische effecten

G4-DMA		Verduurzaming energievoorziening	
G4-EC8	Indirecte economische impact, waaronder de omvang ervan.	Verduurzaming energievoorziening: klanten helpen bij verduurzaming	Rapportage is alleen kwalita- tief. Kwantitatieve impact bij klanten is moeilijk te bepalen. We beogen per 2017 meer kwantitatieve informatie toe te voegen.

Categoriernaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
------------------------------	-----------------------	------------	--------------------

Milieuprestatie-indicatoren

Emissies

G4-DMA		Impact eigen bedrijfsvoering	
G4-EN15	Directe uitstoot van broeikasgas (scope 1).	Bijlage: CO ₂ -voetafdruk	
G4-EN16	Indirecte uitstoot van broeikasgas (scope 2).	Bijlage: CO ₂ -voetafdruk	
G4-EN17	Andere indirecte uitstoot van broeikasgas (scope 3).	Bijlage: CO ₂ -voetafdruk	

Compliance milieu

G4-DMA		Compliance met wet- en regelgeving	
G4-EN29	Hoogte van significante boetes en totaal aantal niet-geldelijke sancties wegens het niet naleven van milieuwet- en regelgeving.	Bijlage: Feiten en cijfers; Betrouwbaarheid; Boetes	

Arbeidsomstandigheden en volwaardig werk

Gezondheid en veiligheid

G4-DMA		Veiligheid	
G4-LA6	Type en mate van letsel, beroepsziekte, afwezigheid en verzuim, en het totale aantal werkgerelateerde sterfgevallen, per regio en per geslacht voor zowel Enexis als derden.	Veiligheid	

Opleiding en onderwijs

G4-DMA		Verandervermogen organisatie	
G4-LA9	Gemiddeld aantal uren dat een werknemer per jaar besteedt aan opleidingen, onderverdeeld naar werknemerscategorie en geslacht.	Verandervermogen organisatie; Enexis training en opleiding	Werknemerscategorie wordt niet gerapporteerd; niet van belang voor Enexis. Functieniveau wordt niet gerapporteerd. In 2017 worden functies omgezet naar rollen en zal onderzocht worden of het mogelijk is om over deze nieuwe indeling van functies te rapporteren.
G4-LA10	Programma's voor competentie management en 'een leven lang leren', waardoor de blijvende inzetbaarheid van medewerkers wordt gegarandeerd en zij geholpen worden bij het afronden van hun loopbaan.	Verandervermogen organisatie; Duurzame inzetbaarheid	

Maatschappelijke prestatie-indicatoren

Compliance

G4-DMA		Compliance met wet- en regelgeving	
G4-SO8	Monetaire waarde van significante boetes wegens het niet-naleven van wet- en regelgeving.	Bijlage: Feiten en cijfers; Betrouwbaarheid; Boetes	

Categoriennaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
------------------------------	-----------------------	------------	--------------------

Productverantwoordelijkheid

Productinformatie

G4-DMA		<u>Klanttevredenheid</u>	
G4-PR5	Resultaat van klanttevredenheidsonderzoek.	<u>Klanttevredenheid:</u> <u>Customer Effort Scores</u>	Locaties worden niet gerapporteerd; niet van belang voor Enexis.

Sectorsupplement Electric Utilities

Availability and Reliability

G4-DMA		<u>Betrouwbaarheid energievoorziening; Investeren in een betrouwbaar energienet; Impact eigen bedrijfsvoering; Reductie CO₂-footprint; netverlies elektriciteitstransport</u>	Verwijzingen naar investeren in een betrouwbaar energienet en netverlies elektriciteitstransport opgenomen; indicator EU10 minder relevant voor Enexis.
--------	--	--	---

Research and Development

G4-DMA		<u>Innovatie</u>	Thema bepaald voor 2017 als onderdeel van het bedrijfsplan 2017. KPI 2017: Het aantal stations dat in 2017 wordt voorzien van DA.
--------	--	------------------	---

Demand Side Management

G4-DMA		<u>Toegankelijke energievoorziening</u>	Thema bepaald voor 2017 als onderdeel van het bedrijfsplan 2017. KPI 2017: Stakeholder engagement (3 mijlpalen met als einddoel concrete energieplannen met stakeholders).
--------	--	---	--

Product Responsibility: Access

G4-DMA		<u>Betrouwbaarheid energievoorziening</u>	
EU-28	De frequentie dat de stroom uitvalt.	<u>Bijlage: Feiten en cijfers Betrouwbaar netbeheer</u>	
EU-29	Gemiddelde uitvalduur.	<u>Betrouwbaarheid energievoorziening</u>	

BEGRIPPENLIJST

NIET-FINANCIËLE BEGRIPPEN

BETROUWBAAR

De mate van betrouwbaarheid van de energievoorziening wordt uitgedrukt in de gemiddelde tijdsduur en frequentie van onderbrekingen van energiedistributie naar eindafnemers.

CUSTOMER EFFORT SCORE (CES)

De Customer Effort Score laat zien hoeveel moeite een klant heeft moeten doen om zijn of haar verzoek af te handelen.

DART-RATE

Days Away from work, job Restrictions, and/or job Transfers. Indicator voor veiligheid in de uitvoering van werkzaamheden uitgedrukt in het aantal verzuimde uren per 200.000 gewerkte uren.

DISTRIBUTIE AUTOMATISERING

De transformatorstations in het middenspannings-distributienet voorzien van kleine computers, zodat het middenspanningsnet op afstand geschakeld en gemonitord kan worden.

DUURZAAMHEID

'Duurzame ontwikkeling is de ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen'. Enexis interpreteert dit korthedshalve, en gericht op de primaire taken, als 'Het streven om verstandig met energiebronnen en het milieu om te gaan.'

DUURZAME INZETBAARHEID PLUS (DI+)

De bedrijfsregeling die in werking treedt als er ontwikkelingen zijn die naar verwachting leiden tot boventalligheid onder medewerkers. Deze bedrijfsregeling voorziet in extra faciliteiten en begeleiding om de inzetbaarheid van medewerkers te vergroten.

EFFECT OP LOKALE GEMEENSCHAPPEN

Effect van het hebben, aanleggen, vervangen, onderhouden en beheren van energienetten op de lokale gemeenschap.

ENERGIEAKKOORD

Het akkoord dat in september 2013 door veertig partijen, waaronder de Nederlandse overheid, is getekend met als doel de energievoorziening te verduurzamen.

ENERGIEKETEN

Alles wat te maken heeft met de herkomst, de productie, het transport en het eindverbruik van energie.

ENERGIETRANSITIE

Aanduiding voor de verandering van de energievoorziening van centrale opwekking vanuit fossiele energiebronnen naar decentrale opwekking vanuit duurzame energiebronnen.

GRI

Global Reporting Initiative. Een wereldwijde standaard voor jaarverslaglegging met betrekking tot duurzaamheid.

INDIRECTE ECONOMISCHE IMPACT VAN INVESTERINGEN IN INFRASTRUCTUUR

De economische impact van de investeringen uitgezonderd het directe doel, namelijk het transporteren van energie.

JUD

Jaarlijks uitvalduur als gevolg van onvoorziene onderbrekingen (storingen). Het aantal minuten (elektriciteit) of seconden (gas) dat de klant gemiddeld geen energietoevoer heeft in een kalenderjaar.

KETEN

De verzameling partijen die met elkaar een proces uitvoeren. Enexis is actief in de energieketen en in de grondstoffenketen.

KLANTTEVREDENHEID

Aanduiding voor de beoordeling van de prestaties van Enexis door klanten.

MAATSCHAPPIJ

De samenleving waarin Enexis opereert, inclusief organisaties, individuen en ontwikkelingen.

MANAGEN VAN VRAAG EN AANBOD VAN ENERGIE

Vraag en aanbod van energie op elkaar afstemmen om overbelasting van het netwerk te voorkomen.

MARKTMODEL

De afspraken en regels die de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de partijen in de energiesector bepalen.

MVO

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Wijze van ondernemen die als doel heeft de negatieve invloed van de bedrijfsvoering op de omgeving te beperken en positieve invloed uit te oefenen op de maatschappij.

NETBEHEERDER

Een onafhankelijk nutsbedrijf dat is aangewezen om in een vastgesteld gebied het transport van gas en elektriciteit tussen leverancier en klant te verzorgen en daarvoor netten aan te leggen en te onderhouden. De taken van de netbeheerder zijn vastgelegd in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet.

PRODUCTKWALITEIT

Verwijst bij Enexis naar de kwaliteit van de dienstverlening. De belangrijkste indicatoren zijn de jaarlijkse uitvalduur (JUD) en servicenormen.

REGULERING

De wetgeving en de daarop gebaseerde regels en voorschriften voor de activiteiten van de netbeheerder en het toezicht daarop.

RISICOVOLLE SITUATIE

Een situatie waarbij een potentiële kans bestaat op een incident of ongeval.

SLIMME METER

Een verbruiksmeter voor elektriciteit en/of gas die op afstand uit te lezen is door de netbeheerder en die de klant via een lokale toegangspoort verbruiksgegevens ter beschikking stelt voor verdere verwerking via eigen randapparatuur.

SMART GRID OF SLIM NET

Een energienetwerk dat met behulp van ICT kan reageren op situaties waarin vraag en aanbod van energie sturing behoeven.

STAKEHOLDER

Partij die betrokken is bij of geraakt wordt door de activiteiten van Enexis. Enexis definieert de volgende stakeholders: klanten, medewerkers, aandeelhouders, markt- en ketenpartners, investeerders, beleidsbepalers, belangenverenigingen, lokale energiepartners.

TERUGLEVERING

Energielevering door een klant aan het energienet als gevolg van eigen opwek van (doorgaans duurzame) energie.

VEILIGHEIDSBEWUSTZIJN

Het vermogen om gevoelens en ervaringen effectief om te zetten in alerte reacties op onveilige situaties zodat in te zetten acties vrij van gevaar kunnen worden uitgevoerd.

VGWM

Aanduiding voor activiteiten met betrekking tot Veiligheid, Gezondheid, Welzijn en Milieu.

VOETAFDRUK

Weergave van de omvang van de CO₂-emissie van Enexis in een kalenderjaar. Enexis maakt binnen de voetafdruk onderscheid tussen eigen emissie en ketenemissie.

FINANCIËLE BEGRIPPEN

EBIT

Earnings Before Interest and Tax: resultaat vóór aftrek van rente en belastingen.

FFO/NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN

Deze wordt als volgt berekend: (bedrijfsresultaat + afschrijvingen – amortisaties + ontvangen dividend van deelnemingen – financiële lasten + financiële baten – acute belastingen) / Netto rentedragende schulden.

FFO-RENTEDEKKING

Deze wordt als volgt berekend: (bedrijfsresultaat + afschrijvingen – amortisaties + ontvangen dividend van deelnemingen + financiële baten – acute belastingen) / betaalde rentelasten.

GEÏNVESTEERD VERMOGEN

Vaste activa vermeerderd met activa aangehouden voor verkoop minus vooruit ontvangen bijdragen (langlopend + kortlopend) vermeerderd met passiva aangehouden voor verkoop plus netto werkkapitaal.

NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN

Deze wordt als volgt berekend: totaal rentedragende verplichtingen – deposito's – liquide middelen.

NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN / (EV + NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN)

Wordt als volgt berekend: (totaal rentedragende verplichtingen – deposito's – liquide middelen) / (eigen vermogen + (totaal rentedragende verplichtingen – deposito's – liquide middelen)).

NETTO WERKKAPITAAL

Wordt als volgt berekend: totaal vlottende activa (exclusief liquide middelen, exclusief kortlopende financiële vaste activa en exclusief deposito's) minus kortlopende schulden (exclusief rentedragende verplichtingen, exclusief in volgend jaar te amortiseren vooruitontvangen bijdragen en exclusief derivaten).

RETURN ON EQUITY

Resultaat na belastingen gedeeld door het eigen vermogen per jaareinde.

ROIC

EBIT gedeeld door het geïnvesteerd vermogen per jaareinde.

SOLVABILITEIT

Eigen vermogen x 100% gedeeld door het balanstotaal.

COLOFON

Uitgave

Enexis Holding N.V.
Postbus 856
5201 AW 's-Hertogenbosch

Het jaarverslag is online beschikbaar op onze website: enexisgroep.nl/jaarverslag

Investor Relations

Paul Emans
Investor.relations@enexis.nl
Tel: 06 52 84 64 73

Redactie en productie

Afdeling communicatie Enexis Groep, 's-Hertogenbosch

Concept & Vormgeving

DartGroup, Amsterdam

Fotografie

Beelden Enexis Groep

Illustraties

DartGroup, Amsterdam

Engelse vertaling

DartGroup, Amsterdam

Een Engelse vertaling van dit jaarverslag is beschikbaar op enexisgroep.com/annualreport.
De Nederlandse versie is leidend.

Enexis Holding N.V.

Postbus 856

5201 AW 's-Hertogenbosch

Tel: 088 857 77 77

www.enexisgroep.nl